

ਪਰਵਾਸ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ:
ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾਤ੍ਰਿਕ, ਮਾਟਰੀਅਲ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

‘ਪਰਵਾਸ’ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਪਰਵਾਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਭਾਗ 2 ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਪਰਵਾਸ

(ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

ਉਪ-ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆ

ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਹਿਯੋਗੀ (ਭਾਰਤ)

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

+919872631199

ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ

+919815100791

ਡਾ. ਵਨੀਤਾ (ਦਿੱਲੀ)

+919811323640

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

+919417194812

ਡਾ. ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ

+919417243245

ਡਾ. ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ

+919815826301

ਡਾ. ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ

+917837901025

ਸਹਿਯੋਗੀ (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ (ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਕੈਨੇਡਾ)

+16045064426

ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ)

+16047658417

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ (ਯੂ. ਕੇ.)

+447491073808

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ (ਕੈਨੇਡਾ)

+17789080914

ਡਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ (ਕੈਨੇਡਾ)

+918146565014

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਅਮਰੀਕਾ)

+19253130281

ਸਰਬਜੀਤ ਸੋਹੀ (ਆਸਟਰੇਲੀਆ)

+61410584302

ਸਹਿ-ਸੰਪਾਦਕ (ਤਕਨੀਕੀ): ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ +919465642568

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਅੰਕ ਦੇ ਲੇਖਕ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ

6-23

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾੜ੍ਹਕ
ਕ੍ਰਾਂਤੀਮੁੱਖ ਕਰਤਾਰੀ ਕਰਮ: ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ
ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਿਰਨਾਂਵਾਂ: ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ
ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ
ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ
ਹਰਮੀਤ ਅਟਵਾਲ

ਗਜ਼ਲਾਂ/ਨਜ਼ਮਾਂ

24-43

ਰਮਾ ਸੋਖੋਂ
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ
ਮੁਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ
ਡਾ. ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

ਅਮਨਦੀਪ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ
ਕਰਮ ਸਿੰਘ 'ਕਰਮ'
ਪਵਨ ਪੰਕਜ

ਡਾ. ਮੁਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ
ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਗੁਰਨਾਮ ਢਿੱਲੋਂ
ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ

ਕਹਾਣੀਆਂ

44-53

‘ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ’- ਇੱਕਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲੋਕ
ਰਿਸ਼ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀਆਂ ਦੇ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ
ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਲਕੜਾ

ਲੇਖ

54-65

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ
ਤਾਇਆ ਜੀ (ਨਿਬੰਧ)

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਦਲਵੀਰ ਕੌਰ ਯੂ.ਕੇ.

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ

66-72

ਲੇਖ ਸੰਗ੍ਰਹਿ: ‘ਇੰਤਜ਼ਾਰ’ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੋਹਕਾ
ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਣਛੋਹੀਆਂ ਪਰਤਾਂ: ਪੁਲ-ਏ-ਸਰਾਤ

ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਬਿੰਦ
ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ

73-76

ਯੂਰਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮਾਣ: ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ ਜਰਮਨੀ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਪਰਵਾਸ ਦਾ 35ਵਾਂ ਅੰਕ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਧਾਰਨ ਅੰਕ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਪਰਵਾਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ 2 ਵੰਨਗੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਖੋਜ-ਪੱਤਰ, ਪੁਸਤਕ-ਚਰਚਾ, ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਆਦਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇਸੇ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਾਵਿਕ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚਤਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਵਰਗ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਸੰਬੰਧੀ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ, ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਲਕੜਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਾਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਭਾਗ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਵੀ ਪਰਵਾਸੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਹਨ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਭੇਜੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਵਾਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਜੀਵਨ ਬਿਓਰੇ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਸਨਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੱਜਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਾਸਾਰ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੱਖ 2 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ 2 ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਆਸ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉੱਜਲਾ, ਨਿਗਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ, ਕਾਲਜ ਤੇ ਪਰਵਾਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਆਪਣਾ ਨਿਰੰਤਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਅਦਾਰਾ ਪਰਵਾਸ ਵਲੋਂ ਸਭ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ।

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ

ਕੁਦਰਤ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਚਿਤੇਰਾ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾੜ੍ਹਕ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਪੰਜਾਬ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਤੱਕ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਇਕ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਨਾਂਅ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿੱਲਖਣਤਾ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿੱਲਖਣਤਾ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ? ਇਸਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਣ ਲੱਗੀਏ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਮਸ਼ੀਲਤਾ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜਿਸ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਗਏ, ਉਥੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਚ ਕੇ, ਕਦੇ ਸੋਨਾ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਅਜੇਹੇ ਫੁੱਲ-ਬੂਟੇ ਬਣ ਕੇ ਅਜੇਹਾ ਪੁੰਗਰੇ ਅਤੇ ਖਿੜੇ ਕਿ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੁੰਗਧੀਆਂ ਬਿਖੇਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਅਜੇਹੇ ਟਹਿਕਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਫੁੱਲ ਹੈ... ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾੜ੍ਹਕ। ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਟ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਵੈਤ ਗਿਆ- ਫੇਰ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮਾਂਟਰੀਅਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਲਗਿਆ। ਉਹ ਕਵੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਵੀ। ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬਣ ਜਾਣਾ, ਰੇਖਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਦਿਸ ਰੇਖਾ ਵਾਂਗ ਰਮ ਜਾਣਾ, ਉਸਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜੜਤ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਜੜੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਰਗੀ ਹੈ ਇਕਦਮ ਕੁਦਰਤੀ-ਕਾਇਨਾਤੀ-ਕਰਾਮਾਤੀ। ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਬਹਿਰ ਵਿਚ ਲਿਖਦਿਆਂ ਵੱਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਜੇ ਹਨ- ਰਵਾਇਤੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨੀ ਵਿਸਮਾਦ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਮਧਕਾਲ ਦੀ ਗੁਰੂ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਛੰਦ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਦੀ ਪੁੱਠ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਭਾਵ ਉਜਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ, ਉਸ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ‘ਪੜਤਾਲ ---’ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਡੁਲ ਡੁਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ

ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾੜ੍ਹਕ

ਸੁੱਖ ਸੁਮੀਤ

ਸਹਿਜ ਸੀਤ

ਪ੍ਰਣਯ ਗੀਤ

ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਅਨੰਤ ਰੂਪ

.....

ਜਲ ਤਰੰਗ ਮਨ ਉਮੰਗ.....

.....

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ- ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾੜ੍ਹਕ

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ....ਵਿਸਮਾਦ ਉਪਜਦਾ ਜਾਂਦਾ..... ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਉਹ ਰੂਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਤੇਲ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਲੀਲਾ ਰਚਾਉਂਦਾ ਕਿ ਰੰਗਾਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿੰਦਗੀ ਧੜਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ। ਕੈਨਵਸ ਉੱਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਇਕੂ ਉਸਨੇ ਰੰਗਾਂ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੈਨਵਸ ਉੱਤੇ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ:-

ਬੁਮੇ ਡਾਲੀ

ਹਵਾ ਕਰੇ ਕੰਘੀ

ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਾਲੀ-----

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

ਪੀਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ

ਲਿਸ਼ਕਣ ਕਿਰਪਾਨਾਂ

ਖੇਡ ਫੁਹਾਰੇ

ਬੱਚੇ ਫੜਦੇ

ਇੰਦਰਪਨਸ

ਹਰੇ ਭਰੇ ਰੁੱਖ

ਸੰਘਣੇ ਪੱਤੇ

ਬੀਤਾਂ ਚੋਂ ਰੱਬ ਤੱਕੇ

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਬਹੁਤੇ ਵਕਤਾ

ਸਰੋਤੇ ਦਰਬਾਰ

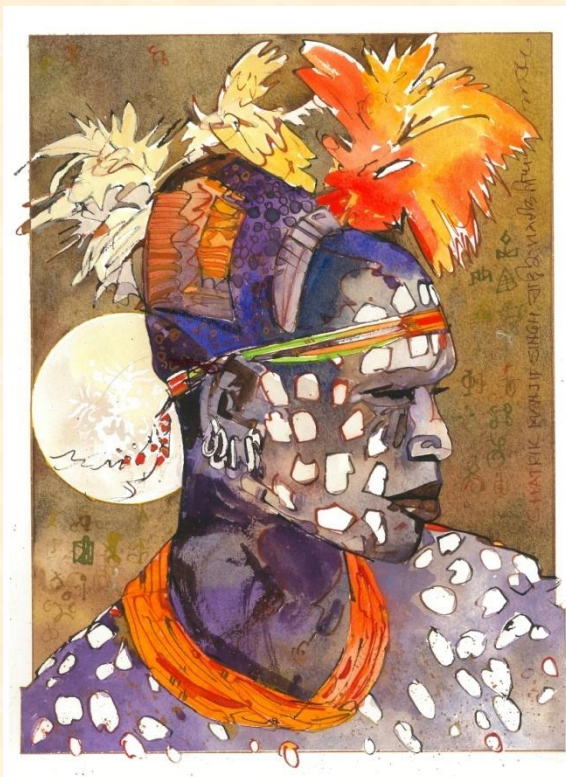
ਪੱਤ ਉਨਾਬੀ

ਫੁੱਲ ਗੁਲਾਬੀ

ਕੰਡੇ ਕਾਲੇ

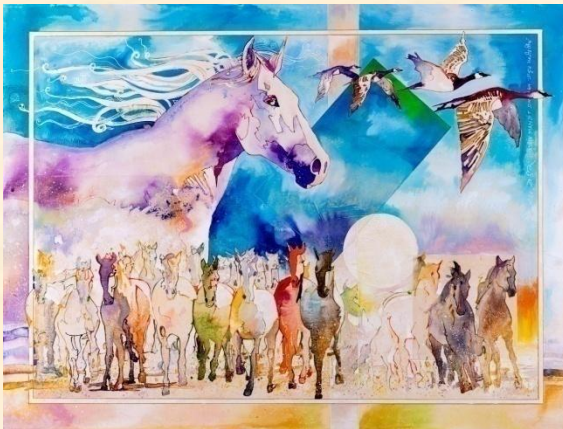
ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਤੇਲ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਹਥੋਂ-ਹੱਥ ਵਿਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਆਰਟ ਦਾ ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਚਿੱਤਰ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਉਸਦੇ ਕਦਰਦਾਨ ਹਰ ਸਾਲ ਉਸ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਰ ਬਣਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੂਹ-ਮੰਗੀ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

‘ਪੰਨ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ’ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਉਸਦੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਕ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਪੇਂਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੇਹੱਦ ਮਕਬੂਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਇਕ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਡਾਰ

ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਰੰਤਰ ਉਡਾਰੀ ਵਿਚ ਪੇਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਕ ਦਮ 'ਵਾਹ' ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਚਾੜ੍ਹਕ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਤਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ 'ਵਾਹ' ਕਢਵਾਉਣਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਉਹ ਸਟਰੀਟ ਆਰਟ (Street Art) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗੁਣੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ 'ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣਾ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਮਾਂਟਰੀਅਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਨਾਲ, ਇਥੋਂ ਦੇ ਵੇਲ ਬੂਟਿਆਂ ਨਾਲ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਧੜਕਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਦ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਮੇਰੀ ਸਫਲਤਾ ਹੈ।

ਉਸਦੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੀ ਜੜਤ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਓ ਪਛਮੀਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਰੇਖਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜੜੇ ਹੋਏ ਕਾਵਿ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸਥਾਰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਉੱਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸੂਤਰ ਕਦਰਦਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਅਤੇ 'ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲੀ' ਲੜੀ ਦੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਨ 1996 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਉਸਦਾ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਸਫਰ ਬਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ 'ਰੱਬ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।' ਉਸਦੀ ਹਰ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਕਲ (ਗੋਰਾ) ਵਿਦਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਿਗਨੇਚਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਸਦੇ ਚਿੱਤਰ

ਵੇਖੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸੇ ਗੋਲੇ ਤੋਂ ਸਮਝ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲੀ ਚਿੱਤਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਰ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ। 'ਤਾਜ ਮੱਹਲ' ਨੂੰ ਮੋਰਾਂ ਦੀ ਉਪਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਚਿਤਰਕੇ ਉਸਨੇ ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (Cosmic Dance) ਕੌਸਮਿਕ ਡਾਂਸ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ- ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾੜ੍ਹਕ

ਉਸਦੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੇਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਰਫ ਉੱਤੇ ਨਚਦੇ ਪੰਛੀ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਪਛਮੀ ਕਦਰਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਉਸਦੇ ਆਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ‘ਕੁਦਰਤ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਚਿਤਰਦਾ ਹੋਇਆ ਧਾਰਮਿਕ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ’ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਟਰੀਟ ਆਰਟ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਦਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਪਾਸਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਹਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਟਰਾਂਟੋ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਚਿੱਤਰ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਤਿੰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ

ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਵਿਕੀਆਂ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੇ ਕਲਾ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤੋਂ ਵਧ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਜੇ ਵੇਚੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ

ਕਦਰਦਾਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਉਸਨੂੰ ‘ਮੈਜਿਕ ਸਿੰਘ’ ਵਜੋਂ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲਤਾ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਕਰਮਸ਼ੀਲਤਾ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਇਕ ਵੰਨਗੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ

ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੜਕਨ,
ਮੂਕ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਸਵਾਸ ਬਣ ਗਇਆ

ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ, ਅੱਧਕ ਤੇ ਬਿੰਦੂ,
ਬਿੰਦੂ, ਸਿੰਧੂ, ਆਸ ਬਣ ਗਈਆ

ਪਹਿਲੋਂ ਸਚੇ, ਪਵਨ, ਫੁਨ ਪਾਣੀ

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੇ- ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾੜ੍ਹਕ

ਜਲ ਥਲ ਮਹੀ-- ਵਾਸ ਬਣ ਗਇਆ

ਕੁਨ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ, ਸ਼ਬਦੈਂ ਧੁਨ ਉਪਾਜੀ,
ਧਰਤ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼ ਬਣ ਗਇਆ

ਹਰ ਸਾਹ ਵਿਚ ਪਵਨਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ,
ਪਵਨ ਗੁਰੂ ਪਰਗਾਸ ਬਣ ਗਇਆ

ਪੂਜਾ ਪਾਠ, ਅਰਚਨਾ, ਬਧੰਨ,
ਜੀਉਣ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਬਣ ਗਇਆ

ਹਥਾਂ ਦਾ ਰੁਖ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੈ
ਅੰਦਰਲਾ ਉਲ-ਹਾਸ ਬਣ ਗਇਆ

ਹਰ ਅੱਖਰ ਵਿਚ ਰਤਨ ਲੁਕੋਇਆ
ਅੱਖਰ ਹੀ ਗੁਣ ਤਾਸ ਬਣ ਗਿਆ

ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਰੁਖ ਤੋਂ ਅੰਦਰਲਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਕਲਾਕਾਰ ਉਤੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਥੋੜਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਸਾਡਾ ਗੌਰਵ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ
ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ
9417194812

ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ ਬਹੁ ਵਿਧਾਵੀ ਸ਼ਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮਰੱਥ ਆਲੋਚਕ ਵੀ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਦੋ ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਵਿਕ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨਾ ਅੰਤ ਨਾ ਆਦਿ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿਧਾ ਅਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਪੇਪਰ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਉੱਖਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਪੁਸਤਕ 'ਬਿਨ ਰੁੱਖ ਰਿਜ਼ਕ ਨਾ ਰਾਸ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਜਦੂਰ ਕਿਰਸਾਨੀ ਜਮਾਤ ਵੱਲੋਂ ਵਿੱਢੇ ਮਹਾਂ ਸੰਗਰਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜੂਹ 'ਚੋਂ 'ਕਿਸਾਨ ਕੂਚ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

'ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, 'ਜੰਗ, ਜਸ਼ਨ ਤੇ ਜੁਗਨੂੰ' ਤੱਕ ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਦੀ, ਕਵਿਤਾ ਦਰ ਕਵਿਤਾ, ਸਤਰ ਦਰ ਸਤਰ, ਸ਼ਬਦ ਦਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਕੁਝ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਸਾਥ ਤੁਰਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ, ਕਵਿਤਾ ਤਲਾਸ਼ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਾਜ 'ਚੋਂ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਚੋਂ ਸਮਾਜ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਜੁਝਾਰੂ ਕਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਵਾਂਗ ਸਹੇਜਣ ਵਿਚ, ਕਵੀ ਤੋਂ ਸੁਰੀਲੇ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਵਿਰਾਟ ਵਲਗਣਾਵਾਂ ਸੰਗ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦਾ, ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਤੇ ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਸੁਹਜ ਝਲਕਾਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਜੁਗਤ ਵਾਂਗ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਾਵਿ ਧੁਨੀ ਹਰਾਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਗੌਰਵ ਗਾਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਗੂੰਜ ਵਿਚੋਂ ਹੋਂਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਦੀ ਅਹਿਮ ਧੁਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੰਭਿਆ ਹਾਲੀ ਪਾਲਾ ਵੀ, ਬੇਘਰਾ ਅਮਰੀਕੀ ਨੇਟਿਵ ਵੀ, ਹਰੀਜਨ ਬਸਤੀ ਦਾ ਬਸਿੰਦਾ ਵੀ, ਅੰਬਰੋਂ ਤਾਰੇ ਤੋੜਦਾ ਰੀਂਘਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵੀ, ਲਾਟਰੀ ਦੀ ਟਿਕਟ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਨਾ ਵੀ, ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ 'ਚ ਗੁੰਮੇ ਗਵਾਚੇ ਕਾਲੇ ਵੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਤਤਪ ਸਮੇਤ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਵਿ ਘੁਮਿਆਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ ਕਵਿਤਾ ਰੂਪੀ ਘੜਾ ਡੌਹਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਟੇਕ ਘੜੇ ਵਿਚ ਪੈ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਘੜੇ 'ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿਕ ਸੁਹਜ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੱਤ

ਡਾ. ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ

ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ,
ਉਹਦਾ ਕਾਵਿ ਸੂਰਜ
ਕਾਵਿ ਸਰੋਕਾਰਾਂ 'ਚੋਂ
ਹੋ ਕੇ ਗੁਜਰਦਾ ਹੈ।
ਕੰਬੋਜ ਸੂਰਜ
ਸਿਰਜਣ ਲਈ
ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ
ਲਿਖਦਾ, ਕਵਿਤਾ
ਲਈ ਸੂਰਜ

ਸਜੇਹਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਸੁਜੇਹਣ ਦਾ ਅਸਲ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬੱਧ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸੰਵੇਦਨਾ ਬੱਧ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਲਈ ਇਸੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਮੁੱਚ ਸਮੇਤ ਕੰਬੋਜ ਆਪਣੇ ਧਨੁਸ਼, ਤੀਰ, ਧਿਰ ਤੇ ਤਕਾਜ਼ੇ ਦੀ ਪੱਕੀ ਪੀਡੀ ਪਛਾਣ ਤੇ ਪਰਖ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੇਧ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਹਿਲੇ ਅਮਲ ਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲੇ-ਮਕਸੂਦ ਵੀ ਮਿੱਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਵਿਚ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਆਪਣੀ ਕਰਮਭੂਮੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਲਗਾਤਾਰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਰਹੇ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ
ਮੈਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ
ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਉੱਖਲੀ ਵਿਚ
ਮੈਂ ਭੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ
ਜੰਗਲ ਦੇ ਗੁਰੀਲੇ ਲਈ
ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲਾਲਟੈਣ ਬਾਲਦਾ ਹਾਂ

ਕਵੀ ਜਿਸ ਗੁਰੀਲੇ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲਾਲਟੈਣ ਬਾਲਣ ਦੀ ਜੁਝਾਰੂ ਜੁਰਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਵੀ ਦੇ ਤਿੜਕੇ ਵਜੂਦ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚਿੱਪਰ ਵਿਚ ਸਿਮਟੇ ਆਪੇ ਦੀ ਬੰਦ ਖ਼ਲਾਸੀ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵਨ-ਮਈ ਯੁੱਧ ਲਈ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਰਾਖ 'ਚੋਂ ਸੂਰਜੀਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਮਲ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਪਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ: 'ਨਜ਼ਮ' ਦੇ ਦੀਵੇ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਬਲਦੇ। ਕਰਵਟ ਲੈਂਦੀ ਹਰਾਸੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਕਵੀ ਦਾ ਸਵੈ ਸੰਵਾਦ, ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਜਲੌਅ

ਕ੍ਰਾਂਤੀਮੁੱਖ ਕਰਤਾਰੀ ਕਰਮ: ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ: ਸੂਰਜੀਤ ਜੱਜ

ਦਾ ਪਰਤੋਅ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ 'ਤੇ ਅੱਖ ਝਪਕਟੀ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਸੰਵੇਦਨਾ ਤੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਪੱਖੋਂ ਵਿਰਾਟ ਵਹਿਣ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਹਿਣ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਚਿਹਨਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਵਹਿਣ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਕਸ ਵੀ ਨਿਹਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਵਿ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਿਹਾਰਨ ਤੇ ਨਿਹਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦੁਵੱਲਾ ਅਮਲ ਹੀ ਕਵੀ, ਕਾਵਿ ਪਾਠ, ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਗਹਿਨਤਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਸੂਤਰ ਤਲਾਸ਼ਦਿਆਂ, ਉਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਠਹਿਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਫੈਲਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਉਹ ਬਿੰਦੂ ਹੈ, 'ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ' ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਕਵਿਤਾ, 'ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਸਮ', ਜੋ ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਭਰੇ ਪੂਰੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਵਿ ਤੇਜੱਸਵ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਛੇ ਬੰਦਾ ਦੀ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹਰ ਬੰਦ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨੀ ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ ਹੈ: ਪਿਆਰੇ ਘਰ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੁਹੱਲੇ, ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ, ਐ ਪੰਜਾਬ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਲੱਦੇ ਸਮਾਜ, ਮਾਤ ਭੂਮੀ, ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਨਾ ਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਵਿ ਕਿਰਤ 'ਚੋਂ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦੀ ਕਾਵਿਕਤਾ, ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ, ਨਿਵੇਕਲੀ, ਸੁਹਜ ਸੰਪੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਸਤੂ-ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਖਹਿ ਤੋਂ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦੇ, ਸਮੁੱਚੀ ਤਰਜ਼ੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੇਧਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਵੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿਝਦਿਆਂ, ਉਹਦੀ ਸਿਖਰਲੀ ਵੰਗਾਰਮਣੀ ਨਸੀਹਤ, ਉਹਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਵਿ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਗ਼ੈਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾੜਨਾ ਭਰਪੂਰ ਲਹਿਜੇ

ਕ੍ਰਾਂਤੀਮੁੱਖ ਕਰਤਾਰੀ ਕਰਮ: ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ: ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ

ਵਿਚ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋਣ ਦੀ ਅਟੱਲ ਇੱਛਾ ਚੋਂ ਨਿਹਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ‘ਕਾਮਰੇਡ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿੱਤ’ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਸ ਇੱਛਾ ਦੀ ਆਭਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਹਾਲੇ ਵੀ ਵਕਤ ਹੈ ਯਾਰੇ

ਕਿ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ
ਵਕਤ ਦੇ ਭੂਤਰੇ ਸਾਨੂੰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਈਏ
ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਇੰਝ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ
ਸਭ ਵਰਤੀ ਗਈ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਵਾਂਗ
ਸਿਰਫ ਅਤੀਤ ਦੀ ਐਲਬਮ 'ਚ ਦਮ ਤੋੜ ਜਾਈਏ

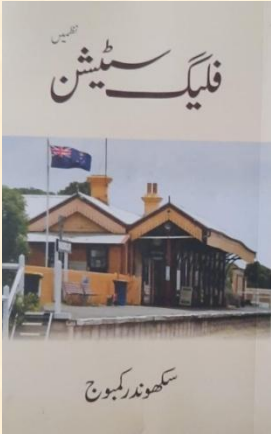
‘ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਸਮ’ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ‘ਭੂਤਰੇ ਸਾਨ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦੇ ਭੂਤਰੇ ਸਾਨ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਮੋੜ ਤੇ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ, ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿਕਾਰੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਚੂਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਸਤੂ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਇੱਛਿਤ ਵਸਤੂ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜੁੱਟ ਸਿਰਜਦਿਆਂ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਆਸ ਦੀ ਤੰਦ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਰਹਿ, ਕਾਵਿਕਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰਤਾ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਖਾਬਾਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਨਾ ਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਫੇ ਦੀ ਬੰਦਰੰਗਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਦਿਆਂ ਕਵੀ ਖੁਦ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਦਿੰਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:

ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਬੱਦਲ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ
ਕਿ ਜਥੇਬੰਦ ਵਕਤ ਕਰਵਟ ਲੈ ਰਿਹੈ
ਕਿ ਡਾਲਰਾਂ ਤੇ ਰੁਬਲਾਂ ਦੇ ਦੈਂਤ
ਕਿਰਤ ਤੇ ਰਟਵਾਂ ਨੇ ਸੱਥ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁੱਟਣੇ ਹਨ
ਸੋ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਨਾਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ
ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਲਈ
ਤੇਰੀ ਤੇ ਸਿਰਫ ਤੇਰੀ ਕਸਮ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਕੰਬੋਜ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਤੇ ਆਸਵੰਦੀ ਦਾ ਕਵੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਾਲਕਤਾ ਤੇ ਸਥਾਨਕਤਾ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੇਂ ਸਥਾਨ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਹਕੀਕੀ ਹੋਂਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਘੋਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ 'ਚੋਂ ਵੀ ਆਸ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਲੱਭ ਕੇ ਪੂਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਦੇਣਾ, ਕਾਵਿ-ਧਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਵਿ ਧਰਮ ਨੂੰ

ਕ੍ਰਾਂਤੀਮੁੱਖ ਕਰਤਾਰੀ ਕਰਮ: ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ: ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ

ਕਾਵਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਕਵੀ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ। ‘ਫਿਰਕੂ ਬੱਦਲ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ’, ਇਹ ਆਸ, ਅਤਿ ਨਿੱਘਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ, ਅੱਜ ਵੀ, ਕਵੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਟੱਲ ਆਸ ਸਬੰਧੀ ਦਾ ਬਾਇਸ ਹੈ। ‘ਜਥੇਬੰਦ ਵਕਤ ਕਰਵਟ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ’, ਵਰਿਆਂ

ਤੋਂ ਗ਼ੈਰ ਹਕੀਕੀ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਸ਼ੁੱਭ ਕਰਮਈ ਅਮਲ, ਕੀ ਸਾਡੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ, ਸਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ, ਸਾਡੇ ਸੁਪਨਿਆਂ 'ਚੋਂ ਖ਼ਾਰਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਰੋਮਾਂਸ ਤਾਂ ਹਰ ਜਣੇ ਦੇ ਜੀਣ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ, ਸ਼ਾਹਦੀ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਇਹਦਾ ਹਕੀਕੀਪਣ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਸੁਲੱਖਣਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ, ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਹੋਂਦ ਜਤਾ ਰਿਹਾ ਜਨ ਅੰਦੋਲਨ, ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਕਰਵਟ ਲੈ ਰਹੇ ਜਥੇਬੰਦ ਵਕਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਭਾਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਅਮਲਕਾਰੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਦੇ ਤੇਵਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ-ਸਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਉਣੀ ਕਿੰਨੀ ਸਹਿਜ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ

ਕੰਬੋਜ ਦੇ ਕਾਵਿ ਕਰਮ ਤੋਂ ਗੁਰੀਲਾਈ ਲਾਮਬੰਦੀ ਤੇ ਗੁਰਲਾਈ ਲਾਮਬੰਦੀ ਤੋਂ ਕਵੀ ਕਰਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮਾਰੇ, ਅਤਿ ਛੋਹਲੇ ਛੱਤੱਪਿਆ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਸੁਚੇਤ ਪੱਧਰ ਤੇ, ਉਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਮਲਕਾਰੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੱਚ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ:

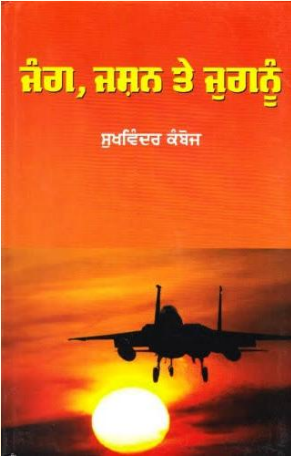
ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਲੋੜ ਹੈ
ਕੇ ਬਣਾਈਏ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ
ਜਗਾਈਏ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ
ਤਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਮਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਰਹੇ
ਤੇ ਜਿੱਤਦੀ ਰਹੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿਚ
ਇਸ ਕਾਵਿਕ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ

ਕਵੀ ‘ਕਿਰਤ ਤੇ ਰੱਟਣਾ’ ਦੀ ਸੱਥ ਵਿਚਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਮਲਕਾਰੀ ਤੋਂ ਸਿਰਜਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਅਤੀਤ ਦੇ ਸ਼ਾਨਾਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦੇ ਤੇਜਸਵੀ ਝਲਕਾਰੇ ਵਿਚ ਅਤਿ ਗਹਿਰੀ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਲਗਾਓ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਲਈ ਕਸਮ ਦਾ ਵਰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਚੁਣਦਾ ਹੈ। ਕੱਲ, ਅੱਜ ਤੇ ਭਲਕ ਦੀ ਇਹ ਚੱਕਰੀ ਸਾਂਝ ਭਿਆਲੀ, ਕਵੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਨੀਝ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਸਿਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ਕਵੀ ਨੇ

ਕ੍ਰਾਂਤੀਮੁੱਖ ਕਰਤਾਰੀ ਕਰਮ: ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ: ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਈ, ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸ਼ਬਦੀ ਮਸ਼ਾਲ ਮਘਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸ਼ਬਦੀ ਮਸ਼ਾਲ ਦੀ ਲੋਅ ਨੇ ਹਨੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣਾ ਹੁੰਦੈ, ਇਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਇਹ ਲੋਕ, ਪ੍ਰੇਰਕ ਬਣ, ਨਵੇਂ ਆਗਾਜ਼ ਲਈ ਬੀਜ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਇਕਤਵ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਲਾਉਣੀਆਂ, ਉਮੀਦਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਕਿਲਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਤੋਰਨਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਚੇਤਿਆਂ ਚੋਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਦੀਆਂ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ:

ਮਾਤ ਭੂਮੀ! ਤੇਰੀ ਕਸਮ ਕਿੰਝ ਖਾਵਾਂ
ਤੂੰ ਤਾਂ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ
ਪੌਂਡਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਤੇ ਰੁਬਲਾਂ 'ਚ ਗਿਰਵੀ ਹੈਂ

ਉਪਰੋਕਤ ਸਤਰਾਂ ਚੋਂ ਅਰਜਿਤ ਹੁੰਦੀ ਧੁਨੀ ਕਾਵਿ ਬੋਲ ਨਹੀਂ, ਕਵੀ ਬੋਲ ਹਨ। ਕਾਵਿ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦੇ ਕਵੀ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨੀਆਂ ਕਿਰਿਆਤਮਿਕਤਾ ਦੀ ਕੁੰਜ ਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਥਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ਪਰਵਾਨਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਲਈ ਇਹ ਕਾਰਜ ਇਨਾ ਸਹਿਲ ਤੇ ਸਹਿਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਮੁੱਖ ਕਰਮਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸ਼ਹਾਦਤੀ-ਅਕੀਦੇ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਕਵੀ ਦੀ ਕਾਵਿਕਾਰੀ ਕਵੀ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪ੍ਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਪਰਵਾਨੇ ਦੇ ਸ਼ਮੂ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਵਰਗਾ ਅਮਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਜਿਹੇ ਅਮਲ ਦੀ ਕੰਬੋਜ ਤੋਂ ਤਵੱਕੋ ਕਰਨਾ, ਸਰਾ-ਸਰ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਵੀ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਵੰਗਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਵੀ ਦੀਆਂ ਪੂਰਵ ਮਿਥਿਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਦੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਛਿਣ ਥਾਂ ਪੁਰ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਦਖਲ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ, ਕੰਬੋਜ ਦੇ ਕਾਵਿ ਕਰਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕੰਬੋਜ ਕਾਵਿ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ, ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਮਾਣਮੱਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਫਗਵਾੜਾ

+919417304446

ਉੱਘੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਆਲੋਚਕ ਅਤੇ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ (ਰਜਿ:) ਜਲੰਧਰ ਛਾਉਣੀ’ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਵਲੋਂ ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਕੰਬੋਜ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਰਚਨਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁਕਾਮ ਸ਼ਬਦ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਸ਼ਗਤ ਅਰਥ ਹਨ: ਕਿਆਮ ਕਰਨਾ, ਮਰਤਬਾ, ਦਰਜਾ, ਰੁਤਬਾ, ਮੌਕਾ, ਵਕਤ, ਇਕ ਪੁਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਆਦਿ। ਇਥੇ ਸੰਦਰਭ ਮਰਤਬੇ, ਦਰਜੇ ਜਾਂ ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਸਟੇਟ ‘ਚ ਵੱਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਰਤਬੇ ਦਾ, ਇਕ ਅਹਿਮ ਤੇ ਕਾਬਿਲੇ-ਤਾਰੀਫ਼ ਕਾਵਿ-ਮੁਕਾਮ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕਈ ਗੀਤ ਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰਚਣਹਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰਾਤਮਾ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ :

‘ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁਝਾਰ ਕਾਵਿ ਦਾ ਪਰਵਾਸੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਸੁਮੇਲ ਹੈ।’ ਇਸ ਜੁਝਾਰ ਕਾਵਿ ਨੂੰ ‘ਤੱਤੀ ਕਵਿਤਾ’ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਮੀ ਕਵੀ ਮੋਹਨਜੀਤ ਦੀਆਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਬਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀਆਂ ਇਹ ਕਾਵਿ-ਚਿੱਤਰੀ ਸਤਰਾਂ ਵੀ ਇਥੇ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ :

–ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ
ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦ
ਬੁੱਢੇ ਢੰਗੇ ਵਾਂਗ ਜੁਗਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਪ੍ਰਯੋਗਵਾਦ ਬਾਸੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ ਸੀ
ਤੱਤੀ ਕਵਿਤਾ ਪੁੱਠੀਆਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੀ ਸੀ
ਕੰਬੋਜ ਨੇ ਇਸੇ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਵਫ਼ਾ ਪਾਲੀ ਹੈ
ਵੱਖਰਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਅਮਰੀਕੀ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੂੰਹਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਇਸ ਸਮਰੱਥ ਕਵੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦਾ ਜਨਮ 11 ਦਸੰਬਰ 1952 ਈ. ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ (ਕਪੂਰਥਲਾ) ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕੰਬੋਜ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਵਰਨ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) 36 ਗਦਰਚੱਕ ਤੋਂ ਆਏ ਸਾਂ। ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਅਜੇ 4 ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਹਪੁਰ

ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਿਰਨਾਂਵਾਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ: ਹਰਮੀਤ ਅਟਵਾਲ

ਤਹਿਸੀਲ ਨਕੋਦਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਕੰਬੋਜ ਬਰਾਦਰੀ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੈ। ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਮੈਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਝਬਾਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਤੋਂ 1969 ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਐਸ.ਡੀ.ਓ. ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਮੇਲ ਪਾਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕਿ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਰੋਲ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਇਆ। ...ਕੱਬੜੀ ਦਾ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ। ਹਾਕੀ ਵੀ ਖੇਡਦਾ ਸੀ। ਕਾਲਜ ਵੇਲੇ ਬਾਕਸਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਟੇਟ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ। ...ਪਾਸ਼ ਦੇ ਭੇਰੇ ਵਿਚ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਪੀਐਚ.ਡੀ. ਦੀ ਮੈਂ 1976-77 ਵਿਚ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ...ਮੈਂ 1977 'ਚ ਬੇਰਿੰਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਕਾਲਜ ਬਟਾਲੇ ਬਤੌਰ ਲੈਕਚਰਾਰ ਬਣ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉੱਥੋਂ 1984 ਤਕ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਨਯਾ ਨੰਗਲ ਵਿਖੇ ਰਿਹਾ। ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਪੱਤਰ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। 1984 'ਚ ਮੈਂ ਬਤੌਰ ਲੈਕਚਰਾਰ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਚਾਹ ਸੀ ਕਿ ਪੀਐਚ.ਡੀ. ਪੂਰੀ ਕਰਾਂ। ਸੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੇ ਹੁਣ ਤਕ 4 ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ : 'ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ', 'ਜਾਗਦੇ ਅੱਖਰ', 'ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਦੁੱਖ' ਤੇ 'ਜੰਗ, ਜਸ਼ਨ ਤੇ ਜੁਗਨੂੰ'। 'ਉਮਰ ਦੇ ਇਸ ਮੋੜ ਤੀਕ' (ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ) ਉਸ ਦੀਆਂ 2005 ਤਕ ਛਪੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਅ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ 'ਚ) ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਗਿਆਤਾਵਾਂ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਧੁਨਿਕ ਚਿੰਤਨ ਵਾਲੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਕਿਸੇ ਕਾਬਲ ਕਲਮ ਦਾ ਹੀ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਣ ਬੜੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸੰਜਮ ਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਵਾਲੇ ਸੁਹਜ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਮੁਕਾਮ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਦੁਬਿਧਾ' ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਇਥੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ :

ਲੋਕ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ

ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਕਰਨ ਸਲਾਮਾਂ

ਜਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ, ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵੰਡੇ

ਕੁੱਟ ਖਾਵਣ, ਨਾ ਪਹਿਨਣ, ਹੱਕ ਸੱਚ ਦਾ ਜਾਮਾ

ਕੀ ਕਿਹਾ ਤੂੰ?

ਮੇਰੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਹੈ ਮੋਈ

ਛੁਪ ਬੈਠੀ ਇਹ ਪਹਿਨ ਕੇ, ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀ ਲੋਈ...

ਹੁੰਦਾ ਹੈ! ਏਦਾਂ ਵੀ ਹੋਇਆ!!
ਆਦਮ ਜਿਉਂਦਾ ਸਾਹ ਵੀ ਚਲਦੇ
ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਮੋਇਆ
ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਹੀ ਤਰੱਕੀ ਬਦਲੇ
ਹਉ ਪਰੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਗੌਂਦਾ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਹੈ ਕੀ ਕੁਝ ਉਸਨੇ ਖੋਹਿਆ
ਅੱਜ ਖੜ੍ਹਾ ਮੈਂ ਦੁਰਾਹੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਿੱਧਰ ਜਾਵਾਂ?
ਇਧਰ ਆਵਾਂ ਤਾਂ ਮਿਲੇ ਹਕੂਮਤ
ਯਾਰ ਦੀ ਗਲੀਏ ਜਾਵਾਂ

ਤਾਂ ਘਰ ਬਾਰ ਗੁਆਵਾਂ ('ਉਮਰ ਦੇ ਇਸ ਮੋੜ ਤੀਕ' ਪੰਨਾ 20)

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕੰਬੋਜ-ਕਾਵਿ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਇਕ ਆਪਣਾ ਹੀ ਅਦਬੀ ਆਨੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਲਖ ਹਕੀਕਤਾਂ ਵੀ ਹਨ, ਵਿਅੰਗ ਵੀ ਹੈ, ਗੰਭੀਰ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪਰਵਾਸੀ ਚੇਤਨਾ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਵੇਦਨਾ ਵੀ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 369 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡਾਕਾਰੀ ਪੁਸਤਕ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ 45 ਸੂਝਵਾਨ ਆਲੋਚਕਾਂ/ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਮੀਖਿਆਤਮਕ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹਨ। ਅੰਤ 'ਚ ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਦਰੀਸ ਵੱਲੋਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਲੰਬੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਅਰਕ ਨੁਮਾ ਅੰਸ਼ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹਨ :

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ, ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਬੇਬਾਕੀ ਉਹਦੇ ਵਰਗੀ ਹੀ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਰਾਸਤੀ ਰੁੱਖ ਜੰਡ ਵਰਗਾ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਚਿੰਤਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁੱਤੇ' 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਭਲਾ ਸਮਾਜਵਾਦ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਉਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਕਾਵਿਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ ਸਮਰੱਥਕ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਕਿਧਰੇ-ਕਿਧਰੇ ਛਾਇਆਵਾਦੀ ਰੰਗ ਵੀ ਉਘੜਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਅਣਖ-ਮੜਕ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਅੜ-ਡਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸੁਰਤੀ-ਬਿਰਤੀ ਰਾਜਸੀ ਹੈ।

ਉਹ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦੀ ਤੇ ਆਸਵੰਦੀ ਦਾ ਕਵੀ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੀ ਭੱਠੀ ਦਾ ਬਾਲਣ ਬਣੇ ਰੂਹਾਂ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਦੀ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ।

ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਗੌਲਣਯੋਗ, ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ, ਸਮਝਣਯੋਗ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਹੈ।

ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਿਰਨਾਂਵਾਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ: ਹਰਮੀਤ ਅਟਵਾਲ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਦਬੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ 'ਚੋਂ ਵੀ ਉਸ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ :

ਪੰਜਾਬ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸੰਸਿਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਹਨ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭੂ-ਹੋਰਵੇ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੇਖਕ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ 50 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਇਹਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕ ਘੇਰਾਬੰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਮੈਂ ਜਗਤਾਰ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ, ਪਾਸ਼ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਖਟਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਾਂ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਰੌਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਾਟ ਰੜਕਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਯੋਗ ਕਿਤਾਬ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ...ਚੰਗੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਆਪ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਲੇਖਕ ਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਤੋਂ ਟੁੱਟਣਾ। ਦੂਜਾ ਲੇਖਕ ਖੁਦ ਚੰਗੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ। ਤੀਜਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਰਵੱਈਆ।

ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ। ਬਲਕਿ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਰਤ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਗਠਨ ਅਸੀਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੀ ਮੈਂ ਡਾ. ਗੁਰੂਮੇਲ ਸਿੱਧੂ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸਿਪ ਗਜ਼ਲਗੋ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਇਸ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਨਾਵਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵੱਧ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੇਰੀ ਜਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਆਲਸੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਨੇ ਪੂੰਜੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਸਾਧਨ ਵਧ ਗਏ ਨੇ। ਨਾਵਲ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਜਿਸ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਅੱਜ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਵੀ ਬਾਕੀ ਸਮਾਜ ਵਾਂਗ ਲਥਾਰਜਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਾਂਗ ਨਰੋਈਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨਨ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਮੁਕਾਮ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ।

ਜਲੰਧਰ

+91 98155 05287

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਸਮ

ਪਿਆਰੇ ਘਰ! ਤੇਰੀ ਕੀ ਕਸਮ
ਖਾਵਾਂ
ਜੋ ਫਕੀਰੀਏ ਦੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਮਿਸਲਾਂ ਤੀਕ ਤੋੜ
ਜ਼ਖਮੀ ਹੈ
ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੁਹੱਲੇ ! ਕੀ ਤੇਰੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ
ਬੈਠਾਂ
ਜੋ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਈਰਖਾ ਦੇ
ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ! ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਿੱਘ ਹੋਣੈ
ਪਰ ਕਿੱਥੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ
ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ
ਵਿਰਕਾਂ ਤੇ ਤਖਾਣਾਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ
ਖੜ੍ਹਾ ਹੈਂ
ਤੇ ਅਫਸੋਸ! ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਿੱਠਾਂ
'ਤੇ
ਉਸਰਨ ਵਾਲੇ ਸੱਚ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ
ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜਲਾਵਤਨ ਹੋ
ਗਿਆ
ਐ ਪੰਜਾਬ! ਕੀ ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਪਾਵਾਂ
ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਥੋਂ ਵੱਧ ਤੇਰੇ ਕੋਲ
ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵੇਗ ਹੈ
ਮਸਲਨ ਗੋਲੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ

ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੱਜਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਬੰਦਾ, ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਫਿਰਕੇ
ਦਾ ਦੁਮ-ਛੱਲਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਲੱਦੇ ਸਮਾਜ
ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਲਈ ਵਕਤ ਕਿੱਥੇ
ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸੰਸਥਾ 'ਚ ਬੱਝਣ
ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ
ਹੁਮਕ ਮਾਰਦੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ
'ਚ ਤਿਲਮਿਲਾ ਰਿਹੈ
ਮਾਤ-ਭੂਮੀ! ਤੇਰੀ ਕਸਮ ਕਿੰਜ ਖਾਵਾਂ
ਤੂੰ ਤਾਂ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਵੇਲੇ
ਤੋਂ ਹੀ
ਪੌਂਡਾਂ, ਡਾਲਰਾਂ ਤੇ ਰੂਬਲਾਂ 'ਚ
ਗਿਰਵੀਂ ਹੈਂ
ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਨਾ-ਮੱਤੇ
ਇਤਿਹਾਸ
ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕਸਮ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ
ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਬੱਦਲ ਸਦਾ ਨਹੀਂ
ਰਹਿਣੇ
ਕਿ ਜਥੇਵੰਦ ਵਕਤ ਕਰਵਟ ਲੈ ਰਿਹੈ
ਕਿ ਡਾਲਰਾਂ ਅਤੇ ਰੂਬਲਾਂ ਦੇ ਦੈਂਤ
ਕਿਰਤ ਦੇ ਰਟਣਾਂ ਨੇ ਸੱਥ ਵਿਚਕਾਰ
ਕੁੱਟਣੇ ਹਨ
ਸੋ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਨਾਂ-ਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ
ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ
ਲਈ
ਤੇਰੀ ਤੇ ਸਿਰਫ ਤੇਰੀ ਕਸਮ ਖਾਂਦਾ
ਹਾਂ
,,

ਫ਼ਲੈਗ ਸਟੇਸ਼ਨ

ਮੈਂ ਇਕ ਫ਼ਲੈਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਾਂ
ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਗੱਡੀ ਰੁਕਦੀ ਨਹੀਂ
ਸਿਰਫ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ

ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦੂਰ ਤਕ ਵਿਛੀ
ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਹਾਂ।

ਮੇਰੇ ਨਸੀਬ ਵਿਚ

ਸੰਨਾਟੇ 'ਚ ਗੁੰਮ ਹੁੰਦੇ

ਦਿਨ, ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲ ਤੇ ਸਦੀਆਂ

ਵੇਖਣਾ ਹੈ

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੱਡੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ

ਤਾਂ ਦਿਲ ਧੜਕਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਹੁਣੇ ਕੋਈ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਉਤਰੇਗਾ

ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਬਰਸਾਤ ਦਾ

ਮੌਸਮ।

ਪਰ ਅਫਸੋਸ!

ਗੱਡੀ ਮੈਨੂੰ 'ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਬੀਆਬਾਨ ਦੇ

ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ

ਦੂਰ ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਪੁਲਾਂ ਵੱਲ

ਕੱਲਮੁਕੱਲੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਤੇ ਝੰਡੀ ਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ

ਸਟੂਲ ਤੇ ਬੈਠਾ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਅਸੀਮ ਖ਼ਲਾਅ 'ਚ ਗੁੰਮ ਹੁੰਦੀ

ਲਾਈਨ

ਜੋ ਖੋਰੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ

ਜਿੱਥੇ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਧੜਕਣਾਂ

ਦਾ

ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾਜ਼ ਵੱਜਦਾ ਹੈ।

ਕਿੰਨਾ ਬਦਨਸੀਬ ਹਾਂ ਮੈਂ

ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਵੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਆਲੁਣਾ

ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ

ਮੌਸਮ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰੁੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹਾ

ਹੈ

ਹੁਣ ਜਦ ਵੀ ਕਦੇ ਪੰਛੀ ਪਰਵਾਜ਼

ਭਰਦੇ ਨੇ

ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸੱਖਣੇ ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ

ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਰੁੱਤ

ਆਮੀਨ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਜਦ ਵੀ ਕਦੇ ਗੱਡੀ 'ਚ ਲੰਘ
ਰਿਹਾ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ

ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਝਾਕ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ :

“ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਹੈ

ਇਹ ਤਾਂ ਬਸ ਫ਼ਲੈਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ

ਜੀਹਦਾ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ

ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ

ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ।”

ਤਾਂ ਮਨ ਲਹਿਰ ਦੀ ਇਕ ਕਾਂਗ

ਤਰਦਾ ਹੈ

ਤੇ ਫ਼ਲੈਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁਰਦਾ

ਮੈਥੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਖ਼ਲਾਅ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ

ਕਰਦਾ ਹੈ।

”

ਫੋਨ ਆਉਣ 'ਤੇ

ਚਹਿਕ ਪਈਆਂ ਨੇ ਪਹਾੜੀਆਂ

ਜੋ ਕੱਲ੍ਹ ਤਕ ਏਨੀਆਂ ਉਦਾਸ ਸਨ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੰਗਰਿਆਂ 'ਤੇ ਪਈ ਬਰਫ਼

ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਲੂਣ ਗਈ

ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤੀਂ ਤਾਂ

ਚੰਨ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਜਾਪਿਆ ਸੀ

ਤੇ ਤਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ

ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦਾ ਭੂਸਲਾ ਜਿਹਾ ਕੁੱਤਾ

ਜੋ ਅਕਸਰ ਟਿਕੀ ਰਾਤ ਵਿਚ

ਭੌਂਕ ਕੇ ਮੇਰੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ

ਘਰ ਜੋ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ

ਇਕੱਲਾ ਇਕੱਲਾ ਸੀ

ਮੈਨੂੰ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਾ ਜਾਪਿਆ

ਸਿੰਕ 'ਚ ਪਏ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ

ਮੈਨੂੰ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਜਾਪੇ

ਫ਼ਰਿਜ਼ 'ਤੇ ਟੰਗੀ,

ਬਿੱਲਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਲਿਸਟ ਵੀ

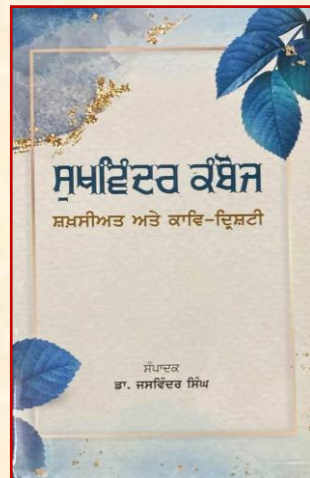
ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ 'ਚ ਨਾ ਪਾ ਸਕੀ
ਲਾਂਡਰੀ ਵਾਲੇ ਬੈਗ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ
ਮਨ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਾ ਘਬਰਾਇਆ
ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ
ਕੱਲ੍ਹ ਉਹਦਾ ਇਕ ਫੋਨ ਆਉਣ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ
”

ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਨਾ

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਭਾਨ
ਮਸਾਂ ਇੱਕ ਡਾਲਰ ਦੀ
ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਕੰਮ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰਿਆ ਬੁੱਢਾ
ਤੇ ਇੱਕ ਲਾਟਰੀ ਖਰੀਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਫਿਰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ 'ਤੇ ਬੈਠ
ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਲਗਾਤਾਰ
ਕੁੱਲ ਉਮਰ ਉਸ ਕਾਊਂਟੀ ਬੱਸ
ਚਲਾਈ
ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਇਆ
ਹੈ

ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੈਮ ਕੰਮ ਨਾਲ ਤਾਂ
ਮੈਂ ਮਸਾਂ ਹੀ ਸੀਉ ਸਕਿਆਂ ਸਾਂ
ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੰਗਾਰ
ਬਸ! ਆਹ ਲਾਟੇ ਹੀ ਮੇਰਾ
ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਨਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ
ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਅਮਰੀਕੀ
ਸੁਪਨਾ
ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਜੰਗ
ਛੇੜ ਕੇ ਵੀ
ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੀਮਤ
ਇੱਕ ਲਾਟਰੀ ਮਿੱਥਦਾ ਹੈ
ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ

ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛੰਦ ਲੱਭਾਂ
ਜੋ ਇਸਦੇ ਮੇਚ ਆ ਸਕੇ
ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ 'ਚ
ਮੈਂ ਭਟਕਦਾ ਹਾਂ
ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈਅ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹਾਂ
ਪਰ ਕਿਤਿਓਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ
ਇਸਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਮੇਚ ਦੀ ਬੋਲੀ
ਕਾਸ਼! ਮੈਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ, ਗੁੰਨ੍ਹ ਕੇ
ਇਸ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਕਰ ਸਕਦਾ
ਕਾਸ਼! ਮੈਂ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਨਵੇਂ ਬਿੰਬ
ਸਿਰਜ ਸਕਦਾ
ਉਹਦੇ ਕੂਲੇ ਜਿਹੇ ਸੁਪਨੇ ਦੀ
ਵਿਆਕਰਣ
ਪਰ ਹਾਇ।
ਇਹ ਕੰਮ ਦੀ ਘੀਸੀ 'ਚ ਲਿੱਬੜੇ
ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ
ਸਿਰਫ ਬਦਬੂ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਨੇ
ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਖਿੱਲੀ
ਉਡਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੋਹਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਰਮਾ ਸੇਖੋਂ ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ ਪੰਜਾਬੀ ਚੈਨਲ ਦੀ

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ‘ਰੰਗਮੰਚਕਾਰੀ’ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਥਿਐਟਰ ਦਾ ਗਰੁਪ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਹੈ। ਇੰਡੀਆ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਟਕ ਖੇਡੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੂਣਾ, ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦੇਸਣ ਖਾਸ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। ਰਮਾ ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਮਸਲਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਵਿ ਨਾਟਕ, ‘ਸਿਰਫ ਨਾਟਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ...’ ਵੀ ਲਿਖਿਆ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਪੱਛੋਂ ਦੀ ਪੌਣ

ਦੱਸ ਨੀ ਹਵਾਏ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਏਂ ?

ਕੀ ਤੂੰ ਪੱਛੋਂ ਦੀ ਪੌਣ ਬਣ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦਿਆਂ ਖੇਤਾਂ ਦੀ, ਮਹਿਕ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ

ਜਾਂ

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਠੰਡੇ ਹਉਕੇ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ

ਜਾਂ ਫਿਰ, ਮੇਰੀਆਂ ਨਿੱਘੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਠਾਰਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ ਏਂ ਦੱਸ ਨੀ ਹਵਾਏ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਏਂ ?

ਕੀ ਤੂੰ ਉਡੀਕ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬਣ,

ਮੇਰੇ ਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉਲੂਮਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ

ਜਾਂ ਪੁਖਦੀਆਂ ਕੁਝ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲਣ ਆਈ ਏਂ

ਜਾਂ ਫਿਰ, ਮੇਰੇ ਚੇਤਿਉਂ ਲਹਿ ਗਏ ਕੁਝ ਪਲ ਮੋੜਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ ਏਂ ਦੱਸ ਨੀ ਹਵਾਏ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਏਂ ?

ਕੀ ਤੂੰ, ਘਰ ਦੀਆਂ ਦਹਿਲੀਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰਲਾ

ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ

ਜਾਂ, ਚੋਗਿਰਦੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲਾ ਵੀ ਹਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ

ਜਾਂ ਫਿਰ, ‘ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ’ ਜਿਹਾ ਝੂਠਾ ਧਰਵਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ

ਦੱਸ ਨੀ ਹਵਾਏ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਏਂ ?

ਕੀ ਤੂੰ ਨਾਹਰਿਆਂ ਦੀ ਜੂਨ 'ਚ
ਗੁਆਚੇ
ਕਿਸੇ ਬੇਆਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ
ਆਈ ਏਂ
ਜਾਂ ਕੁਚਲੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਦੀ ਭੜਾਸ ਲੈ
ਕੇ ਆਈ ਏਂ
ਜਾਂ ਫਿਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਵਾਂ ਦਾ
ਕੋਈ ਸੈਲਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ
ਦੱਸ ਨੀ ਹਵਾਏ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋ
ਆਈ ਏਂ ?

ਕੀ ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਗਲੀਆਂ
ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ
ਲੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾਪ ਲੈ ਕੇ
ਆਈ ਏਂ
ਜਾਂ, ਨਾਮਰਦਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ ਉਠੀ
ਕੋਈ ਹਵਾੜ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਏਂ
ਜਾਂ ਫਿਰ, ਆਸ ਦੀ ਬੁਝਦੀ ਅੱਗ ਦਾ
ਬਸ ਧੂੰਆਂ ਉਡਾਣ ਆਈ ਏਂ
ਦੱਸ ਨੀ ਹਵਾਏ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ
ਆਈ ਏਂ ?

ਕੀ ਤੂੰ ਝੂਲਦੇ ਹਨੇਰੇ ਝੱਖੜਾਂ ਤੋਂ
ਬਚਦੀ ਬਚਾਉਂਦੀ ਆਈ ਏਂ
ਜਾਂ, ਉਦਾਸ ਫਿਜ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ, ਡਰ ਕੇ
ਇਥੇ ਆਈ ਏਂ
ਜਾਂ ਫਿਰ, ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਦੀਆਂ
ਨਾਲ
ਝੁੰਮਣ ਇਥੇ ਆਈ ਏਂ
ਦੱਸ ਨੀ ਹਵਾਏ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ
ਆਈ ਏਂ
ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਏਂ ?

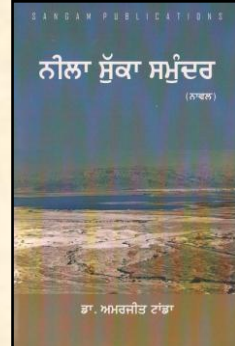
ਪਰਵਾਸ

ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2023

ਸਾਹ

ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ
ਬੰਦੇ ਨੂੰ
ਜਿਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ
ਚਾਹੇ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਇੰਤਹਾ ਹੋਵੇ
ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਬੇਇੰਤਹਾ ਹੋਵੇ
ਥੋੜ੍ਹੀ ਥਾਂ ਚਾਹੀਦੀ ਹੁੰਦੀ
ਤਾਂ ਜੋ
ਸਾਹ ਆ ਸਕੇ

ਮੈਲਬਰਨ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ
+61421914391

25

ਅਮਨਦੀਪ

ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ

ਜਨਮ 1984 ਨੂੰ

ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ

ਹੋਇਆ ਅਤੇ

2009 ਵਿਚ ਉਹ

ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਕਾਵੈਂਟਰੀ

ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ

ਪਿਆਰ ਸਦਕਾ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ

ਸਭਾ ਕਾਵੈਂਟਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ।

ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ

‘ਵੱਸਦਾ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਵੀ

ਪੰਜਾਬ’ (2012) ਅਤੇ ‘ਦੁਆਵਾਂ’

(2020) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿੰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰ ਜ਼ਮੀਰ ਤਾਂ ਉਸਦਾ
ਮੋਇਆ ਹੈ

ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਝੁਰੜੀਆਂ
ਦੱਸ ਦਿੰਦੀਆਂ

ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰ ਬੜਾ ਉਸ
ਢੇਇਆ ਹੈ

ਰੱਜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਬਰ ਬੜਾ
ਹੀ ਦੇਖਿਆ

ਭਾਵੇਂ ਕੋਠਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨੀ
ਵਾਰੀ ਚੋਇਆ ਹੈ

ਜੇ ਡਾਲਰ, ਪੈਂਡਾਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਬੜਾ
ਮਹਿੰਗਾ ਮਿਲਦਾ

ਮੈਂ ਜਦ ਵੀ ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਹੋਇਆ
ਦਿਲ ਰੋਇਆ ਹੈ

ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ ਬਣਨਾ
ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ

ਉਦਾਸ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ
ਧੋਇਆ ਹੈ

ਧਾਲੀਵਾਲ ਉਹ ਕਰਮ ਕਰੇ ਸਾਡੇ
ਅੱਗੇ ਆਉਣੇ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬੀਜ ਅਸਾਂ
ਜੋ ਬੋਇਆ ਹੈ

ਅੱਖਰ

ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ

ਪਰੋਇਆ ਹੈ

ਫਿਰ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ

ਹੋਇਆ ਹੈ

ਜਿੱਥੇ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੇ ਨਾ

ਗੱਲ ਸੁਣੀ

ਉੱਥੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਹਾਣੀ ਕੋਲ

ਖਲੋਇਆ ਹੈ

ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਹੈਵਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰਦਾ

ਹੈ ਕਰਤੂਤ

ਕਾਵੈਂਟਰੀ, ਯੂ. ਕੇ.

+447411346719

ਡਾ. ਰਾਏ,
ਜਲੰਧਰ ਦੇ
ਜੰਮਪਲ ਹਨ।
ਡੀ. ਏ. ਵੀ.
ਕਾਲਜ ਜਲੰਧਰ

ਤੋਂ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਐਮ.
ਏ. ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ
ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ
ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਤੇ ਬਾਅਦ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ
ਆ ਵੱਸੇ। ਯੂ. ਕੇ. ਵੱਸਦੇ ਡਾ. ਸਿੰਘ ਨੇ
ਸਿੱਖ ਧਰਮ 'ਤੇ ਪੀਐੱਚ. ਡੀ ਦਾ ਖੋਜ
ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਦੋ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਜੂਹ ਵਿਚ ਰੂਹ',
'ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ
ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ
ਪੁਸਤਕ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਜਾ
ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੀਵਾ ਹੋ ਗਿਆ ਗੁੱਲ

ਇੱਥੇ ਮੇਰਾ ਬਚਪਨ ਰੁਲਿਆ,
ਗਲ ਗੁਰਬਤ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ।
ਮੂੰਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਫ਼ਾਕੇ ਲਿਖਿਆ,
ਸਾਡੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖੀਰਾਂ।
ਮਾਂਏ ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਚਾਹੀਦੀ,
ਪਰ ਕਿਵੇਂ ਤਾਰਾਂ ਮੈਂ ਮੁੱਲ ?
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਦਾ,
ਦੀਵਾ ਹੋ ਗਿਆ ਗੁੱਲ।

ਕਿੱਥੇ ਕੱਚਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਬਣਾਈਏ,

ਪਰਵਾਸ

ਸਾਡੇ ਘੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਣੀ।
ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਕੋਲੇ ਚੁਗਦੀ,
ਨਿੱਤ ਕੰਜਕਾਂ ਦੀ ਢਾਣੀ।
ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਦੀ ਗੈਸ ਵੇਚਦੈਂ,
ਦੱਸ ਕਿਵੇਂ ਤਾਰੀਏ ਮੁੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਰੇਲਾਂ ਗੱਡੀਆਂ,
ਨਿੱਤ ਗੱਡੀ ਮੌਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹੀਏ।
ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਾ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ,
ਮੌਤ ਵਿਚ ਚੁਰਾਹੇ ਖੜ੍ਹੀ ਏ।
ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਲਾਸ਼ ਵੀ ਜਾਵੇ,
ਬਿਨਾ ਕਫ਼ਨ ਤੋਂ ਰੁਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ, ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ,
ਰੀਸ ਕਰੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ।
ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਸ ਫਿਕਰ ਮਾਰਦੀ,
ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ।
ਫਿਰਕੂਪੁਣਾ, ਦੰਗੇ ਕਰਵਾਉਂਦੇ,
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁੱਲੀ ਨਾ ਝੁੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਵੀ,
ਲਾਲ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ।
ਪਰ ਜੀਂਦੀ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਨੰਗੀ ਕਰਕੇ,
ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਘੁਮਾਉਂਦੇ।
ਵਿਚ ਮਣੀਪੁਰ ਕਹਿਰ ਦੀ,
ਗਈ ਹਨੇਰੀ ਝੁੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....
ਸਾਡੀ ਧੁੱਪ ਇਹ ਹੰਢਾਉਂਦੇ,
ਉੱਚਿਆਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ।
ਛੱਤ ਤੇ ਸੇਕਣ ਨਿੱਘੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ,

ਠਰਦੇ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਪਾਲੇ।
ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਝੁੱਗੀਆਂ, ਛੰਨਾਂ,
ਜਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਪੁਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਕੋਈ ਮਾਣ ਕਰੇਂਦਾ ਜਾਤ ਉੱਚੀ ਦਾ,
ਕੋਈ ਕਰੇਂਦਾ ਧੰਨ।
ਨਿਆਏ ਸਾਡੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰਦੇ,
ਚੋਵੇ ਸਾਡੀ ਛੰਨ।
ਹੁੰਦੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ,
ਸਾਡੀ ਜਾਤ ਨਾ ਕੋਈ ਕੁੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ,
ਦੇਣ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ।
ਥੋੜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਚੂਹੇ ਖਾ ਗਏ,
ਹੋ ਗਈ ਥੋੜੀ ਖਰਾਬ।
ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤਾਂ ਦਾਣੇ,
ਜਾਣ ਗੁਦਾਮੀ ਉੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਲੱਖਾਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਕੰਧ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ,
ਬੰਬੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਦੇ ਬਾਹਰ।
ਪਾਈਲਟ ਬਣਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਉੱਨਾਂ ਦੇ,
ਹੋਣੇ ਕਦੋਂ ਸਾਕਾਰ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ,
ਕੋਈ ਨਾ ਪਾਵੇ ਮੁੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਸਾਡੇ ਕਰਮੀ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਗੰਢੇ,
ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਚਾਰ।
ਦੁੱਧ ਗੋਰਖ ਦੇ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦੇ,
ਸਾਨੂੰ ਕਦੀ ਦੀਦਾਰ।
ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ,
ਨਿੱਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਤੇ ਡੁੱਲ੍ਹ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਕਰਨ ਕਲਰਕ ਸਫਾਈ ,
ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਦੀ।
ਬੁੱਤੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣ ਗਾਈਡ,
ਪੀਐੱਚ ਡੀਆਂ ਘੋਟੀਆਂ ਦੀ।
ਲੱਗਦਾ ਸਾਡੀ ਨਸ ਨਸ ਅੰਦਰ,
ਗਿਆ ਹੈ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਘੁਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਿਰਪੱਖ ਮੀਡੀਆ,
ਨਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਨਿਆਂ।
ਧੱਕੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਣ ਦਾ ਫਿਰ,
ਕਿਹੜਾ ਕਰੂ ਹੀਆ।
ਫਿਰ ਨਾ ਰਹਿਣੀ ਨਿਆਂ ਪਾਲਕਾ।
ਨਾ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਖੁੱਲ੍ਹ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਗੁਜਰਾਤ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ,
ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਅਪਰਾਧੀ।
ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਾਉਣ ਮਾਲਸ਼ਾਂ,
ਨਾਲੇ ਕਰਨ ਖਰਾਬੀ।
ਗੈਂਗਸਟਰ ਦਨਦਣਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ,
ਕਹਿਣ ਸਾਡੇ ਨਾ ਕੋਈ ਤੁੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ.....

ਚੰਦ ਕੁ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ,
ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਊ ਕਮਾਨ।
ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿਚ ਹੋਣੀ,
ਪੀ ਐਮ ਦੀ ਜਾਨ।
ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਹੱਥ ਤਾਕਤ ਦੇਣੀ,
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਦਾ ,
ਦੀਵਾ ਹੋ ਗਿਆ ਗੁੱਲ।

ਯੂ. ਕੇ.

m.rai@hotmail.co.uk

+447817832949

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ ਦਾ ਜਨਮ 1954 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਆਲੋਵਾਲ ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1978 ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਹੀ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਦਰਾਂ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਿਹ 1989 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹ ਸਫ਼ਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣਵੀ ਕਵਿਤਾ 'In The Land of Promise' ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਛਪਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾ ਮੰਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਗਲਾਸਗੋ ਯੂ. ਕੇ. ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਜ਼ਲ

ਮੈਂ ਤੜਪਦਾ ਹਾਂ ਬੜਾ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਨੂੰ।
ਕੀ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ।

ਟੁੱਟਿਆ ਸੂਲੀ ਦਾ ਜਦ ਹੰਕਾਰ ਤਾਂ ਫਿਰ,

ਦੇਖਿਆ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਦੀਵਾਨਗੀ ਨੂੰ।

ਹੋਰ ਵੀ ਬੜੀਆਂ ਨੇ ਲੋੜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ,
ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ।

ਜ਼ਹਿਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ ਕੋਲ ਸਾਡੇ,
ਹਰ ਗਰਾਂ ਲੱਭਣ ਨਾ ਜਾਓ ਮਾਂਦਰੀ ਨੂੰ।

ਅੰਨਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਬਸੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ,
ਨਾ ਬਿਖੇਰੋ ਏਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ।

ਫਿਰ ਕਲਮ 'ਚੋਂ ਪਹੁ ਫੁਟਾਲੇ ਉੱਠਣੇ ਨੇ,
ਆਦਮੀ ਜਦ ਲੁੱਟਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ ਨੂੰ।

ਜਾ ਰਿਹਾ 'ਸੱਗੂ' ਮੈਂ ਰਣ ਵਿਚ ਤੇਗ ਲੈ ਕੇ,
ਉਹ ਕਹੇ, ਤੂੰ ਦੇਖ ਮੈਨੂੰ ਨੱਚਦੀ ਨੂੰ।

ਤ੍ਰੈਕਾਲ

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਕੂਕਦੇ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਤਾਰਾ ਦਿਸਦੈ,
ਚੰਦਰਮਾ ਵੀ ਗੁੰਮਸੁੰਮ ਹੋਇਆ ਬਸ ! ਹੁਣ 'ਨ੍ਹੇਰ ਪਸਾਰਾ ਦਿਸਦੈ।

ਸਾਂਝਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦੰਦਲ ਪੈ ਗਈ
ਨਿੱਘ-ਮੁਹੱਬਤ ਖੰਭ ਲਾ ਉੱਡੇ,
ਰੇਜ਼ਾ ਰੇਜ਼ਾ ਹੋਂਦ ਮਨੁੱਖੀ
ਰੱਡੀਂ ਰਚਿਆ ਪਾਰਾ ਦਿਸਦੈ।

ਨਿੱਤ ਰੀਝਾਂ ਦੀ ਅਰਥੀ ਉੱਠੇ
ਵੈਣ ਸੁਣੀਂਦੇ ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ ,
ਕਾਲ-ਅਕਾਲ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅੰਦਰ
ਝੂਠਾ ਜਗਤ ਖਿਲਾਰਾ ਦਿਸਦੈ।

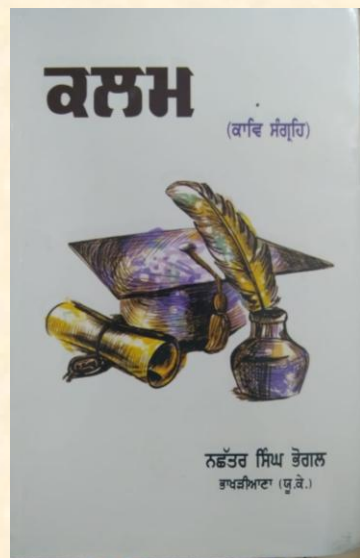
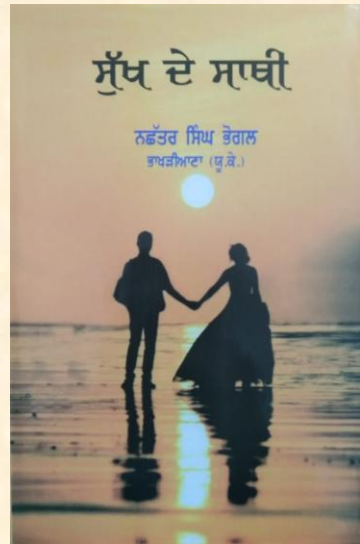
ਰੋਜ਼ ਸਿਆਸਤ ਵਾਲਾ ਮੁਜਰਾ
ਹੱਦਾਂ ਬੰਨੇ ਟੱਪ ਰਿਹਾ ਏ,
ਚਾੜ੍ਹੇ ਚੰਦ ਨਵਾਂ ਇਹ ਕੋਈ
ਇਸ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕਾਰਾ ਦਿਸਦੈ।

ਇਸ ਨਗਰੀ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਅੰਦਰ
ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਤੇ ਤਨਹਾਈ ਏ ,
ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਗਏ ਲੋਕ ਨਗਰ ਦੇ
ਨਾ ਕਿੱਧਰੇ ਹਰਕਾਰਾ ਦਿਸਦੈ ।

ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ ਤਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਉੱਤੋਂ
ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਗਾਇਬ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਏ ,
ਅੰਬਰ ਉੱਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਬਸ !
ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਦਿਸਦੈ ।

ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓੜਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ
ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲੱਗਾ ਨਾ,
ਹਲਕਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸ਼ਾਇਰਾ
ਜੋ ਕੁੱਝ ਤੈਨੂੰ ਭਾਰਾ ਦਿਸਦੈ।

ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਵੁਲਵਰਹੈਂਪਟਨ (ਯੂ ਕੇ)

+44 7501 038048

bssagoo1@goglenail.com

ਨਾਭੇ ਰਿਆਸਤ
ਦੀ ਜੰਮਪਲ
ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਦਾ
ਕੈਨੇਡੀਅਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰੀ
ਵਿਚ ਖਾਸ ਮੁਕਾਮ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਪਲੇਠੇ
ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ
ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼
ਕੀਤਾ। ‘ਬਦਲਦੇ ਰੰਗ’ (2013),
‘ਆਬਸ਼ਾਰ’ 2017, ‘ਜੀਵਨ-ਪੰਧ’
2017, ‘ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਾਣੀ’
2018, ‘ਤੁਮ ਨੇ ਸੋਚਾ ਨ ਹੋਗਾ’
2018, ਕਵਿਤਾਵਾਂ (‘ਸਾਂਝਾਂ ਪਿਆਰ
ਦੀਆਂ’ 2018 ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਅਤੇ
ਹਾਇਕੂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ (‘ਸੰਦਲੀ ਪੈੜਾਂ’-ਨਾਰੀ
2019), ‘ਸ਼ੋਰ ਸਮਾਧੀ’ (ਮੇਰਾ ਕਾਵਿ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 2019), ‘ਮੇਰੇ ਹਾਇਕੂ’
(ਹਾਇਕੂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 2020) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਕਹਾਣੀ
ਸਿਰਜਣਾ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ
ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜੇਬਾਂ
ਪਾਉਣ ਲਈ
ਘੜੀ ਭਰ ਆਰਾਮ ਕਰੇਗੀ
ਕਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ
ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨੂੰ
ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਈ
ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਠਹਿਰੇਗੀ
ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਸਮੇਂ
ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ
ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਉਸ ਨੂੰ
ਮੇਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ
ਹਿੱਕ ਤੇ ਉਤਾਰੇਗੀ
ਮੇਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਉਸ ਦੇ
ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਫਰਕ
ਉਠਣਗੇ,
ਤੇ ਉਹ ਨਵ-ਜਨਮੀ ਜਿਹੀ
ਬੱਚੀ ਵਾਂਗ ਮੁਸਕਰਾਏਗੀ। ।

ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ

ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ,
ਇਕ ਹਰਨੋਟੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਭਰਦੀ
ਮੇਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁੰਗੀਆਂ
ਭਰਦੀ ਰਹੀ,
ਤੇ ਮੈਂ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ
ਮੁਸਕਰਾਂਦੀ ਰਹੀ

ਰੰਗ ਮੰਚ

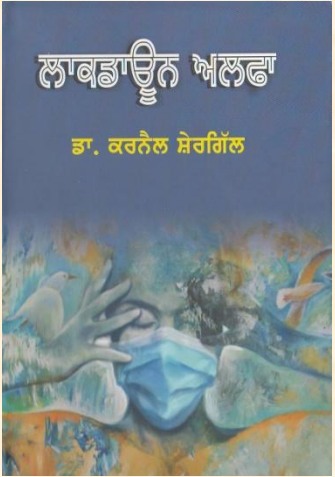
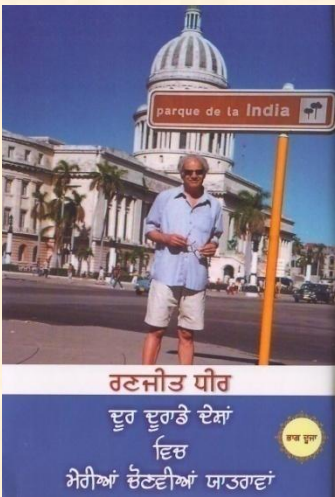
ਜਿੰਦਗੀ ਵੀ ਇਕ
ਸੋਹਣਾ ਸਜਿਆ ਰੰਗ ਮੰਚ
ਮੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਇਸ ਰੰਗ ਮੰਚ ਦੇ
ਨਾਇਕਾ ਤੇ ਨਾਇਕ
ਖੂਬ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਕਿਰਦਾਰ !
ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਨਾਟਕ
ਅਸੀਂ ਵੀ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ
ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ
ਕਦੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿ

ਕਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲੋਂ ਪਿੱਠ ਮੋੜ
 ਮੂੰਹ ਵੱਟਦੇ ਰਹੋ
 ਐੱਵੇਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਚਿਹਰੇ
 ਮਥੋਟੇ ਪਾ ਪਾ ਕੇ
 ਕਿੰਨੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ
 ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਦੇ ਨੇ
 ਹਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਜਦ
 ਸੋਚੇ ਬੋਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
 ਦਰਸ਼ਕ ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ
 ਗੂੰਜ ਲਿਆ ਦੇਂਦੇ ਨੇ
 ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਵਿਚ !
 ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਇਹ
 ਸੱਚਾਈ ਬਹੁਤ ਕੌੜੀ !

ਰੰਗ ਮੰਚ 'ਤੇ ਹਰ ਕਿਰਦਾਰ
 ਖੂਬ ਨਿਭਾਉਂਦਾ
 ਦਰਸ਼ਕ ਢੂੰਡਦੇ ਉਸ'ਚੋਂ ਆਪਾ
 ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਹੁੰਦੇ ਆਪਣੇ
 ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ !
 ਕਦੀ ਕਦੀ ਜਦੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ
 ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਰੰਗ ਮੰਚ ਤੇ
 ਤਾਂ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਹੋ ਮਨ
 ਆਪਣੀ ਤੋਰ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ
 ਓਹੀਓ ਕਿਰਦਾਰ !
 ਜਿੰਦਗੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਰੰਗ ਮੰਚ
 ਕਈ ਸੁਰ ਤਾਲ ਰਸ ਭਰੇ ਨੇ
 ਸੋਚ ਰਹੀ ਹਾਂ ਸਟੇਜ ਤੇ
 ਪਰਛਾਂਵਿਆਂ ਨੂੰ
 ਵੇਖ ਰਹੀ ਹਾਂ ਦੌੜਦਿਆਂ !!

ਵੈਨਕੂਵਰ, ਕੈਨੇਡਾ
+17788283048

ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਯੂ.ਕੇ. ਨਿਵਾਸੀ
ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ
ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ
ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ
ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ “ਰੂਹ ਦਾ ਸੇਕ” ਅਤੇ
“ਗੁੜ ਵਾਲੀ ਚਾਹ” ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ
ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਕਲਰਕ ਕੁੜੀ

ਪਿਓ ਦੀ ਪਾਣੀ ਜੇਬ ਨੂੰ
ਟਾਕੀ ਲਾ ਕੇ
ਮਾਂ ਪੇ ਦੀ
ਕਮਾਉ ਧੀ ਕਹਾ ਕੇ
ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ।
ਪਰ ਹਾਂ
ਅਕੇਵਾਂ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ
ਉਸ ਦਾ ਬੋਸ
ਉਸ ਨੂੰ
ਵਾਰ ਵਾਰ
ਐਵੇਂ ਕਿਵੇਂ
ਬੁਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਸੀ
ਦਫਤਰ ਦੀ ਪੌੜੀ
ਚੜ੍ਹਾਈ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।
ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ
ਨਕਟਾਈ ਦੀ ਗੰਢ

ਮੋਕਲੀ ਕਰਦਿਆਂ
ਬੇਵਜ੍ਹਾ
ਖਚਰੀ ਤੱਕਣੀ
ਤੱਕਦਾ ਸੀ ਜਦ
ਸਾਹ ਘੁੱਟਦਾ ਸੀ ਤਦ।
ਅੱਜ ਤੱਕ ਤਾਂ
ਉਹ
ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ
ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਦੀ ਆਈ ਸੀ
ਐਪਰ ਹੁਣ
ਪਾਣੀ ਸਿਰੋਂ ਉੱਪਰ
ਵਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।
ਉਸ ਨੂੰ
ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ (interview) ਵੇਲੇ
ਦੀਆਂ
ਕੋਝੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ
ਮਤਲਬ
ਅੱਧੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਦੇ
ਅਰਥ
ਸਾਫ ਸਮਝ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ।
ਤੇ ਉਹ
ਵਾੜ ‘ਚ ਫਸੀ
ਬਿੱਲੀ ਜਿਉਂ
ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।
ਵਿਚਾਰੀ
ਕਲਰਕ ਕੁੜੀ ।

ਯੂ.ਕੇ.

+447405883565

ਮੁਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ ਦਾ ਜਨਮ 1944 ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਖਾਨ ਪੁਰ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ

ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ, ਸਰਹਾਲ ਕਾਜ਼ੀਆਂ, ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ- ਕਾਲਾ ਗੁਲਾਬ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2010, ਅਮਨ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2015, ਇਕ ਸੀ ਸ਼ਾਜ਼ੀਆ (ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2020 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ

ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਣਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ
ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ ।

ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਲਮਾਂ
ਜਾਲਮਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ 'ਤੇ ਵੀ ਵੁਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਲਮਾਂ

ਪਰਵਾਸ

ਇਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਬੁਲਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ
ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਣਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ ।

ਕਲਮਾਂ ਛੁਡਾ ਤੇ ਫਸਾ ਵੀ ਨੇ ਦੋਂਦੀਆਂ
ਝੂਠਿਆਂ ਤੇ ਕੇਸ ਪੁਆ ਵੀ ਨੇ ਦੋਂਦੀਆਂ
ਕਲਮਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਬੂਟੇ ਲਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ
ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਣਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ ।

ਇਹਨਾ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕ ਸ਼ੋਹਰਤਾਂ ਵੀ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ
ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਸਭਾ 'ਚ ਮਤੇ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ
ਕਲਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੀਂ ਜੀਭਾਂ ਪਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ
ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਣਾਈ ਚਲੇ ਦੋਸਤੋ ।

ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਕਲਮਾਂ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ
ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵੀ ਕਲਮਾਂ ਦੁਆਉਂਦੀਆਂ

ਇਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੁਤਬੇ ਪਾਈ ਚਲੋ
ਦੋਸਤੋ
ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਣਾਈ ਚਲੋ
ਦੋਸਤੋ।

ਕਲਮਾਂ ਹੀ ਸੱਚ ਦੀ ਤਹਿ ਤੀਕ
ਜਾਂਦੀਆਂ
ਝੂਠਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਖਹਿ ਵੀ
ਜਾਂਦੀਆਂ
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਲਮਾਂ ਦੀ ਗਾਈ ਚਲੋ
ਦੋਸਤੋ
ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਣਾਈ ਚਲੋ
ਦੋਸਤੋ।

ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਲਿਖਣੇ ਨੂੰ
ਰਹਿੰਦਾ ਏ
ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ 'ਦਿਲਬਰਾ' ਨਾ ਚੁੱਪ
ਬਹਿੰਦਾ ਏ
ਕਾਗਜਾਂ 'ਤੇ ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਚਲਾਈ ਚਲੋ
ਦੋਸਤੋ
ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਣਾਈ ਚਲੋ
ਦੋਸਤੋ।

ਨਾਨਕ ਦੀ ਨਗਰੀ

ਐ ਨਾਨਕ! ਤੇਰੀ ਨਗਰੀ ਅੰਦਰ
ਕੀ ਕੀ ਕਾਰੇ ਕਰਦੀ ਦੁਨੀਆ
ਪੁੱਠੇ ਸਿੱਧੇ ਇਹ ਪੰਦੇ ਕਰਕੇ
ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਦੁਨੀਆ।

ਲਾਲੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨੇ ਖੋਹਦੇ

ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਬੰਦੇ
ਸੱਚ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਸੂਲੀ ਟੰਗ ਕੇ
ਕਿਹੜੇ ਲੱਛਣ ਕਰਦੀ ਦੁਨੀਆ।

ਗੁਰੂ ਧਾਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖੋ
ਪੱਗੋ ਪੱਗੀ ਹੁੰਦੇ ਲੋਕ
ਚੌਧਰ ਲਈ ਲੜ ਲੜ ਮਰਦੇ
ਨਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਰਦੀ ਦੁਨੀਆ।

ਹਰ ਕੋਈ ਪੈਸੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜੇ
ਬੱਸ! ਪੰਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਵੇ
ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਘੱਪਲੇ ਬਾਜ਼ੀ
ਤਜ਼ੇਰੀ ਆਪਣੀ ਭਰਦੀ ਦੁਨੀਆ।

ਲਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਢਿੱਡ ਨਾ ਭਰਦੇ
ਹੱਕ ਮੰਗਣ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀਆਂ ਡਾਂਗਾਂ
ਅੰਨ੍ਹੀ ਪੀਂਹਦੀ ਤੇ ਕੁੱਤਾ ਚੱਟੇ
ਨਾ ਰਾਖਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦੀ ਦੁਨੀਆ।

ਤੂੰ ਸੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਗਾਹੀ
ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਕੇ ਬਾਬਾ
ਅੱਜ ਦੇ ਸਾਧ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਆਕੀ
ਪੈਰ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਧਰਦੀ ਦੁਨੀਆ।

ਐ ਨਾਨਕ! ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਕੇ
ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਖੀਂ
ਜੋ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੂੰ
ਕੀ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ?

ਵਾਲਸਲ ਯੂ. ਕੇ.

+447773146438

[msingh44@hotmail.Co.UK](mailto:msingh44@hotmail.co.uk)

ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕਰਮ 1977 ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਚੇਟਕ

ਪੰਜਾਬ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਲਦ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਮਨ ਜਿੱਤ' ਦੀ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

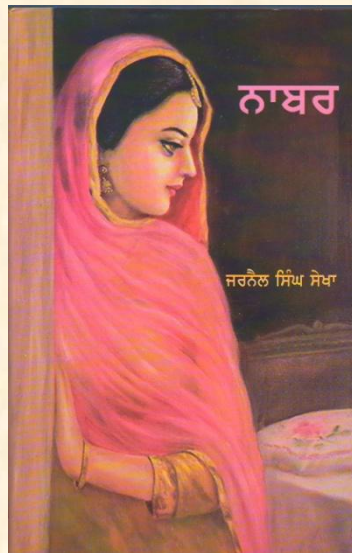
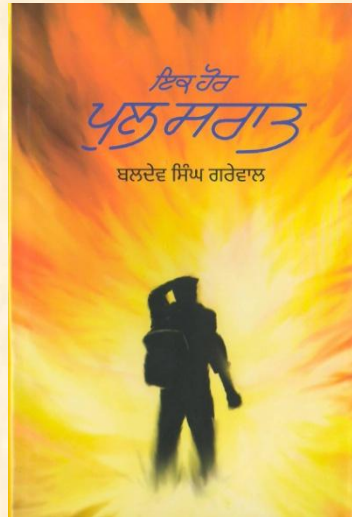
‘ਪੁੱਤ ਬੰਦੇ ਦੇ’ ਜਾਂ

“ਕੀ ਉਹ ਹੈ ਵੈਸੇ ਦਾ ਵੈਸਾ ?”
 ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਈ ਧਰਮੀਂ ਕੱਠੇ,
 ਰੱਬ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ
 ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਬਚਾਲੈ ਰੱਬਾ,
 ‘ਕੋਰੋਨਾ’ ਦੀ ਪੈ ਰਹੀ ਆ ਮਾਰ
 ਸਾਡੇ ਸਭ ਦੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ,
 ਤੂੰਹੀਓਂ ਆਕੇ ਦੁੱਖ ਨਿਵਾਰ
 ਸਾਨੂੰ ਇਸਦਾ ਹੱਲ ਨਾ ਲੱਭੇ,
 ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਹੈ ਸੰਸਾਰ
 ਰੱਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਾ ਪਾ ਰੋਲਾ,
 ਲੱਗੇ ਸੁਣਾਵਣ ਜੇ ਹੱਡਬੀਤੀ
 ਕਰ ਵਿਰਲਾਪ ਮਾਰਕੇ ਚੀਕਾਂ,
 ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਹੱਥ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ

ਹੁਣ ਨੀਂ ਚੱਲਦੀ ਕਿਧਰੇ ਰੱਬਾ,
 ਸਾਡੀ ਜੋ ਬਣਾਈ ਨੀਤੀ
 ਸਭਦੇ ਉੱਤੇ ਥੋਪ ਦੇਖ ਲਈ,
 ਦੂਜੇ ਦੀ ਭੰਢੂ ਭੰਢੂਕੇ ਰੀਤੀ
 ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਬੈਠੇ,
 ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ
 ਫਿਰ ਵੀ ਪੱਲੇ ਕੁੱਝ ਪਿਆ ਨੀਂ,
 ਲਾ ਲਾ ਥੱਕੇ ਜ਼ੋਰ ਬਥੇਰਾ
 ਬੇਵੱਸ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ,
 ਛਾ ਗਿਆ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅੰਧੇਰਾ
 ਅਸੀਂ ਹਾਰਕੇ ਦਰ ਤੇਰੇ ਤੇ,
 ਤਾਂਹੀਓਂ ਲਾਇਆ ਰੱਬਾ ਡੇਰਾ
 ਸਾਨੂੰ ਤੂੰਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ,
 ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੇਰਾ
 ਦੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਦੀਂ,
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਤੂੰ ਫੇਰਾ
 ਸੁਣਕੇ ਰੋਲਾ ਰੱਬ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ,
 ਦੱਸੋ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ਭਾਈ?
 ਕੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਹੋਈ,
 ਕਾਹਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਈ?
 ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਬੋਲੇ,
 ਉਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝ ਬਤਾਈ
 ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਦਾਤਾ,
 ਕਿਹਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਂ ਈਸਾਈ
 ਕਿਸੇ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਹਾਂ ਜੈਨੀ,
 ਬੋਧੀ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ
 ਮੁਸਲਿਮ ਨੇ ਵੀ ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ,
 ਨਾਲ ਫ਼ਖ਼ਰ ਦੇ ਗੱਲ ਅਲਾਈ
 ਯਹੂਦੀਆਂ ਕਿਹਾ ਹੋ ਈਸ਼ਵਰ,
 ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਣਾਈ
 ਸਿੱਖਾਂ, ਕੂਕਿਆਂ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ,
 ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਜਿਤਾਈ

ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ, ਰਾਮ ਰਹੀਮੀ,
 ਵੀ ਸਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕਤਾਰ ਬਣਾਈ
 ਵਾਲਮੀਕੀ ਤੇ ਰਵਿਦਾਸੀਆਂ,
 ਰਲ ਕੇ ਪਾਈ, ਇਹੋ ਦੁਹਾਈ
 ਰੱਬ ਨੇ ਸਭਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ,
 ਹੈ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਐਸਾ?
 ਜੈਸਾ ਮੈਂ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਬਣਾਇਆ,
 ਉਹ ਹੈ! ਵੈਸੇ ਦਾ ਵੈਸਾ?
 ਪਾਕੇ ਨੀਵੀਂ ਖੜ੍ਹਗੇ ਸਾਰੇ,
 ਭੇਤ ਜਦੋਂ ਇਹ ਰੱਬ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹੇ
 ਉੱਤਰ ਕੋਈ ਦੇ ਸਕੇ ਨਾ,
 ਹੋਏ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੁੱਝ ਨਾ ਬੋਲੇ
 ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਰੱਬ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ,
 ਕਿਉਂ ਬਣਾਏ ਵੱਖ ਨੇ ਟੋਲੇ
 ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲੁਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਤਾ,
 ਤਾਂਗੀਓਂ ਤੁਸੀਂ ਗਏ ਮਧੋਲੇ
 ਰੱਬ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁਲਾਤਾ,
 ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋ ਸੰਤਾਨ
 ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਬੰਦਾ ਈ ਹੁੰਦੈ,
 ਜੇ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੈ ਹੈਵਾਨ
 ਇਸ ਲਈ-
 ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਬਣਕੇ,
 ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਮਿਲ ਸਭਦਾ ਮਾਣ
 ਬਣੇ ਰਹੋ ਬੱਸ ਪੁੱਤ ਬੰਦੇ ਦੇ,
 ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਊ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ
 ਭਰਮਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੋ ਨਾ,
 ਹਾਰ ਜਾਊ ਆਪੇ ਸ਼ੈਤਾਨ
 ਧਰਮੀਂ ਬਣਜੋ ਨਫਰਤ ਛੱਡਕੇ,
 ਬਣਕੇ ਰਹੋ ਚੰਗੇ ਇਨਸਾਨ
 ਮੰਨ ਲੋ ਸਭਦੀ ਇੱਕੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ,
 ਜਾਤ ਧਰਮ ਦਾ ਛੱਡ ਅਭਿਮਾਨ
 'ਕਰਮ'ਨੂੰ ਆਖੋ ਉਹ ਵੀ ਸਿੱਖੇ,
 ਹੋ ਜੂ ਉਸਦਾ ਵੀ ਕਲਿਆਣ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਇੰਗਲੈਂਡ

+447973934225

ਗੁਰਨਾਮ ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਜਨਮ 1942 ਵਿਚ ਢਿੱਲਵਾਂ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ) ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ ਸਮਾਲੋਚਨਾ, ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਪਰਿਪੇਖ, **ਵਾਰਤਕ**: ਓੜਕ ਸਚਿ ਰਹੀ, **ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਿਹ**: ਦਰਦ ਉਜੜੇ ਖੇਤਾਂ ਦਾ, ਦਰਦ ਦੀ ਲਾਟ, ਦਰਦ ਦੀ ਗੂੰਜ, ਦਰਦ ਦਾ ਦਰਿਆ, ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀ, (ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਸਕਰਨ, ਦਰਦ ਦੇ ਰੰਗ, ਤੇਰੀ ਮੁਹੱਬਤ, ਸਮਰਪਿਤ, ਤੂੰ ਕੀ ਜਾਣੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਦਾ ਮੌਸਮ, ਹੱਥ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦੇ ਬੀਜ।

1

ਕਰੁਣਾ, ਰਹਿਮ, ਮੁਹੱਬਤ ਬਖਸ਼ੀਂ
ਐ ਦਾਤਾ।
ਸੱਭ ਨੂੰ ਜੱਗ ਵਿਚ ਇਜ਼ਤ ਬਖਸ਼ੀਂ
ਐ ਦਾਤਾ।

ਦੇਵੀਂ ਨਾ ਤੂੰ, ਮੈਂਨੂੰ ਹੀਰੇ, ਧੰਨ,
ਦੌਲਤ
ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜ਼ੁਰਅਤ ਬਖਸ਼ੀਂ
ਐ ਦਾਤਾ।

ਤੋੜ ਜੋ ਦਿੰਦੇ ਕੱਚੇ ਢਾਰੇ,
ਝੌਂਪੜੀਆਂ

ਜ਼ੁੱਪੁੰ ਝੱਖੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੀਂ
ਐ ਦਾਤਾ।

ਜਦੋਂ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਮੰਝਧਾਰ ਵਿਚ ਘਿਰ
ਜਾਵਣ
ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਬਖਸ਼ੀਂ
ਐ ਦਾਤਾ।

ਫੁੰਡਣ ਲੱਗੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਚਿੜੀਆਂ
ਨੂੰ
ਝਪਟ ਪੈਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਬਖਸ਼ੀ
ਐ ਦਾਤਾ।

ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਜਾਣਾ ਪਵੇ ਨਾ ਤਿਤਲੀ
ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਬਾਗ ‘ਚ ਬਰਕਤ ਬਖਸ਼ੀਂ
ਐ ਦਾਤਾ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਰਗੇ ਦੇ ਦਿਲ ਕਾਸ਼ ਨਾ ਟੁੱਟ
ਜਾਵਣ
ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਬਖਸ਼ੀਂ
ਐ ਦਾਤਾ।

2

ਚੜ੍ਹੀ ਕਾਂਗ ਨਾ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਠੱਲ੍ਹ
ਹੋਵੇ।
ਰੁਕਦੀ ਨਹੀਂ ਜੇ ਚੱਲ-ਸੋ-ਚੱਲ ਹੋਵੇ।

ਜਿਸ ਗੱਲ ‘ਚ ਕੋਈ ਨਾ ਗੱਲ ਹੋਵੇ
ਤੂੰ! ਹੀ ਦੱਸ ਉਹ ਗੱਲ ਕੀ ਗੱਲ
ਹੋਵੇ!

ਥੱਲ ਨਿੱਤ ਉਡੀਕਦੇ, ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ
ਕਣੀ ਇਕ ਨਾ ਨੀਰ ਦੀ ਘੱਲ ਹੋਵੇ।

ਹੋਵੇ ਖੋਟ ਜੇ ਰਵੀ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ
ਸੰਕਟ 'ਨੇਰ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹੱਲ
ਹੋਵੇ!

ਹਿੰਮਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ
ਫੁੱਟ ਪੈਣ ਚਸਮੇ ਅਤੇ ਕਲ ਕਲ
ਹੋਵੇ।

ਕਾਮਲ ਮਿਲੇ ਮਸੀਹਾ ਜੇ ਕੌਮ ਤਾਈਂ
ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਵਣ ਜਿਸਮ ਵੱਲ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਬਾਗ ਨੇ ਨਹੀਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਬਣਨਾ
ਰਲਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਛਲ
ਹੋਵੇ।

ਸੀਸੇ ਵਿਚ ਤਰੇੜ ਜੇ ਪੈ ਜਾਵੇ
ਸਿੱਧਾ ਕਦੀ ਨਾ ਜੁਲਫ ਦਾ ਵਲ
ਹੋਵੇ।

ਲਾਟ ਉੱਤੇ ਪਤੰਗੇ ਦੇ ਵਾਂਙ ਸੜਦਾ
ਬਲੀਦਾਨ ਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਝੱਲ ਹੋਵੇ।

3

ਜਿੱਤ ਦੇ ਲਗਨ ਅਸਾਡੇ ਜੇ ਅੱਜ ਚੰਗੇ
ਨਹੀਂ।
ਅਸੀਂ ਵੀ ਸ਼ਸਤਰ ਕਿੱਲੀ ਉੱਤੇ ਟੰਗੇ
ਨਹੀਂ।

ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਿਰਖ ਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਖੂਨ
ਵਹਾਇਆ ਹੈ
ਪੱਤ, ਫਲ ਲੱਗੇ ਹਾਇ!
ਸੂਹੇ-ਰੰਗੇ ਨਹੀਂ।

ਤੂੰ! ਐਵੇਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਡਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ
ਗਿਆਂ
ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਖੋਟੇ ਅਤੇ ਕੁਢੰਗੇ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਤੀਕਰ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ
ਚੰਗੇ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਲੈਣੇ ਪੰਗੇ ਨਹੀਂ।

ਸੂਰਜ! ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੂੰਜਾਂ
ਦੀ
ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦੇ ਦੰਗੇ
ਨਹੀਂ।

ਅੱਜ ਦਰੋਪਤੀ ਵਿਚ ਸਭਾ ਦੇ ਨਗਨ
ਖੜੀ
ਚੀਰਹਰਣ ਤੋਂ ਵਕਤ ਦੇ ਕੌਰਵ ਸੰਗੇ
ਨਹੀਂ।

ਸੀਤਾ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾਰਾਂ ਨੂੰ 'ਵੱਢਣ'
ਵਾਲੇ
ਕਿਉਂ ਤਖਤ ਨੇ ਡੱਬੂ ਸੂਲੀ ਟੰਗੇ
ਨਹੀਂ?

ਜਦ ਜੀਅ ਚਾਹੇ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਡਾ
ਪਰਖ ਲਈਂ
ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹਾਂ, ਬਹੁਰੰਗੇ
ਨਹੀਂ।

ਧਰਤੀ ਦਾ ਕੋਨਾ ਕੋਨਾ ਰੁਸ਼ਨਾਵਾਂ ਗੇ
ਅਸੀਂ 'ਨੇਰ ਦੇ ਨਾਗ ਦੇ ਹੋਏ ਡੰਗੇ
ਨਹੀਂ।

ਹੈਂਟਸ, ਇੰਗਲੈਂਡ
07787059333
gdhillon4@hotmail.com

ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ (ਡਾ.) (ਭਗਤਾ ਭਾਈ ਕਾ)

ਡਾ. ਸੁਖਮੰਦਰ
ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦਾ
ਜਨਮ 1958 ਨੂੰ
ਪਿੰਡ ਭਗਤਾ
ਭਾਈ ਕਾ

ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਪੀਐੱਚ. ਡੀ. ਦਾ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 1980 ਦੇ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਮਾਈਗ੍ਰੇਟ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਅਜੀਤ ਵੀਕਲੀ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ‘ਹਾਈ’ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਹਨ। ਸਾਹਿਤਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁਖਮੰਦਰ ਬਰਾੜ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇਕ ਵਿਅੰਗ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ‘ਹਾਸੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ’ (2011), ‘ਸੱਥ ਚਰਚਾ’ (2013), ‘ਸੱਥ ਬਾਤਾਂ’ (2014), ‘ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ’ (2015), ‘ਸੱਥ ਰੋਣਕਾਂ’ (2015) ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ

ਅਸੀਂ ਤੱਕਿਆ ਕੋਈ ਗ਼ਰੀਬ ਨਹੀਂ,
ਤੇ ਭੱਜੇ ਮਗਰਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਨਹੀਂ।
ਅਸੀਂ ਖੋਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਖਾਧਾ ਨਹੀਂ,
ਬਣਾਈਆਂ ਕੋਈ ਜਗੀਰਾਂ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ ਉੱਚਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ
ਨਹੀਂ,
ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ।
ਸਭ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ
ਬਰਾਬਰ ਝੂਠੇ ਸੱਚਿਆਂ ਤੋਂ।

ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਦੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੱਤੇ ‘ਤੇ,
ਕਦੇ ਕਰਿਆ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ।
ਤੁਸਾਂ ਖੰਭ ਅਮੀਰੀ ਕੱਢਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ,
ਲਈ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ।

ਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਆ ਤੱਕਲਾ
ਵਿੰਗਾ, ਸੇਰ ‘ਚੋਂ ਕੱਤੀ ਪੂਣੀ ਦਾ।
ਤੁਸੀਂ ਵਿਚ ਭੁਲੇਖੇ ਉਲਝ ਗਏ,
ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਭਾੜਾ ਦੂਣੀ ਦਾ।

ਸਾਡੀ ਧਾਰੀ ਪੱਕੀ ਚੁੱਪ ‘ਤੇ ਵੀ,
ਤੁਸੀਂ ਬੱਕ ਬੱਕ ਕਰਕੇ ਬੋਲੀ ਗਏ,
ਅਸੀਂ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਰਹੇ,
ਤੁਸੀਂ ਭਰ ਭਰ ਕੂਹਨੇ ਡੋਲੀ ਗਏ।

ਤੁਸੀਂ ਰਹਿ ਗਏ ਬਣਕੇ ਮਤਲਬ ਨੂੰ,
ਚਮਚੇ ਵੱਡਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ।
ਬੱਸ ਗਲ ਹੀ ਲੱਗਣ ਜੋਗੇ ਸੀ,
ਤੁਸੀਂ ਲਹੂ ਪੀਣੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਦੇ।

ਤੁਸੀਂ ਆਦੀ ਛਿੜਕੇ ਛੰਭੇ ਦੇ,
ਅਸੀਂ ਡਰੀਏ ਗਾਲਾਂ ਝਿੜਕਾਂ ਤੋਂ।
ਸਾਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆਂ ਚੁਗਲੀ ਮਾਫਿਕ ਨਾ,
ਤੁਸੀਂ ਬਾਜ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਬਿੜਕਾਂ ਤੋਂ।

ਹੁਣ ਫਰਕ ਕੀ ਸਾਡੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ,
ਵੇਖ ਤੂੰ ਆਪੇ ਲੈ ‘ਭਗਤਾ’।
ਸਭ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਉਹ,
ਕੁਝ ਬੈਠੀਂ ਨਾ ਤੂੰ ਕਹਿ ‘ਭਗਤਾ’।

ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ
+16047511113

ਪਵਨ ਪੰਕਜ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਮੀਆਂ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

ਇੱਥੇ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੁਵੈਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2017 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ/ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੁਸਤਕ “ਸ਼ਬਦਮਣੀ” ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਹੰਗਾਮਾ ਮਿਲਿਆ। ‘ਪ੍ਰੇਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ’, ‘ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੋਤੀ’, ‘ਕਲਮ ਕਲਮ ਖੁਸ਼ਬੂ’ ਉਸ ਦੀਆਂ ‘ਸੰਯੁਕਤ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਲਫਜ਼ੇ ਸੇ ਗੁਫਤਗੂ’ ਅਤੇ ‘ਪਰਵਰਿਸ਼’ ਉਸ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਨ।

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਪੁਰਾਣੇ ਚੇਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਉਹ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ।
ਫਿਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ
ਹਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ।

ਸਿਰਾਂ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ
ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਪੱਤੀਆਂ ਮਹਿਕਣ,
ਲਚਕਦੀ ਟਹਿਣੀਆਂ ਸਾਵਣ

ਉਹ ਛਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ।

ਕਰੋਂਦੇ ਅੱਜ ਵੀ ਚੇਤੇ
ਅਗਾਵੇਂ ਭਰ ਆਵਣ ਅੱਖਾਂ,
ਬੇਵਕਤੀ ਤੁਰ ਗਈਆਂ ਕਿੱਥੇ ਉਹ
ਮਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ।

ਬਰੂਹਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਪੱਥਰ
ਡੁਆਠਣ ਬਿਨ ਤੇਰੀ ਪੈੜਾਂ,
ਮੇਰੇ ਘਰ ਮੁੜਦੀਆਂ ਸਿਸਕਣ ਉਹ
ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ।

ਮਹੀਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ
ਸਮੇਂ ਰਫ਼ਤਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਕਲਾਵੇ ਭਰਦੀਆਂ ਅੱਜ ਵੀ
ਉਹ ਮਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ।

ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਦਗ਼ਾ ਕੀਤਾ
ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਪਹਿਣ ਗਏ ਹਾਸੇ,
ਜੋ ਢੂੰਡਣ ਤਾਰਿਆਂ ਅੰਦਰ
ਨਿਗ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ।

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਪਰਿੰਦੇ ਭਰ ਲਈ ਪਰਵਾਜ਼
ਅਸਮਾਨੀ ਹੌਂਸਲਾ ਵੇਖੀਂ।
ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰੀਆਂ
ਉਡਾਰਾਂ ਕਾਫ਼ਿਲਾ ਵੇਖੀਂ।

ਖ਼ਿਜ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵੀ

ਤੁਫਾਨਾ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰੀਆਂ,
ਨਾ ਜੰਗਲ ਮਿੱਟ ਸਕੇ ਫਿਰ ਵੀ
ਇਹ ਸਬਰਾਂ ਦਾ ਸਿਲਾ ਵੇਖੀਂ।

ਅਗਰ ਕੁਝ ਰਾਹ ਹਠੀਲੇ ਨੇ
ਇਹ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ,
ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਰਦਿਆਂ ਰਹਿਣਾ
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਫਾਸਿਲਾ ਵੇਖੀਂ।

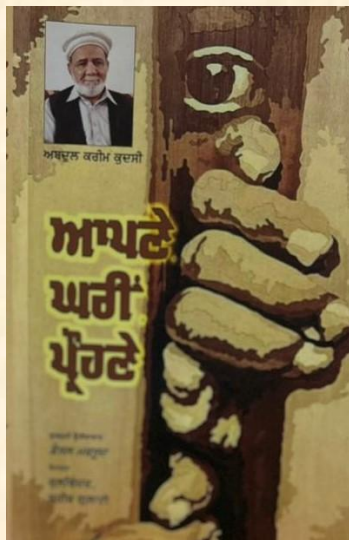
ਬਦਲ ਨਜ਼ਰਾਂ ਜੋ ਮਿਲਦੇ ਨੇ
ਵਫਾਦਾਰੀ ਨਾ ਮਾਫਕ ਹੈ,
ਰਹੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ
ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵੇਖੀਂ।

ਫਿਕਰ ਅੰਜ਼ਾਮ ਦਾ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ
ਸੱਚ ਹੀ ਦੀ ਭਰਾਂ ਹਾਮੀ,
ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ
ਰਹੇ ਹਰ ਮਰਹਲਾ ਵੇਖੀਂ।

ਰਹਿਣ ਆਉਂਦੇ ਖਿਜਾ ਸਾਵਣ
ਵਰ੍ਹੇ ਦਿਨ ਵਾਰ ਘੜੀਆਂ ਵੀ,
ਚਲਨ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਚਲਦਾ ਰਹੇ
ਜੋ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵੇਖੀਂ।

ਤਰਜਮਾਨੀ ਰਹੇ ਕਰਦੇ
ਲਫਜ਼ ਮੇਰੇ, ਮੇਰੇ ਜਜ਼ਬਾਤ,
ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਜ਼ਰਾ ਕੀਤੇ
ਜੋ ਉੱਠਣ ਤਿਲਮਿਲਾ ਵੇਖੀਂ।

ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਕੁਵੈਤ
0096565873047
pawanpankaz@gmail.com

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ
ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ
ਵਿਦਿਆਰਥੀ

ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਿਹਾ। ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਉਭਰਦਾ ਕਵੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਮਿਆਰੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਖ ਨਾਗਣੀ,
ਖੁਦ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਏ

ਮੂੰਹ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਰਾਮ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅੱਲ੍ਹਾ,
ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਛੁਰੀ ਲੁਕਾਈ ਏ
ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤਨ ਢੱਕਿਆ,
ਵਿਕਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਵਾਂ ਰੌਲੀ ਪਾਈ ਏ

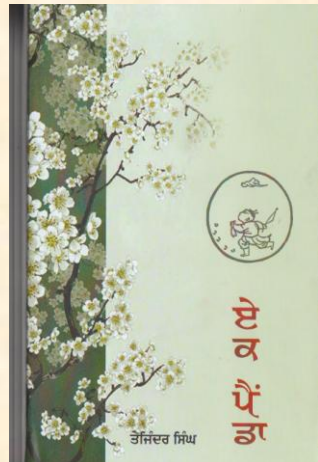
ਉ ਇਨਸਾਨਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਦੱਸਦੇ
ਮੈਨੂੰ,
ਕੀ ਤੂੰ ਖੇਡ ਬਣਾਈ ਏ
ਭੋਲੇਪਨ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਕੇ,
ਕਿਉ ਕਰਦਾ ਤੂੰ ਚਤੁਰਾਈ ਏ ?

ਬਰੈਂਪਟਨ, ਕੈਨੇਡਾ
+16472620566

ਅੱਜ ਦਾ ਰਾਵਣ

ਕੱਲ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਫੂਕਿਆ,
ਅੱਜ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਗੋੜੀ ਲਾਈ ਏ
ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਬਸ਼ ਪੂਰੀ ਸੀ,
ਜਦ ਦੇਖੀ ਔਰਤ ਪਰਾਈ ਏ

ਹਬਸ਼ ਵਿਚ ਧੀ-ਭੈਣ ਦੀ ਉਮਰ ਨਾ
ਵੇਖੇ,
ਤੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਇਨਸਾਨ ਏ
ਦਾਜ਼ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ,
ਬਣਦਾ ਰਾਵਣ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਏ
ਲੋਭੁ, ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਪਾਖੰਡੀ,

ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਢਲਾਣ ਤੋਂ ਉਤਰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਬਣੀ, ਲੱਕੜਾਂ ਤੇ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਲਕੜੀ ਦੇ ਟੁੱਟੇ ਜਿਹੇ ਬੈਂਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਚਾਹ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਗਾਹਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ। ਰਾਹਗੀਰ ਵੀ ਇਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦਮ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਸੀ।

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਉਤਾਰਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਗੁਲਾਬੋ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਵਰਗੀ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆਇਆ।

“ਹਾਏ ਨੀ ਮਾਏ” ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉੱਚੀ ਸਾਰੀ ਇਹ ਬੋਲ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਾਹਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਗਰਦਨ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਕਈ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਟੁੱਟੇ ਜਿਹੇ ਬੈਂਚ ਤੇ ਦਮ ਲੈਣ ਲਈ ਬੈਠ ਗਈ।

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਉਪਰ ਇਕ ਪੰਝੀ ਤੀਹ ਸਾਲ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੀ ਗਰਦਨ ਝੁਕਾਈ ਚਾਹ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਪਰ ਬੇਹੱਦ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਦੱਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਲਾਬੋ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਉਸ ਜਵਾਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ,

“ਅੱਜ ਲੱਕੜਾਂ ਜ਼ਰਾ ਭਾਰੀਆਂ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰਖਵਾ ਦੇਹ”

“ਚੱਲ” ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਗੁਲਾਬੋ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਕੜਾਂ ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਰਖਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦਾ ? ਤੇਰਾ ਉਦਾਸ ਚਿਹਰਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ। ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਹੱਸਣਾ ਨਾਹੀਓ ਆਉਂਦਾ ?”

ਉਹ ਗੁਲਾਬੋ ਨੂੰ ਬਿਟਰ ਬਿਟਰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਬੋਲਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਸਿਰ ’ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ।

ਗੁਲਾਬੋ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਪਰ ਉਸਦੀਆਂ ਗੁਲਾਬੀ ਗੁਲਾਬੀ ਗੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਲਾਬੋ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਬਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸੀ। ਗੁਲਾਬੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੀ, ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ’ਤੇ ਆ ਕੇ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਦੀ, ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬੈਠ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਬੰਡਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ’ਤੇ ਰਖਵਾਉਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ‘ਚੱਲ’ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ।

‘ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ’ – ਇੱਕਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲੋਕ: ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ

ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰਖਵਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁਲਾਬੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਛੋੜਦੀ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਗੁਲਾਬੇ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਖੜਕੇ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਾਹ ਪੀਣ ਲਈ ਮੁੜ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ।

ਪਰ ਹੁਣ ਕਦੇ ਕਦੇ ਗੁਲਾਬੇ ਨੂੰ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ 'ਤੇ ਬੜਾ ਗੁਸਾ ਆਉਂਦਾ। ਲੱਕੜਾਂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਗੁਲਾਬੇ, ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ,
“ਨਾ ਇਸ ਭੌਂਦੂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੁਛ ਨਈ ਪਤਾ, ਦਸੁੰ ਕਦੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।”

ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਗੁੱਸਾ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁਲਾਬੇ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਹੱਸ ਪੈਂਦੀ।

ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਜੰਗਲ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਇਸਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਾਹਵਾ ਚੰਗੀ ਸੀ। ਦੁਪਿਹਰ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਟਾਈਮ ਇਹ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਲੰਚ ਕਰਦਾ ਤੇ ਚਾਹ ਚੁਹ ਪੀ ਛੱਡਦਾ। ਨਾਲ ਦੇ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਕ ਕਮਰੇ ਦਾ ਮਕਾਨ ਕਰਾਏ ਉੱਪਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਲੰਘੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਲਾਬੇ ਜਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸੋਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਗੁਲਾਬੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੀ,

“ਨੀ ਗੁਲਾਬੇ , ਅਜ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਚਲਾਂਗੀ।”

“ਵਾਅ ਨੀ ਮਾਏ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਆ।” ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ।

ਦੁਪਿਹਰ ਹੋਣ ਤਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਮਾਂ ਤੇ ਧੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਮਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕਵਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਗੁਲਾਬੇ ਲੱਕੜਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਵੱਖੀ ਕੋਲੋਂ ਪੂਰੀ ਹੀ ਫੱਟ ਗਈ। ਗੁਲਾਬੇ ਦਾ ਗੋਰਾ ਸਰੀਰ ਫੱਟੀ ਕਮੀਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਝਾਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਜਾਨ ਆਈ। ਗੁਲਾਬੇ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਚੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਸਿਰ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਆ ਮਾਏ ਬਹਿ ਕੇ ਥੋੜਾ ਦੱਮ ਲੈ ਲਈਏ, ਫਿਰ ਚਲਦੇ ਆਂ।”

‘ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ’- ਇੱਕਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲੋਕ: ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ

“ਠੀਕ ਆ।” ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਮਾਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦਸਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟਾ ਬਾਦ ਗੁਲਾਬੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ,

“ਚਲ ਮਾਏ, ਹੁਣ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੀਏ। ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਇਥੇ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਲੱਕੜਾਂ ਚੁਕਾਉਣ ਲਈ ਬੁਲਾ ਲਿਆਵਾਂ।”

“ਅੱਛਾ” ਮਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ।

ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੰਗੀ ਹੋਈ ਵੱਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਢੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ। ਉਸ ਜਵਾਨ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ,

“ਪਤਾ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਆਈ ਆ, ਲੱਕੜਾਂ ਜਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚੁਕਵਾਈ।”

“ਚੰਗਾ” ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਫਟੀ ਕਮੀਜ਼ ਵਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਗੁਲਾਬੇ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਮਾਂ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤਕ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਜਿਹਾ ਲਾ ਲਿਆ।

ਗੁਲਾਬੇ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਜਿਹੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਧੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਲਾਬੇ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਸੀ ਬਬਲੂ ਜੋ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨਾਲ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਬਲੂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਢਹੇ ਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪੰਜ ਕਲਾਸਾਂ ਤਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ। ਟੱਬਰ ਦੇ ਬਸ ਇਹੀ ਚਾਰ ਜੀਅ ਸਨ ਅਤੇ ਕਸਬੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ‘ਅੱਧੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਤੇ ਅੱਧੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ’ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਦੋ ਕਮਰੇ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਡੰਗਰ ਬੰਨੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿੱਕੜ ਸੁੱਕੜ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਗੁਲਾਬੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਣ ਬੈਠੀ ਤਾਂ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਮਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਕਹਿਣ ਲਗੀ, “ਨੀ ਗੁਲਾਬੇ, ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਕੀ ਕਰਦਾ, ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਲਾ ਮਾਣਸ ਲਗਦੈ!”

ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਬਲਾਉਂਦੀ ਆ।”

ਫਿਰ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਆ ਮਾਏ, ਪੱਕਾ ਘੁੱਗੂ ਆ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੱਸ ਪਈ।

“ਚੱਲ ਕੋਈ ਨਾ, ਜੇ ਅੱਜ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਉਸਦਾ ਨਾਉ ਤੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਪੁੱਛ ਲਈ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਂ ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਟਿਕ ਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ।

ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਫਟਾਕ ਦੇ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, “ਪੁੱਛ ਲਉ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦਉ ਜੇ ਉਸ ਘੁੱਗੂ ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਬੈਠ ਗਈ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਉਥੇ ਪਏ ਬੈਂਚ ਤੇ ਬਹਿ ਗਈ। ਪਰ ਅੱਜ ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ,

“ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਆ ਤੇ ਤੂੰ ਇਥੇ ਬੈਠਾ ਚਾਹ ਹੀ ਪੀਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦੈਂ ?”

ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਗੁਲਾਬੋ ਦੀਆਂ ਟਮਾਟਰ ਵਾਂਗੂੰ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਗੁਲਾਬੋ, ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਤਾਂ ਭੁਪਿੰਦਰ ਆ ਪਰ ਲੋਕੀਂ ਮੈਨੂੰ ਭੂਪਾ ਕਹਿਕੇ ਹੀ ਬਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਔਹ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ।”

ਭੂਪਾ ਹਾਲੇ ਗੱਲ ਕਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਲਾਬੋ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲ ਪਈ, “ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ, ਬੜਾ ਚਲਾਕ ਐ ਤੂੰ।”

“ਚੰਗਾ ਗੱਲ ਸੁਣ ਵੇ ਭੂਪਿਆ, ਕੱਲ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆ ਜਾਵੀਂ, ਸੂਰਜ ਢੱਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮਾਂ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਜੇ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਨਈਂ ਸਿਰ ਤੇ ਰਖਵਾਇਆ ਕਰਨੀਆਂ। ਸਮਝ ਗਿਆ ਤੂੰ।”

ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫੁੱਲੀ ਗੁਲਾਬੋ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤਿਆਂ ਭੂਪੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੀ,

“ਚੱਲ, ਹੁਣ ਲੱਕੜਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਵਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਆ।”

ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਜਦ ਤੁਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਭੂਪਾ ਬੋਲਿਆ, “ਗੁਲਾਬੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਦਸ ਜਾਹ ਕਿ ਤੇਰਾ ਘਰ ਕਿੱਥੇ ਆ।”

“ਲੈ ਮੈਂ ਵੀ ਕਮਲੀ ਆਂ।” ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਖਿੜ ਖਿੜ ਕਰਕੇ ਹੱਸ ਪਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ, “ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਸਾਡਾ ਘਰ ਵਾ, ਇਕੋ ਈ ਘਰ ਆ ਖੇਤ ਵਿਚ। ਜੇ ਫੇਰ ਵੀ, ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਬਬਲੂ ਦਾ ਘਰ ਪੁੱਛ ਲਈਂ। ਬਬਲੂ ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ। ਯਾਦ ਰਹੂੰ ਨਾ!” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਭੂਪੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਭੂਪਾ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਲਈ ਮੁੜ ਬੈਂਚ ਤੇ ਆ ਬੈਠਾ।

ਘਰੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਕੋਲ ਸੁਟਿਆ ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਨੀ ਮਾਏ, ਤੇਰਾ ਦੱਸਿਆ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰ ਆਈ ਆਂ, ਉਸਦਾ ਨਾਉਂ ਆ ਭੂਪਾ, ਫੈਕਟਰੀ ‘ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕੱਲ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰੇ ਆਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿ ਆਈਆਂ। ਜੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣਾ ਹੋਊ ਪੁੱਛੀ ਜਾਈਂ।”

“ਨੀ ਮਰ ਜਾਣੀਏ, ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਆਈ ਤੂੰ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।”

ਮਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲਸੁਣ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹੱਸ ਪਈ। ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਭੂਪੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿਸੇ ਉਡੀਕ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੀ,

“ਐਹ ਮੇਰੇ ਕੋ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਏ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੂੰ ਸੁਨੇਹੋ ਲੈਣ ਤੇ ਦੇਣ ਲਾਈ ਰੱਖਣਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਈ ਕੰਮ ਮੁੱਕਾ ਆਈ ਆ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਬਾਪੂ ਜਾਣੈ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਲਾਬੋ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਅੱਡੀ ਟੱਪਾ ਲਾਉਂਦੀ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਤੁਰ ਪਈ।

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੁਲਾਬੋ ਉਸਲ ਵੱਟੇ ਲੈਂਦੀ ਰਹੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਲਾਬੋ ਲੱਕੜਾਂ ਲੈਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਗੁਲਾਬੋ ਨੂੰ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਸ਼ਾਮ ਹੋਈ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਧੜਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਲਾਬੋ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚੇ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਭੂਪਾ ਆਉਂਦਾ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਆਖਰਕਾਰ ਡੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਭੂਪਾ, ਗੁਲਾਬੋ ਨੂੰ ਦਿਸਿਆ। ਗੁਲਾਬੋ ਦੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਜਾਨ ਆਈ। ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਮਾਂ ਕੋਲ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਉਹ ਆ ਗਿਆ, ਮਾਏ”।

“ਅੱਛਾ।” ਮਾਂ ਨੇ ਸਰਸਰੀ ਜਿਹੀ ਕਿਹਾ।

ਗੁਲਾਬੋ ਨੇ ਭੂਪੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਕੋਲ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਬਾਪ ਕੋਲ ਬੈਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਭੂਪੇ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਬਾਪ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ,

“ਜੀ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਭੂਪਾ।” ਭੂਪੇ ਨੇ ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ।” ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ।

ਗੁਲਾਬੋ ਦਾ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਭੂਪੇ ਕੋਲੇ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਲਾਬੋ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਭੂਪੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ,

“ਬਈ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਬਾਰੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ !”

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭੂਪਾ ਭਾਵਕੁ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ,

“ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਿਛਲੀ ਕਰੇਨਾ ਵਿਚ ਮਰ ਗਏ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਪਤਾ ਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਸਕਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ...” ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਭੂਪਾ ਭੁੱਬ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋ ਪਿਆ।

‘ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ’ – ਇੱਕਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲੋਕ: ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ

ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਫੈਕਟਰੀ, ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਐ, ਇਹੀ ਮੇਰਾ ਟੱਬਰ ਆ।”

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਭੂਪੇ ਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਹੰਝੂ ਵਗ ਤੁਰੇ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝ ਲਈਆਂ।

ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਭੂਪਾ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵੰਡਾਉਂਦਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਫੋਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀਆਂ।”

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਲਾਬੇ ਦਾ ਬਾਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਏਹ ਵੱਡੇ ਦਿਸਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਆ, ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਉਣ ਲਈ ਨਈ।”

ਫਿਰ ਥੋੜਾ ਸਾਹ ਜਿਹਾ ਲੈ ਕੇ, ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਤੋਰੀ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਦੁੱਖ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੀ ਵੰਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਲੈਂਦੇ ਆਂ।”

ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਹੋ ਗਈ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਦ, ਇਸ ਅਣ-ਸੁਖਾਂਵੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਤੋੜਦਿਆਂ ਗੁਲਾਬੇ ਦਾ ਬਾਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਭੂਪਿੰਦਰ, ਤੂੰ ਕੱਲ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਈ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾ, ਇਥੇ ਹੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਕੰਮ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਕੱਲੇ ਨੂੰ ਦਿਨ ਕਟਣੇ ਬੜੇ ਔਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।”

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਮਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਗੁਲਾਬੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਭੂਪੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ।

ਭੂਪਾ ਬੋਲਿਆ, “ਚੰਗਾ ਬਾਪੂ ਜੀ, ਮੈਂ ਕੱਲ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ।”

ਭੂਪੇ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਗੁਲਾਬੇ ਉਠੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਆ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਲਾ ਕੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੋਲੀ

“ਮਾਏ, ਭੂਪੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਓ ਲੈਣਾ, ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਭੂਪਾ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਭਰੀ ਗੁਲਾਬੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਰਾਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਆਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੌਂਕੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ‘ਚ ਚਲੀ ਗਈ।

ਮਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲੀ ਚੁੰਨੀ ਦਾ ਪੱਲੂ ਆਪਣੇ ਦੰਦਾ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਬਾਪੂ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਸਿਡਨੀ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ

+61419697212

urbachan.singhj@live.com

ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਲਕੜਾ ਪੈਰਿਸ, ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 42 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਮੁਹਬਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੁਖਵੀਰ ਸੰਧੂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਲੇਖ ਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ (ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਪੈਰਿਸ (ਰਜਿ.) ਵਿੱਚ ਉਹ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ (ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਜਾਣੈ ਪਲੀਜ਼) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਧਾਗਿਆਂ, ਤਵੀਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਨਕਾਰੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭੂਤ(ਮਲਿੰਦਰ) ‘ਮੇਲੇ’ ਨੂੰ ਵੀ ਚਿੰਬੜ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸ਼ਾਦੀ ਸ਼ੁਦਾ ਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਬਾਪ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦ ਅੱਗੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ। ‘ਮੇਲੇ’ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਧਾਰੇ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਆਜੂ ਪੈਸੇ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਏਜੰਟ ਨਾਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ। ਏਜੰਟ ਨੇ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਯੌਰਪ ਲਈ ਜਹਾਜ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਯੌਰਪ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਨੇੜਲੇ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਲਾਹਿਆ। ਉਹ ਜੰਗਲ ਬੋਲੇ, ਨਹਿਰਾਂ ਤੇ ਬਰਫੀਲੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਯੌਰਪ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿੱਚ ਘਰ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਆਦਮੀ ਤੁਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਲਾਸ਼ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਜੇਕਰ ਜੇਬ ਵੀ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਕਿਸਮਤ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹੀ ਹਾਲ ‘ਮੇਲੇ’ ਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਰਕਾਂ, ਰੇਲ ਦੇ ਡੱਬੇ ਅਤੇ ਪੁਲਾਂ ਥੱਲੇ ਰਾਤਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ। ਕਦੇ ਦਿਹਾੜੀ ਭਰ ਕੰਮ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਅਮਰ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਰੱਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਖ਼ੀਰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਧੱਕੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਅਰਬੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, ‘ਮਿਹਨਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ’। ਉਹ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ, ਸਭ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਆਇਆਂ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਟੀ.ਵੀ. ਔਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਰਕਰ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਕੰਨਟ੍ਰੈਕਟ ਫਾਰਮ ਭਰ ਕੇ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇ-ਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਸ

ਨੇ ਕੋਈ ਘਿਨਾਉਣਾ ਅਪਰਾਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੇ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸੀ। ਕੰਪਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਝਿਜਕ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਧਨੀ ‘ਮੇਲੇ’ ਦੀ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਹੋ ਗਈ। ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਦੀ ਅਸਲ ਜਿੰਦਗੀ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਗੁਆ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਿਵਾ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਬੁਰਾ ਵਕਤ ‘ਮੇਲੇ’ ’ਤੇ ਵੀ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਮਾਪੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਦਾ ਭਾਰ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕੇ। ਫਿਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ, ਆਖ਼ਰ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਉਹ ਆਖ਼ਰੀ ਵਕਤ ਮੂੰਹ ਵੀ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ ਘਰਵਾਲੀ ‘ਮਿੰਦੋਂ’ ’ਤੇ ਬੱਚਾ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਪੇਕਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਉੱਡ ਕੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਦੇ ਬਜਾਏ ‘ਮਿੰਦੋਂ’ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਖ਼ਬਰ ‘ਮਿੰਦੋਂ’ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ‘ਨਿੰਮੋ’ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੇ ਉਧਾਰੇ ਪੈਸੇ ਲਏ ਸਨ। ਉਹ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ(ਮਨਜੀਤ) ‘ਮਾਟੂ’ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਕੋਲ ਆ ਗਈ। ‘ਸੁਣ ਭੈਣੇ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਆ, ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ’ ‘ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮੁੰਡੇ ‘ਮਾਟੂ’ ਦਾ ਵੀ ਬਣਾ ਲਓ?’ ‘ਮਿੰਦੋਂ ਬੋਲੀ, ‘ਭੈਣੇ ਓਹ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਵਝੂ?’ ‘ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਜਿਓ’ ‘ਨਹੀ ਭੈਣੇ ਇਹ ਤਾਂ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮ ਹੋਇਆ’ ‘ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭਲਾ ਮੋਏ ਜਾਣਦੇ ਨੇ’ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ’ਚ ਹੀ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰਨੀ ਆ’ ‘ਨਿੰਮੋ ਇਕੋ ਸਾਹ ਬੋਲ ਗਈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਪੁੱਠੇ ਸਿੱਧੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ’ ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸਕੀ ਭੈਣ ਦਾ ਮੁੰਡਾ’ ‘ਜਦੋਂ ‘ਮਲਿੰਦਰ’ ਬਾਹਰ ਗਿਆ, ਓਦੋਂ ਇਹੋ ਭੈਣ ਕੰਮ ਆਈ ਸੀ’ ਓਸ ਨੇ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਟਕੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ‘ਮਿੰਦੋਂ’ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈ। ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ ਬਰਬਾਦੀ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੈ। ‘ਮਾਟੂ’ ਦੀ ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਵੀ ਹੋ ਗਈ। ‘ਮੇਲੇ’ ਨੇ ‘ਮਿੰਦੋਂ’ ਦਾ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਵੀਜ਼ਾ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਜਾਣੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ‘ਮੇਲੇ’ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬੇ-ਵਤਨ ਹੋਇਆ ਇਨਸਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕਲੇ ‘ਮੇਲੇ’ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਾਲ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੱਥ ਤੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੇ ‘ਮਿੰਦੋਂ’ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਕੰਮ ਤੇ ਲਵਾ ਲਿਆ। ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਗਿਆ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੋਵਾਂ

ਨੇ ਥੋੜੀ ਪੂੰਜੀ ਜੋੜ ਕੇ ਘਰ ਵੀ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਹੁੰਚਾ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ ਗੱਭਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ‘ਮੇਲੇ’ ਨੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਖੋਲ ਲਿਆ। ‘ਮਾਟੂ’ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਛੋਟੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਮੈਨੇਜਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ‘ਮੇਲਾ’ ਤੇ ‘ਮਿੰਦੋ’ ਬੁਢਾਪੇ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ‘ਮਾਟੂ’ ਬਾਹਰ ਦਾ ਤੇ ਛੋਟਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਦਾ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਰੰਗ ਲਿਆਈ ਪੂਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮਵਰ ਹੋ ਗਏ। ‘ਨਿੰਮੋ’ ਕਦੇ ਕਦੇ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ‘ਮਾਟੂ’ ਦਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੇ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ‘ਨਿੰਮੋ’ ਕੋਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਦੂਸਰਾ ਲੜਕਾ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਕਮਾਊ ਘੱਟ ਤੇ ਗਵਾਊ ਜਿਆਦਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਚਿੱਟੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗਲਤਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ। ‘ਨਿੰਮੋ’ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੁਖੀ ਮਨ ਨਾਲ ‘ਮਾਟੂ’ ਨੂੰ ਫੋਨ ‘ਤੇ ਪੂਰੀ ਸਚਾਈ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ‘ਪੁੱਤ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਅਸਲੀ ਮਾਂ ਹਾਂ’ ਜਿਸ ਨੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਡ ‘ਚੋ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁੱਧ ਚੁਗਾਇਆ’ ‘ਮਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਤਾਂ ਸੱਤ ਜਨਮ ਨਹੀ ਉਤਰਦਾ’ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਂਈ ‘ਮਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ’ ਤਰਕ ਭਰੇ ‘ਨਿੰਮੋ’ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੇ, ਉਸ ਦਾ ਸੁੱਖ ਚੈਨ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪੁੱਤ ਕਪੁੱਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ ਪਰ ਕੁਮਾਪੇ ਨਹੀ ਹੁੰਦੇ। ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਡਗਮਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਗਮ ਛੇਤੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਤੇ ਪਰਾਏ ਵਾਲੀ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੀ ਗਈ। ਉਹ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਅੱਜ ਅਚਾਨਕ ਪੁਲਿਸ, ਹੈਲਥ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਆ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਗੈਰ ਕਨੂੰਨੀ ਲੜਕਾ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਰਜੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੰਮ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹੈਲਥ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਰਤਣ ਤੇ ਬੇਤੁਕੇ ਪਏ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ‘ਮਾਟੂ’ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਜੱਜ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਕਸਟੱਡੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ‘ਮਾਟੂ’ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਦੇ ਬੋਲ, ‘ਪੁੱਤ ਖੂਨ ਕਦੇ ਚਿੱਟਾ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ’ ‘ਕਾਗਜ਼ ਕਾਲੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖੂਨ ਨਹੀ ਬਦਲਦਾ’ ਬੈਚੇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ‘ਕੇਸ ਵੀ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ, ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ’ ਨਾਲੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵੀ ਝੱਲਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਕਿਉਂ? ਮੈਂ ਮੁੰਤਬੰਨਾ ਜਿਉਂ ਹੋਇਆ...? ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪੁੱਠੇ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਯੌਰਪ ਦੇ ਕਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ, ਕਿਸੇ ਗੈਰ ਕਨੂੰਨੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਜੁਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਜੁਰਮ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ‘ਮੇਲਾ’

ਇਸ ਡਰ ਤੋਂ ‘ਮਾਟੂ’ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਦਰ ਖੜਕ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚੌਢੀ ਘੰਟੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਨਯੋਗ ਜੱਜ ਨੇ ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਤੱਕ ਜਮਾਨਤ ਤੇ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵੀ ਪਰਾਇਆ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਮੋਹ ਭੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ‘ਮੇਲੇ’ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਪਾਸੇ ਫੋਨ ਘੁੰਮਾਏ ਪਰ ਸਭ ਬੇ-ਅਰਥ ਸੀ। ਉਹ ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਲੈਟਰ ਬਾਕਸ ਖੋਲਿਆ, ‘ਮਾਟੂ’ ਦਾ ਵਕੀਲ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਨੋਟਿਸ ਵੇਖ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲਿਓ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਜਤਾਇਆ ਸੀ। ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਤੇ ਸੂਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ‘ਮੇਲੇ’ ਦਾ ਬਲੱਡ ਹਾਈ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ‘ਮੇਲਾ’ ਹੱਥੀ ਲਾਏ ਪੇੜ੍ਹ ਦੀ ਛਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਆਈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ‘ਮੇਲੇ’ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਈ। ‘ਮਿੰਦੋ’ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਹ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ’ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ‘ਮਿੰਦੋ’ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਲੀ ਵੰਡ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦਿਲ ਨੂੰ ਲਾ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ‘ਮਿੰਦੋ’ ਦੇ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੱਕ ਫੈਸਲਾ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ। ‘ਮੇਲੇ’ ਤੇ ‘ਮਿੰਦੋ’ ਦੇ ਨਾਮ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਘਰ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਬਾਜ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਕਲਾਇੰਟ ਸੁੰਗੜਦੇ ਨੇ ਤੇ ਵਕੀਲ ਮੋਟੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬੇਘਰ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਈ ‘ਮਿੰਦੋ’ ਨੇ ਅੱਜ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਹ ਲਏ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ‘ਮੇਲੇ’ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। ਘਰ ਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਨੂੰ ਤਾਲੇ ਲੱਗ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਬੰਦ ਪਏ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਚੰਗੇ ਨਾਲ ਹਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਪੈਰਿਸ

+33616312114

sandhu93700@yahoo.fr

ਪਰਵਾਸ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਖਿੱਤੇ, ਹਰ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਹੋਰਨਾ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵਸੋਬਾ ਇਸੇ ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਇਕੱਲੇ ਇਕਹਿਰੇ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਪਰਵਾਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ 1849 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ ਜਾਂ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਰਚਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਾਹਿਤ ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਦੇਸ/ਪਰਵਾਸ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀਆਂ ਧਰਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਮਨਸ਼ਾ ਤਹਿਤ ਜਾਣ ਦਾ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕਾਲ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਨਿਵਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਪਾਈਨ ਤੇ ਸਿਆਮ ਨੂੰ ਗਏ ਸਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤਕਰੀਬਨ ਮੱਧ ਕਿਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਅਧੀਨ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਲਾਇਆ, ਥਾਈਲੈਂਡ ਬਰਮਾ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਤੇ ਸ਼ੰਘਾਈ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੱਸ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਇਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨੂੰਨੀ-ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਥ ਕੰਡੇ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਪਲ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਮਾਲਟਾ ਬੋਟ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਅਤੇ ਪਨਾਮਾ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖਦ ਕਾਂਡ ਹਨ। ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਪਰਦੇਸਿ, ਪ੍ਰਦੇਸਹ, ਬਿਦੇਸੁ, ਵਿਲਾਇਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸੀਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਬੇਗਾਨੀ ਧਰਤੀ ਲਈ ਪਰਾਈ-ਪਰਾਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਪਰਾਇਆ, ਪਰਾਈਆਂ ਤੇ ਪਰਦੇਸੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਲਗਭਗ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਬਸਰ ਨੂੰ 'ਵਲਾਇਤੀ' ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਦੀ ਹਰ ਧਰਤੀ ਲਈ

‘ਵਲਾਇਤ’ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਸਨ। ‘ਵਲਾਇਤ’ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ‘ਵਲੈਤੋਵੀ’ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪਰਾਏ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਮ ਹੀ ‘ਵਲੈਤੀਆ’ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

‘ਵਲਾਇਤ’ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ‘ਵਲੀ’ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਲਕ, ਹਾਕਮ, ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਜਾਂ ਸਹਾਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਹੈ।¹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਿਰੁਕਤ ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਵਲੀ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹਾਕਮ, ਵਕਤ ਦਾ ਹਾਕਮ ਹਨ।² ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਵਲੀ’ ਸ਼ਬਦ ਸਰਵ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਘਰ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਵਲੀ ਨਿਆਮਤਿ ਬਿਰਾਦਰਾ ਦਰਬਾਰ ਮਾਲਕ ਖਾਨਾਇ ॥

ਜਬ ਅਜਰਾਈਲੁ ਬਸਤੀ ਤਬ ਚਿ ਕਾਰੇ ਬਿਦਾਇ ॥³ ਅੰਗ 723

ਏਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਰਪ੍ਰਸਤ, ਨਿਆਮਤਾਂ, ਭਰਾ, ਭਾਈ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੌਤ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਅਜਰਾਇਲ ਨੇ ਆ ਪਕੜਿਆ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਲੀ ਜਾਂ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਵਲਾਇਤ ਸ਼ਬਦ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਣਤਰ ‘ਵਲਾਯਤ’ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਅਨੁਸਾਰ:

ਵਲਾਇਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਸ਼, ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਵਸੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਖੰਡ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਾਸੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਈ ਰੂੜੀ ਸ਼ਬਦ ਵਲਾਇਤ ਵਰਤਦੇ ਸਨ।⁴

ਬਰਤਾਨੀਆ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਧਰਤੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਕਮ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਵੀ ਸੋ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਤਜ਼ੱਦ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋਇਆ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਛੋੜੇ ਵਿਲਾਇਤ ਦੇਸ ਗਏ ॥

ਪੀਰ ਪੇਕਾਂਬਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ ਛੋੜੀ ਦੁਨੀਆ ਥਾਇ ਪਏ ॥⁵ ਅੰਗ 358

ਹੇ! ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕਈ ਰਾਜ ਮਿਲਖ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਆਪਣੇ ਮਹਲ, ਮਾੜੀਆ, ਘਰ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਦੇਸ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਲਾਇਤ(ਜੰਗਲ) ਚਲੇ ਗਏ। ਵਿਕਸਤ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵੱਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਰਵਾਸ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਆਰਥਿਕ ਸਮ੍ਰਿਧੀ ਲਈ ਸਥਾਈ ਵਸੋਬੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਵਕਤੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵੀ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਪਾਰੀ ਵਰਗ ਜਾਂ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਦੇਸ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੌਦਾਗਰੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੌਦਾਗਰੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰਦੇਸ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਉਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪਰਦੇਸੁ ਝਾਗਿ ਸਉਦੇ ਕਉ ਆਇਆ॥

ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਸੁਣੀ ਲਾਭਾਇਆ॥⁶ ਅੰਗ 372

ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਫੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਏਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰਵਾਸੀ ਤੇ ਯਾਤਰੀ ਹੋਣ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਯਾਤਰੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਤੀ ਉਪਰੰਤ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨਾ ਲਗਭਗ ਮੁਕਰਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਪਰਵਾਸੀ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਖੱਟਣ ਕਮਾਉਣ ਜਾਂ ਬੇਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਯਾਤਰੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਤੀਜਾ ਯਾਤਰੀ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਸੀ ਜਿੰਨਾ ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ-

ਫ਼ਰੀਦਾ ਬਾਰਿ ਪਰਾਇਐ ਬੈਸਣਾ ਸਾਂਈ ਮੁਝੈ ਨ ਦੇਹਿ॥

ਜੇ ਤੂੰ ਏਵੈ ਰਖਸੀ ਜੀਉ ਸਰੀਰਹੁ ਲੇਹਿ॥⁷ ਅੰਗ 1380

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੈ 'ਹੇ! ਸਾਈਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮੈਨੂੰ ਪਰਾਏ ਬੂਟੇ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਨਾ ਦੇਵੀਂ ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਜਿੰਦ ਕੱਢ ਲੈ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦਾ ਜਨਮ 1173 ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਦਾਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਣਸੁਖਾਵੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵਜ ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਬੁਲ ਛੱਡ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ। ਫਰੀਦ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼ੇਖ ਜਮਾਲੁੱਦੀਨ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਭਣੇਵੇਂ ਸਨ। ਸ਼ਾਹੀ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਕੋਲ ਪਰਾਏ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਸੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸਲੋਕ ਪਰਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਦੀ ਹੂਕ ਹੈ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਪਰਵਾਸ ਇੱਛਿਤ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਹਿਜ਼ਰਤ ਜ਼ਬਰੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਅਣਇੱਛਿਤ ਪਰਵਾਸ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ। ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮੋਹ ਤਾਂ ਪਾ ਲਿਆ ਪਰ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਿੰਦਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਲੋਕ ਬੇਗਾਨੇ ਸਨ। ਅਜਾਦੀ ਦੇ ਸੱਤ ਦਹਾਕੇ ਬੀਤ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਹਾਲੇ ਇਹ ਲੋਕ ਪਨਾਹੀ ਹੀ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ 'ਪਨਾਹੀ' ਸ਼ਬਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਵੱਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਵਹਿਸ਼ਤ ਵਾਲੇ ਦੌਰ ਸਮੇਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਮਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਖਾਤਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੁਖ਼ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਤਲਖ਼ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ 100 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਲੋਕ ਓਪਰੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਦਾ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ 1960 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋਵੇ, ਓਪਰੇਪਨ ਅਤੇ ਬੇਗਾਨਗੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਇਸ ਸਲੋਕ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਹੋ ਕੇ, ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਲਈ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪਰਵਾਸ ਵਾਲਾ ਮੁਲਕ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਬਣਾਇਆ। ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਰਵਾਸੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਕਲਮ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਲੋਕ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪਰਦੇਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ (ਪਰਦੇਸ) ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਪਰਦੇਸੀ ਕੇ ਘਾਘਰੈ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਲਾਗੀ ਆਗਿ ॥

ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੋਇਲਾ ਭਈ ਤਾਗੇ ਆਂਚ ਨ ਲਾਗ ॥⁸ ਅੰਗ 1360

ਭਾਵ ਇਹ ਜੀਵ ਜੋ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਪਰਦੇਸੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ, ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਅੱਗ ਦਾ ਸੋਕ ਨਾ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੱਕੇ ਵਾਸੀ ਬਣਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ੇ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਹੱਥ ਕੰਡੇ ਅਪਣਾਏ। ਮੂਲ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਜਾਦੂਈ ਛਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਚਿਤਵਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬੰਦਿਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਖਿੱਤੇ 'ਚੋਂ ਗਏ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿੰਗਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਮਾਣਦਿਆਂ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਣ-ਮਰਿਯਾਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵੱਸ ਜਾਂ ਦੇਹੀ ਆਨੰਦ ਲਈ ਸਿਰਜੇ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮਹਿਜ ਛਲਾਵਾ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਅਨੈਤਿਕ ਸਬੰਧ ਧਰਮ ਸੁੱਖ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸਲੋਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਲਮ, ਸਾਬਤ, ਅਖੰਡ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ।

1990 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਦ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਮਰਦ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਇਕੱਲਿਆ ਜਾਂ

ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਾਏ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਰੁਖ਼ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵੀ 'ਬਾਰੀ ਬਰਸੀ ਖੱਟਣ ਗਿਆ ਸੀ' ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿਤੇ ਵੀ 'ਬਾਰੀ ਬਰਸੀ ਖੱਟਣ ਗਈ ਸੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ'। ਪਰਦੇਸ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਅਕੱਟ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਦੇਸੀ ਪਤੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਉਡੀਕ ਦਾ ਦਰਦ, ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਦਾ ਦਰਦ, ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ ਦਰਦ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਔਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਿਰ ਪਰਦੇਸੀ ਜੇ ਥੀਐ ਧਨ ਵਾਂਢੀ ਝੁਰੇਇ ॥

ਜਿਉਂ ਜਲਿ ਰੋਵੈ ਮਛਲੀ ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇਈ ॥⁹ ਅੰਗ 56

ਭਾਵ ਜੇਕਰ ਪਤੀ ਦੂਰ ਦੂਰੇਡੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਪਤਨੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਧਾਂਗੀ ਰੋਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਸਾਵਣ ਮਹੀਨਾ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਤੀ ਦੀ ਗ਼ੈਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਕਲੀਫ਼ਦੇਹ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਹ ਦਿਸ ਛੜ੍ਹ ਮੇਘ ਘਟਾ ਘਟ ਦਾਮਿਨ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ ॥

ਸੇਜ ਇਕੇਲੀ ਨੀਦ ਨਹੁ ਨੈਨਹ ਪਿਰੁ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਇਓ ॥

ਹੁਣਿ ਨਹੀ ਸੰਦੇਸਰੋ ਮਾਇਓ ॥

ਏਕ ਕੇਸਰੋ ਸਿਧਿ ਕਰਤ ਲਾਲੁ ਤਬ ਚਤਰੁ ਪਾਤਰੋ ਆਇਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥¹⁰

ਅੰਗ 624

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਵਾਂ ਛਤਰੀ ਬਣ ਪਸਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਜਲੀ ਡਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਸੁੰਝੀ ਸੇਜ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਹੇ ਮਾਂ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਉਹ ਇਕ ਕੋਹ ਪੈਂਡਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਚਾਰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਸਾਜਨ ਦੇਸਿ ਵਿਦੇਸੀਅਤੇ ਸਾਨੇਹਤੇ ਦੇਦੀ ॥

ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ ਤਿਨ ਸਜਣਾ ਮੁੰਧ ਨੈਣ ਭਰੇਦੀ ॥¹¹ ਅੰਗ 1111

ਹੇ! ਨਾਮਹੀਣ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਜਾਣ ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਹ ਤਰਲੇ ਭਰੇ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜਦੀ ਹੈ। ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸੀ ਪਤੀ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ ਬਿਰਹਾ ਹੰਢਾਉਂਦੀ ਨਿਮਾਣੀ ਔਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ, ਨਿੱਘੀਆਂ ਛੋਹਾਂ, ਮਨ ਦੇ ਉਛਾਲੇ, ਵੇਗ, ਮਨੋਭਾਵਾਂ, ਤਾਪਾਂ, ਤੜਪ ਅਤੇ ਬੇਵਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਪਿੱਛੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੜ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲਾੜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀਆਂ ਦੁਹਾਗਣਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹਾਂ। ਉਹ ਮੁੱਕਰ ਗਏ ਜਾਂ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਮਿਹਨਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਈਆਂ

ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਯਾਤੀ ਹੀ ਇਸ ਦਰਦ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜਾ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਸਾਡੇ ਅਜੋਕੇ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਢਾਹ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਇਸ ਗੋਰਖ ਧੰਦੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਤਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਵੀ ਗੁਣ ਇਸ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਹੁਣ ਬੈਂਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਹੁਲਾਸ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਈਲੈਟਸ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰਵਾਸੀ ਲਾੜੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਹਰ ਨਖਰਾ ਤੇ ਹਰ ਸ਼ਰਤ ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਸਹਿਣ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਨੇ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੱਠਾ ਗੇੜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਹੋਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬਹੁਪਰਤੀ ਦਬਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਕਟ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਨ। ਨਿਰੰਤਰ ਉਸ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਜ਼ਾਹਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤ ਬੋਝ ਮੁਕਤ ਹੋ ਰਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਪਰਵਾਸੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਾਂਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲੜਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਲੜਾਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ, ਚਾਵਾਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਬਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਨਖਿੱਧ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਸਦੇ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਮ ਖੇਤੀ, ਮੱਧਮ ਵਪਾਰ, ਨਖਿੱਧ ਚਾਕਰੀ, ਭੀਖ ਗਵਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਦਰ ਉਹ ਕਿਰਸਾਨੀ ਦੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਚਾਕਰੀ ਭਾਵ ਨੌਕਰੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਜਦੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਬਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਮੰਨਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਇਹ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ, ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਧਨੁ ਛੇਡਿ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਪਾਏ ॥

ਦੂਜੇ ਕਿਨੈ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਓ ਪਿਰਾ ਜੀਉ, ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ ਲੁਭਾਏ ॥¹²

ਅੰਗ 246

ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਰਸ (ਕਿਸੇ ਹੋਰ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਵੈਤ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਤੂੰ ਪਾਪ ਤੇ ਲਾਲਚ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅੱਜ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਖੇਤੀ ਲਾਹੇ ਦਾ ਧੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ

ਕਿਸਾਨਾ ਲਈ ਫਾਹਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਸਾਨੀ ਤੋਂ ਮੋਹ ਭੰਗ ਹੋਈ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨੀ ਹੁਣ ਜ਼ਮੀਨਾ ਵੇਚ ਕੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਫਾਹਾ ਵੱਢ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਅਸੀਮ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਿਹਨਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗੌਰਵ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਿਹਨਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬੁਰਾਈ ਨਹੀਂ ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਮਿਹਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਵਾਲਾ ਅੱਕ ਚੱਬਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਲਾਇਕੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਸਰੀਰਕ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨ ਦੇ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪਰਵਾਸ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖਾਂਤਕ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਵੇ ਪਿਆਰੇ ਆਉ ਘਰੇ ॥

ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਘਰਿ ਵਸੈ ਹਰੇ ॥¹³ ਅੰਗ 451

ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭ ਦੇਸੁ ਪਰਾਇਆ ॥

ਕਿਸ ਪਹਿ ਖੋਲਉ ਗੰਠੜੀ ਦੂਖੀ ਭਰਿ ਆਇਆ ॥¹⁴ ਅੰਗ 767

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਰਥ ਅਸੀਂ ਇਹੀ ਹੀ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੀ ਜੰਮਣ ਭੋਇੰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਪਰਦੇਸ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਗਤ ਬੇਗਾਨਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਉਹ ਗੰਢ ਖੋਲ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਾਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖਿੱਤੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਥੋਂ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪਰਦੇਸ ਦੀ ਖਿੱਚ ਇੰਨੀ ਡੂੰਘੀ ਘਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ, ਆਪਣੀ ਹੀ ਜੰਮਣ ਭੋਇੰ 'ਤੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਮੋਹ ਤਰੁੱਟੀ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ, ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਮੋਹ ਭੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਏਥੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪੁੰਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਅਜੋਕੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾਤ ਗਿਣਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਧਰਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਸੂਚਨਾ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨ ਫਿਰ ਵੀ ਉਦਾਸ, ਉਪਰਾਮ, ਬੇਚੈਨ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਘੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ

ਸ਼ੈਅ ਮਨੁੱਖੀ ਹਾਸਾ ਤੇ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਵੀ ਵਿਕਾਉ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਪੁੰਜੀ ਦੀ ਲੀਲਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਤੀ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉੱਥੇ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਮਾਜ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਪ੍ਰਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ-ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅਵਚੇਤਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ-

ਅਪਦਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਨਸਤਾ ॥

ਦੇਸੁ ਛੋਡਿ ਪਰਦੇਸਹਿ ਧਾਇਆ ॥

ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ ਨਾਲੇ ਲੈ ਆਇਆ ॥¹⁵ ਅੰਗ 1348

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਘਰੋਂ ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਵਤਨ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਾਏ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜ ਚੰਡਾਲ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਬਿਲਕੁਲ ਉਚਿੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਨਾ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਹਨਤੀ ਸੁਭਾਅ ਸਦਕਾ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਪਰੀਆਂ ਧਰਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹੁਣ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹਨ। ਲੰਬੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰਥਿਕ ਸਮ੍ਰਿਧੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਣਸਨਮਾਨ ਨਿੱਜ ਬਲ 'ਤੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਰੁਝਾਨਾਂ (ਨਸ਼ਾ, ਦੇਹ ਵਪਾਰ, ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਗ਼ੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ) ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਨਿੱਤ ਵਧਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਲਾਲਚ, ਹਵਾਸ, ਹਉਮੈ, ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਰਿਆ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਰਦੇਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ-

- ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਦੇਸੀ' ਜਾਂ 'ਪ੍ਰਦੇਸਣ' ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜੀ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ।
- ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜਗਤ ਪਰਦੇਸ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮੂਲ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਉਣਾ ਹੈ।
- ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਬੇਗਾਨਗੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਹ ਮਜਬੂਰੀ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।
- ਪਰਦੇਸ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ।
- ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਦੋਹਾਂ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸ ਦੁਖਾਂਤਕ ਵਰਤਾਰੇ ਵੱਜੋਂ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵੱਸ ਬਹੁਤਾ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰੇ ਪਰਵਾਸ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ

ਨੱਕ ਨੱਥ, ਖਸਮ ਹੱਥ, ਰਿਜਕ ਧੱਕੇ ਦੇਹ,
ਜਹਾਂ ਦਾਣੇ ਤਹਾਂ ਖਾਣੇ, ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਹੇ॥¹⁶ ਅੰਗ 653

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਰਮ ਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦਸਤਪੰਜਾਂ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਧੁਰ ਥੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ, ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ ਇਹ ਬੰਦੇ’ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਆਮਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਢਾਰਸ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰਵਾਸ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਣਥੱਕ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮਾਣਯੋਗ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ‘ਤਾਏ ਦੀ ਧੀ ਚੱਲੀ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰਿਹਾ ਇਕੱਲੀ’ ਰੁਝਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਥਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਆਮ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ‘ਨਾਲ ਪਰਦੇਸੀ ਨਿਹੁੰ ਨਾ ਲਾਈਏ, ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹੋਵੇ’ ਪਰ ਹੁਣ ਚੰਗੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਘਰ-ਬਾਰ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜਦੋਂ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੌਹ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ‘ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੰਮਿਆ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਮੁਹਿੰਮਾਂ’ ਅੱਜ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਇਕ ਵੱਡੀ ਮੁਹਿੰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਸਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸ਼ੈਅ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦਾਅ ‘ਤੇ ਵੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ, ਸਮਾਜਿਕਤਾ, ਸਮਾਜ-ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਹੋਰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ।

ਹਵਾਲੇ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

- 1 ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 739
- 2 ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਿਰੁਕਤ ਕੋਸ਼, ਸੰਪਾ ਜੀ ਐਸ. ਰਿਆਲ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਨਾ 604
- 3 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ 723
- 4 ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਨਾ 1080

ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ
8729080250

‘ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ, ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਦਾ ਪਤਿਤਪੁਣਾ ਪਛਾਨਣਾ ਔਖਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕੀ ‘ਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਚਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ’ ‘ਚ ਸ਼ੀਲ ਜਾਂ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਰਮ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਮਨਪਸੰਦ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਚੇਤ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਨੂੰ ਵਾਚਣਾ, ਸਮਝਣਾ-ਘੋਖਣਾ ਤੇ ਖੁਦ ਦੀਆਂ ਬੌਧਿਕ-ਅਬੌਧਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੱਡੀ ਤੇ ਮੌਲਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਗਹਿਰੇ, ਵਸੀਹ ਅਰਥਾਂ ਭਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਏ ਸਨ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਾਏ ਦੀਆਂ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਠਹਿਰ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਾਇਆ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਧਰ ਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੰਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣੇ ਸ਼ਬਦ ਚੇਤੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੈਨ ਪੇਪਰ ਲੈ ਕੇ ਸੁਣੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗਲੇ ਗੁਰੂਘਰ ਇਹ ਸੋਚ ਮਨ ‘ਚ ਲੈ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਕਿ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਨਾਮ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਲਾਗਲੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਠਾਹਰ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਆਦਮੀਅਤ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸਨ, ਬੇ-ਵਜ੍ਹਾ ਬੋਲਣਾ ਉਸਦਾ ਸੁਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਿਅਰਥ ਵਿਚ ਏਧਰ ਓਧਰ ਝਾਕਣਾ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿਹਨੀਅਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਤੋਂ ਹਦਾਇਤ ਵਜੋਂ ਸੁਣੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਅੰਸ਼ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਆਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਤੇ ਕਹੋ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਰਿਹਾ ਕਰ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਬਚਪਨ ਤੇ ਚੜਦੀ ਉਮਰ ‘ਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਸੰਸਕਾਰ ਉਮਰ ਭਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਿਭਦੇ ਨੇ, ਏਸ ਉਮਰੇ ਪਈਆਂ ਆਦਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦਿਆਂ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਫਿਕਰਮੰਦ ਜਿਹੇ ਦਿਸਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਘਰੇਲੂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇੰਜ ਤੱਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਖ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਿ, ‘ਆਹ ਮਹਿਜ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨੇ ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅੱਜ ਆਖੇ ਨੇ, ਤੂੰ ਇੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਾੜ ਨਾੜ ਵਿਚ ਥੀਂ ਜੀਰ ਲੈ, ਰੋਮ ਰੋਮ ਨਾਲ ਪੀ ਲੈ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੇਰੇ ਸਾਂਹਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਏਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਹੀ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ।’

ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਰੂਪ 'ਚ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਸਾਂਹਵੇਂ ਕਰ ਦਿਤਾ :

‘ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਦਾ ਪਤਿਤਪੁਣਾ ਪਛਾਨਣਾ ਔਖਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕੀ ’ਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਚਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ’ਚ ਸ਼ੀਲ ਜਾਂ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਰਮ ਵਿਚ ਜਰੂਰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਮਨ ਪਸੰਦ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਚੇਤ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਨੂੰ ਵਾਚਣਾ, ਸਮਝਣਾ-ਘੋਖਣਾ ਤੇ ਖੁਦ ਦੀਆਂ ਬੌਧਿਕ-ਅਬੌਧਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੱਡੀ ਤੇ ਮੌਲਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ’ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁੱਛ ਫੁੱਟ ਨੌਜਵਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਗਹਿਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਇੰਝ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦਰਦਨਾਕ ਵਾਕਿਆ ਉਸ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਸਾਂਹਵੇਂ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਦੁੱਖਦੀ ਰਗ ਦਾ ਦਰਦ ਜਾਗ ਪਿਆ ਹੋਵੇ।

‘ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਸਿਆਂ’? ਜੀ ਮੈਂ 15 ਸਾਲ ਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਮੈਂ ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਘਰੋਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਆਖੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਇਹਨਾ ਦੇ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਕੀ ਐ, ਪਰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇੰਝ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਚੋਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਹੱਥ ’ਚ ਫੜੀ ਸਿੱਧਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਐਨਾ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹੇ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਲੱਭ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਸਕਣ।

ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਕਸਰਤ ਕਰਾਂ, ਸੋਹਣੇ ਸਾਫ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਥਾਂ, ਕਮਰਾ ਸਾਫ ਰੱਖਾਂ, ਚੰਗੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜਾਂ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵਾਚਦਾ ਰਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਂ, ਸੁਸਤਾਉਣ ਤੇ ਅਕਾਉਪੁਣੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਫਰਕ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਕੇ ਸਮਝਾਂ!

ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਣ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਉਲਝ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਸਤਾਉਣ ਤੇ ਅਕਾਉਪੁਣੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਫਰਕ ?

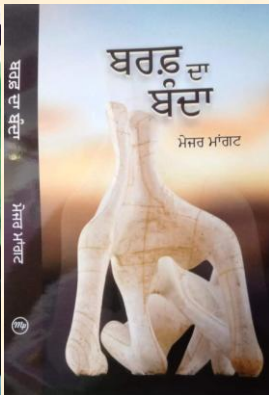
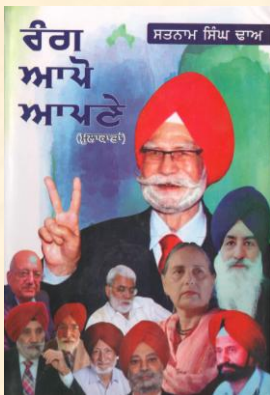
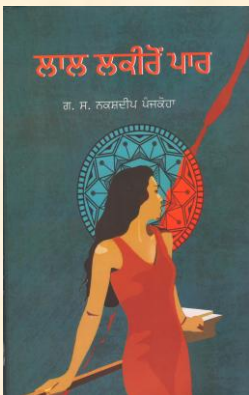
‘ਵਿਹਲੇ ਤੇ ਅਕਾਉਪੁਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ’ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਲੱਭ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਬੜੀ ਅਨਹੋਣੀ ਘਟਨਾ ਵੀਡੀਓ ਦੇ ਰੂਪ ’ਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ, ਕੁਝ ਹੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ਸੀ ਓਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਦਿੱਤਿਆਂ। ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਸਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ’ਤੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲੈਕਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਾਰ ’ਤੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਖਲਾਕੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਏ।

ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਵੇਖ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਦਮ ਉੱਠ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਗਿਆ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਉਸਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਕੀ ਨਾਤਾ ਹੈ’

ਕੁਝ ਦਿਨਾ ਬਾਅਦ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਦੇ ਆਇਆ ਹੈ, ‘ਤਾਇਆ ਚਾਰ ਹਫਤੇ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਓਹਨਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਿਨ ਚਰਿਆ ਦੀ ਚਾਦਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਲਿਖਣ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਤਾਏ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਹਵੇਂ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅੰਬਰ ਵਿਚ ਉੱਡਦਾ ਹਾਂ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ‘ਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਏ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤਾਇਆ ਮੇਰੀ ਦਿਨ ਚਰਿਆ ਘੋਖਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਖਰੀਦੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਪਰਖਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਏ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਬਚਪਨ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇ ਤਾਇਆ ਸਹਿ-ਕਰਮੀ ਬਣ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਾਚਦੇ ਹਾਂ !

ਸੁਹਜਪ੍ਰੀਤ! ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਤਾਇਆ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ, ਜੇ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਏਸ ਅਣਮੁੱਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੋਚ ਨੂੰ ਚੌਰਸ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ, ਸੋਚਣ ਮੌਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇ, ਜੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕੇ

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸ੍ਰ: ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੋਹਕਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਇਆ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਜਮ੍ਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.(ਐਮ) ਦੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਇਆ ਸਮਰਪਤ ਕਾਰਕੁੰਨ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਿਰਤੀਆਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗਸੰਗ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਲੋਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪਿਤ ਅੰਦਰ ਲੇਖਾਂ ਤੇ ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

‘ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਲੇਖ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਮੌਲਿਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗ੍ਰਿਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ: ‘ਸਾਡਾ ਵਿਰਸਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਉਸਰੱਈਏ ਮਹਾਨ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ’ ਹੇਠ ਚਾਰ ਲੇਖ ਦਰਜ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਲੇਖ ‘ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣ’ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਵਿਰਸੇ ਲਈ ਬਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਉਸਰੱਈਏ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਗਏ ਅਦੁੱਤੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਮਹਾਨ ਸੂਫੀ ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ, ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਤੱਕ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਕਵੀ ਸੰਤ ਰੈਣ ਸਿੰਘ, ਸਾਧੂ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਆਰਿਫ, ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਉੱਪਰ ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਧੁਨਿਕ ਕਵੀਆਂ ਅਹਿਮਦ ਰਾਹੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ, ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਉੱਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਫੀ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਪਰਿੰਦਿਆਂ, ਪੌਦਿਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਮਨੁੱਖਾਂ, ਪੇਂਡੂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਚੁਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਲੰਕਾਰ, ਉਪਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਜੜ੍ਹਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਅਮਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇੰਝ ਹੀ ‘ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਦੇਣ’ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਵਾਂ, ਹੀਰ-ਰਾਂਝਾ, ਸੱਸੀ-ਪੁਨੂੰ, ਸੋਹਣੀ-ਮਾਹੀਵਾਲ ਤੇ ਮਿਰਜ਼ਾ-ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਲੇਖਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਉੱਚੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ “ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਸੀ-ਪੁਨੂੰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਹੀਰ-ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਨਿਡਰ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਗਾਥਾ, ਸੋਹਣੀ-ਮਾਹੀਵਾਲ ਦਾ ਅਨੂਠਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮਿਰਜ਼ਾ-ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੀ ਓੜਕ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਹ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ।” ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਲੇਖਕ ਅਜੋਕੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਖਾਵੇ ਅਤੇ ‘ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਔਰ ਸਹੀ’ ਵਰਗੇ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖਾਵਿਆਂ ਦੇ ਕੱਚ ਵੱਲ ਵੀ ਗੁੱਝਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

‘ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇਸਤਰੀ ਕਾਵਿ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਰੀਆਂ ਦਾ ਉਥਾਨ’ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਹੜੱਪਾ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ, ਬੁੱਧ-ਕਾਲ ਦੇ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਤੇ ਸਤੰਭਾਂ ਤੇ ਉੱਕਰੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲੇਖਕ ਕਬੀਲਦਾਰੀ, ਰਾਜਾਸ਼ਾਹੀ, ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ, ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੇ ਕਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਔਰਤ ਦੀ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਉਹ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲਵਲਿਆਂ, ਵਿਦਰੋਹ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਬਿੰਬਾਂ, ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।” ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਜਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਕਿ ਕੋਰੀਆਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਔਰਤਾਂ ਕੋਲ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ, ਪੀੜਾਂ, ਵਿਯੋਗ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅਚਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਲਾਬਦਾਸੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅੰਦਰ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਨੁਰੰਗੀ ਤੇ ਪੀਰੋ ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਕਵਿਤਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਔਰਤ ਲੇਖਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਨੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ ਅਮੀਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇੰਝ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੈਂਕੜੇ ਔਰਤ ਲੇਖਿਕਾਵਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਿੜ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਤੇ ਮਰਦ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਚਿੰਤਕ: ਗੁਰੂ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਵੱਲ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਪਸਰੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਬੇਨੇਮੀਆਂ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਛੂਆ-ਛਾਤ, ਅਨਿਆਏ ਅਤੇ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਬਹਿਸ, ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਰਣ-ਵੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਵੱਲ ਸੇਧਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸਿਰਲੱਥ ਯੋਧੇ ਆਪਣੇ ਮਾਣ-ਸਵੈਮਾਣ, ਸਖਸ਼ੀ ਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਸਿਰਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ (ਅਮਰੀਕਾ, ਕਨੇਡਾ) ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਛਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਦਰੀ ਯੋਧੇ ਬਣ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ ਸਨ ਉਥੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੁਝ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਜਥੇਬੰਧਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਵੜ੍ਹ ਸੇਂਧ ਲਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਾਉਂਦੀਆਂ। ‘ਹਿੰਦੂ-ਜਰਮਨ ਸਾਜਿਸ਼ ਕੇਸ ਕੈਲੋਫੋਰਨੀਆ’ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਗਦਰੀ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ-ਕਨੇਡਾ ਤੋਂ ਚੱਲ

ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਕਾਰਕੁੰਨ 'ਰਾਮ ਚੰਦਰਾ' ਵਲੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਰਕਮ (375 ਡਾਲਰ) ਖਾਤਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁਖਬਰੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਬੇਗ਼ੈਰਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗ਼ਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਥੀ ਫਿਰੋਜ਼ਦੀਨ ਮਨਸੂਰ (ਮੁਹੰਮਦ ਬਖਸ਼) ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ, ਉੱਘਾ ਅਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆ, ਦੇਸ਼-ਭਗਤ, ਹਿਜ਼ਰਤ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਆਗੂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਬਾਨੀ ਸੀ, ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਦਾ ਲੇਖ ਅਤੇ 'ਬਰਤਾਨਵੀ ਫੌਜ ਦੇ ਬਾਗ਼ੀ ਮੇਜਰ ਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵਿਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼' ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਦਭੁਤ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਖਾਤਰ ਸਿਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਅਣਜਾਣ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਬਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

'ਇੰਤਜ਼ਾਰ' ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਅਗਾਂਹ ਪੰਨੇ ਪਰਤਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਬਦਲਦੇ ਸਮਿਆਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇਰੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਸੱਜ-ਪਿਛਾਖਤ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦਾ ਵਧਦਾ ਪਸਾਰਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਉਭਾਰ ਜਿਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਾ ਉਲੇਖ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਕੀ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਕੀ ਪਹਿਨਣਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ, ਦੇਸ਼ ਧਰੋਹ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਰੋਕ, ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਰਿਵਾਜ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਰਗੇ ਫੁਰਮਾਨ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਵਿਚਲਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਭਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ 'ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸੇ ਚਰਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੰਗ ਕੇਵਲ ਸਾਮਰਾਜ, ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਅਤੇ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਲੋਕ ਨਹੀਂ?'

ਭਾਗ ਚੌਥਾ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਏਕਾ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਰਸਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਇੱਕਮੁੱਠ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ।

ਅਖੀਰਲੇ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 'ਜੰਗ ਨਹੀਂ! ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਲਈ ਸਮਾਜਵਾਦ-ਸਮਾਜਵਾਦ!! ਅਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ! ਇੰਤਜ਼ਾਰ!! ਇੰਤਜ਼ਾਰ!!! ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਚਾਰ ਲੇਖ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੰਗਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਦੇ ਖ਼ੌਫ਼ ਵੱਸ ਜੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਾਰਜ ਫਲਾਇਡ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਤਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਨਸਲਵਾਦ ਦਾ ਵਰਨਣ 'ਨਸਲਵਾਦੀ ਮਹਿਲ-ਮੁਨਾਰੇ ਢਾਹੇ ਜਾਣਗੇ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਖਰੀ ਲੇਖ 'ਦਸ ਦਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ' ਦੇ ਅਮਰੀਕਨ ਲੇਖਕ 'ਜਾਨ ਰੀਡ' ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਓਰਾ ਉਸਦੇ ਵਿਅਕਤਗਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੈ। 'ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਜੰਮਪਲ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ 'ਹਾਰਵਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕ-ਪੀੜ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ

ਗੁੱਝੇ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨਿਵੇਕਲੀ ਮਿਸ਼ਾਲ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਉਘੜਦਾ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਖੀਰਲਾ 'ਇੰਤਜ਼ਾਰ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਛਪਿਆ ਇੱਕ ਪੰਨਾ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀ 'ਚਾਰਲਸ ਡਾਰਵਿਨ' ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦਾ 'ਜੀਵ-ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ'।

ਦੂਸਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚਿੰਤਕ 'ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ' ਜਿਸਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ 'ਵਰਗ-ਸੰਘਰਸ਼' ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਵਰਗ-ਸੰਘਰਸ਼ 'ਕਿਰਤੀ ਸਮਾਜ' ਅਤੇ 'ਲੁਟੇਰੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਰਗ' ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਚਾਲਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 'ਜਮਾਤੀ-ਘੋਲ' ਨੇ ਸੂਤਰਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਪੂੰਜੀ (ਧਨ) ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਾਜਿਕ ਘੋਲ ਅੰਦਰ ਜਿੱਤ ਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਹੈ। ਡਾਰਵਿਨ 1809-1882 ਅਤੇ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ 1818-1883 ਤੱਕ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਵਿਚਰੇ। ਲਗਪਗ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਜੀਵ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ 'ਵਰਗ ਸੰਘਰਸ਼'। ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 'ਤਬਦੀਲੀ' ਹੋਣ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਅੰਤਰਾਲ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਲੰਮੇ 'ਇੰਤਜ਼ਾਰ' ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅੰਤ 'ਇੰਤਜ਼ਾਰ' ਦਾ ਫਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮਿੱਠਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਲੇਖ ਤੱਥ-ਸੱਚ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਤਿੱਥੀਆਂ-ਮਿੱਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਇਤਹਾਸਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੂਝ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਅੰਦਰ ਛਾਪੇ ਗਏ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹਨ।

ਸੋ 'ਇੰਤਜ਼ਾਰ' ਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਉੱਪਰ ਡੂੰਘੀ ਝਾਤ ਪੁਆਉਂਦੀ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਅਤੇ ਸਾਂਭਣਯੋਗ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੋਹਕਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮੁਲਵਾਨ ਰਚਨਾ ਸੰਗ੍ਰਿਹਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਦਿਲੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਹੋਵੇ।

ਕੈਲਗਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ, +1403 402 9635

ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਣਛੋਹੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦੀ ਥਾਹ ਪੁਲ-ਏ-ਸਰਾਤ

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾ ਵੱਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਕਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਦੇ ਬੀਜ ਪੁੰਗਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਛਪੇ ਉਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਾਵਲ 'ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁਲ-ਏ-ਸਰਾਤ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਵਲ 'ਪਰਿਕਰਮਾ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਛਪਣ ਵਰ੍ਹਾ 2004 ਸੀ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਿਪੀਅੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਅਤੇ ਚਰਚਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਕੇ ਛਪ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੇ ਦੋ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਦਸਤਕ' ਤੇ 'ਸੀਤੇ ਬੁੱਲਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ' ਵੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2014 ਅਤੇ 2020 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ।

ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਚਿਤਰਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਅਭੀਵਿਅਕਤੀ ਪੱਖੋਂ ਉਦਰੇਵੇਂ ਅਤੇ ਉਲਾਰ ਭਾਵੁਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਸੱਜਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਵਲ 'ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁਲ-ਏ-ਸਰਾਤ' ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ, ਡੌਂਕੀ ਰਾਹੀਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਪਲਾਇਨ, ਪਰਾਈਆਂ ਧਰਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਂਦ ਗੁਆ ਕੇ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਵਿਚ ਨਪੀੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਕਥਾ-ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਸੁਖਜੀਤ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਤੇ ਖੌਫ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਣਇੱਛਿਤ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਡੌਂਕੀ ਰਸਤਿਓਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਤਿ ਤਕਲੀਫ਼ਦੇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪਿਸ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਾਰਮਿਕ ਚਿਤਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਨਾਵਲ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਬਹੁਤ ਢੁੱਕਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਪੁਲ-ਏ-ਸਰਾਤ ਦੀ ਮਿੱਥ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਆਮਤ ਮੌਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਬਦਲ ਜਾਣਗੇ

ਤਾਂ ਬੱਸ ਦੇ ਹੀ ਮੁਕਾਮ ਹੋਣਗੇ, ਜੰਨਤ ਤੇ ਜਹੰਨਮ। ਜੰਨਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇਸ ਜਹੰਨਮ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਲੰਘਣਾ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਲੰਘਣ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਪੁਲ ਮਿਲੇਗਾ ਉਹੀ ਪੁਲ-ਏ-ਸਰਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਮਿੱਥ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੁਲ ਵਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਰੀਕ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਜਹੰਨਮ ਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ। ਪੁਲ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਿਆਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਵੱਧ ਹੋਣਗੇ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਈ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਗੇ। ਨਾਵਲ ਇਸ ਮਿੱਥ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜਣਾ ਬਹੁਤ ਕਲਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਤਾਏ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜੰਮਣ ਭੇਇੰ ਹੀ ਜਹੰਨਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੇਗਾਨੇ ਮੂਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਨਤ ਵਰਗੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਬੇਗਾਨੇਪਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ, ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਲਈ ਸਮਝੌਤੇ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਮੂਲਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਸਤਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਭਰਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੁਲ-ਏ-ਸਰਾਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹ ਤੁਰ ਰਹੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਮਿਲੇ ਧੋਖੇ, ਫਰੋਬ, ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅਤੇ ਦੁਚਿੱਤੀ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਬੋਝ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਿੱਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ ਹੋਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਇੱਕੋ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਵਿਤਕਰਾ ਰੰਗ, ਨਸਲ, ਕੌਮ, ਧਰਮ, ਬੋਲੀ ਜਾਂ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਹੰਢਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਸੁਖਜੀਤ ਤੇ ਜਿੰਦਰ ਵਰਗੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪਲਾਇਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਲੰਬੀਆ ਤੋਂ ਆਏ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਅੰਤੋਨੀਆ ਤੇ ਐਂਡਰਸਨ, ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਆਰਿਫ਼, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਇਆ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਬੇਸ਼ਕ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ, ਧਰਮਾਂ, ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਕੜੀ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਭਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉੱਤੇ ਛਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਮਾਨਵੀ ਸਾਂਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਵੱਡਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਸੁਖਜੀਤ ਕੋਲੰਬੀਆ ਦੀ ਅੰਤੋਨੀਆ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈ ਮਹਿਬੂਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਂਡਰਸਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਦਰ ਨਾਲ ਭਰਾਵਾਂ ਵਰਗਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਿਫ਼ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫ਼ਿਰਕੇ ਵਾਲੀ ਸਾਂਝ ਰਾਹੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘ ਵਿਪਰੀਤ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਨਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ।

ਨਾਵਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕ ਹੈ, 'ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਸੱਨਾਟਾ।' ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਤ ਕਿੰਨੀ ਲੰਮੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਦੇ ਮੁੱਕਣੀ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਹੰਢਾਅ ਰਹੇ ਪਾਤਰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਰਥ ਉਦੇਸ਼ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਕਈ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਜਿਹੀ ਹੋਣੀ ਹੰਢਾਅ ਰਹੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਲੋਕ ਬੇਗਾਨੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੁੱਟਬਾਲ ਦਾ ਵਧੀਆ ਖਿਡਾਰੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਅੱਵਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਮੀਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਤੇ ਫੌਜੀ ਮੇਜਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੁਖਜੀਤ, ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਕੇ ਇਕ ਕੰਟੈਕਟਰ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਹੈਲਪਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ:

ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਸੀਮੈਂਟ ਲਿਪਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸੱਜਣ, ਕੰਧ 'ਤੇ ਘੱਟ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੁਖਜੀਤ ਦੀ ਬਣਾਈ ਘਾਣੀ ਉਹ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਉੱਪਰੋਂ ਸਕਾਫੋਲਡ ਤੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਸੀਮੈਂਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਸੁਖਜੀਤ ਘਾਣੀਆਂ ਬਣਾ ਬਣਾ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਫਸਰ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁਖਜੀਤ ਵਿਚਾਰਾ ਨਾ ਸਿਵਲ ਅਫਸਰ ਬਣ ਸਕਿਆ, ਨਾ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ। ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰੋਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।''

ਮਾਨਵੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਨਾਵਲਕਾਰ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਚਿਤਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਨਪੀੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਲੋਕ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੂਲਵਾਦੀ ਕੱਟੜ ਸੱਜੇਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਖ਼ਤਰੇ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਖ਼ਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਨਸਲੀ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਕੌਮੀ ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਾਲਾ ਨਾਵਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭੂਗੋਲ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੀਆਂ ਕਲਾਤਮਿਕ ਛੋਟਾਂ ਕਮਾਲ ਹਨ। ਮਨਬਚਨੀ ਤੇ ਪਿੱਛਲਝਾਤ ਜਿਹੀਆਂ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਜੁਗਤਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਕ ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਤਰ ਵਾਂਗ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਨੇਕ ਅਣਛੂਹੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਿਭਾਅ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਸੱਜਰਾਪਣ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਾਸ਼ਾ ਅਫਸਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ
+918872000423

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ

ਯੂਰਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮਾਣ: ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਜਰਮਨੀ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਹਿੱਤ 'ਪਰਵਾਸ' ਦੇ ਹਰੇਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਨਿਬੰਧਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿੱਛੜੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੀਵੰਤ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਰਨ ਚੰਦਨ, ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਕੇਸਰ, ਦਰਸ਼ਨ ਧੀਰ, ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ, ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਗਿੱਲ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਪਰ ਅਕਸਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਲੇਖਣੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਹੋਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉੱਪਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਥੰਮ ਵਾਂਗ ਡਟਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ 2018 ਵਿਚ ਇਟਲੀ ਵਿਖੇ ਸਾਹਿਤ ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਸਭਾ ਇਟਲੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਯੂਰਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਜਿੱਥੇ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੂੰ ਨੇੜਿਉਂ ਜਾਨਣ ਦਾ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸਖਤ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਮਿਲਿਆ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮੋਮ ਦਿਲ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖਿੜੇ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਖੁਸ਼ਦਿਲ, ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਬੋਹੜ ਵਾਂਗੂ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਸਕਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਂਤ ਨਦੀ ਦੇ ਵਹਾਅ ਵਾਂਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਪਰ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗੁਜ਼ਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਹ ਦਸੇਰੇ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ।

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੱਲ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਠਠਿਆਲਾ ਵਿਚ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1953 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਬਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਵਿਚ ਬੀ. ਏ. ਫਾਈਨਲ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਜਿਸ ਦੇ

ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਸਨੇ ‘ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਟਾਈਮਜ਼’ ਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਫਤਾਵਰੀ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਖਬਾਰ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਤੇ ‘ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ’ ਨਾਲ ਬਤੌਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਾਲਮਨਿਸ਼ਟ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਅੰਗ ਸੰਗ ਦਾ ਸਾਥ ਤੇ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਸੀ।

ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ 1979-80 ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਕੇ ਜਰਮਨ ਆ ਵੱਸਿਆ ਪਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਤੇ ਜੰਮਣ ਭੋਇਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕ ਸਾਧਕ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ।

ਉਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ, ਪੰਜਾਬੀ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸਚਾ ਸਦਾ ਲਈ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੂੰ ਅਮਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ, ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਨੰਗੇ ਧੜ ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ ਲੇਖਕ ਸੀ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਲੇਖਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਚਿੰਤਕ, ਕਵੀ ਤੇ ਲੋਕ ਗਿੱਤੂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਕਲਮ, ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲੋਟੂ ਲਾਣਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣਾ ਵਿਰੋਧ ਜਤਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਮੰਚ ਉੱਪਰੋਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਕ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਰਅੱਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਲੇਖਕ ਤੇ ਬੁਲਾਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਉੱਪਰ ਅਡੋਲ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਢਾਦ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਸੀਪੀਆਈ ਕਾਰਕੁੰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ ਥੋਪਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਉਹ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉੱਪਰ ਲੋਕ ਗਿੱਤਾਂ ਲਈ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਪਰ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਲੇਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਜਿਹਾ ਲੇਖ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਲੇਖਕ ਵੀ ਨਾ ਲਿਖ ਸਕੇ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਖੜੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਬੜੀ ਸਰਲਤਾ ਪਰ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਅੱਜ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਨਿਘਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਲ ਮੰਤਵ ਕੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ

ਖੜੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਹੋਛੀ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੀ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ। ਉਹ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ।

ਉਹ ਚੱਲਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੇਗ ਵਾਂਗ ਸਦਾ ਵਗਣ ਵਾਲਾ ਕਲਮਕਾਰ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਖਣ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਮਸਰੂਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ‘ਸਾਹਿਤ, ਸੂਝ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸੁਹਜ ਭਰਪੂਰ ਪਗਡੰਡੀਆਂ’ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਸਾਹਿਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅੰਦਰ ਸੁਹਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੀਊਣ ਨੂੰ ਤਰੀਕਾਬੱਧ ਤੇ ਸਲੀਕਾਬੱਧ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।” ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਹਿਰਦ ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਸੀ। ਉਹ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭਰਮਜਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ, ਨਿਮਰ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

ਉਸਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਉਸਦਾ ਅਕਸ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ, ਕਦੇ ਖ਼ੁਦ ਨਾਲ। ਇਸ ਬਾਬਤ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ‘ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵੀ ਤਾਂ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ’। ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੇ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਛਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ‘ਸਮੇਂ ਸੰਗ ਸੰਵਾਦ’ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਛਪੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚਲੇ ਲੇਖ ਵੀ ਇਸੇ ਵੱਲ ਹੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਨਜ਼ਮ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹਾਂਗਾ। ਜੋ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਕਿੰਨਾ ਇਕੱਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਲੋਕੀਂ
ਪ੍ਰਫ਼ਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਟੋਲਦੇ ਲੋਕੀਂ
ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਜਾਂਦੈ, ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਸੀਰ ਆਪੇ
ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ‘ਗੀਆਂ ਘੁੰਡੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲਦੇ ਲੋਕੀਂ
ਬਿਠਾ ਕੇ ਕੋਲ ਗੈਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਸਿਜਦੇ ਕਰਨ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ
ਕਿਉਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਲ ਫੋਲਦੇ ਲੋਕੀਂ

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਦਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸਦਾ

ਆਸਵੰਦ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲੇਗਾ ਅਤੇ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਸਾਡਾ ਇਕਰਾਰ, ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲਾਂ ਗੇ
ਪੱਕਾ ਲਿਆ ਹੈ ਧਾਰ, ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲਾਂ ਗੇ
ਜਿੰਦ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਜਾਵੇ ਸਿਦਕ ਨਾ ਹਾਰਾਂਗੇ,
ਜੇਰਾ ਸਾਡਾ ਯਾਰ, ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲਾਂ ਗੇ
ਜਿੱਤੀਏ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਜਿੱਤੀਏ, ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ,
ਮੰਨਣੀ ਨਹੀਂਉਂ ਹਾਰ, ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲਾਂ ਗੇ

ਅਸੀਂ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਯੂਰਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦਾ ਘਾਟਾ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਵਾਰ ਵਾਰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਜੇ ਸਿਰਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਣ।

ਯੂ. ਕੇ.

+447491073808

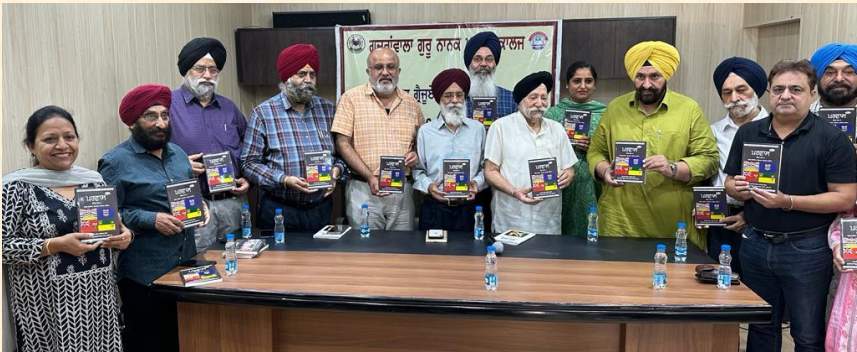
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਖੇ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਲੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਉਚੇਰੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਥੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਲਜ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਐਫੀਲੀਏਟਡ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕਾਲਜ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਉਪਲਬੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇਹ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵੰਨਗੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਐਮ. ਫਿਲ. ਅਤੇ ਪੀਐੱਚ. ਡੀ. ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਠ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਦਾ ਸਫਲ ਅਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏਥੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਪਛਾਣ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਰੇਨੂੰ ਵਿੱਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਇਹ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਇਸ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ, ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਿਤ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਮੂਹ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਾਬਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ...

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

ਪਰਵਾਸ ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਾ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ 2023 ਕੈਨੇਡਾ
ਭਾਗ 2 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲੋਕ ਅਰਪਨ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਪਰਵਾਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ 33ਵਾਂ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ ਕੈਨੇਡਾ ਭਾਗ 2 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਇਸ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਉੱਘੇ ਸ਼ਾਇਰ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਜਗਜੀਤ ਸੰਧੂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਰਵਾਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਲੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਿਓਰੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲੜੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਯੂਰਪ, ਕੈਨੇਡਾ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੈਨੇਡਾ ਭਾਗ 2 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ 800 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਪਰਵਾਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ

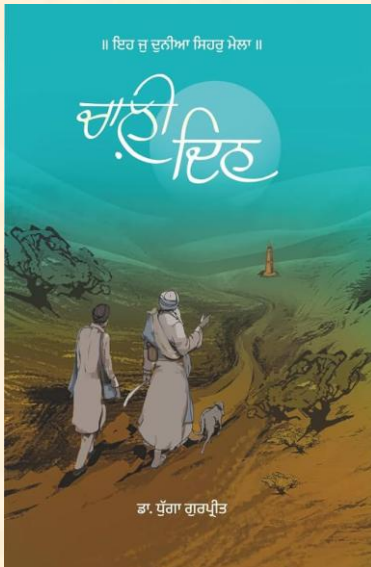
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਲਦ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਪਾਨ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ, ਕੀਨੀਆ, ਥਾਈਲੈਂਡ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਸੰਦਰਭ ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਇਸ 33ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ, ਐਲਬਰਟਾ, ਸਸਕੈਚਵੇਨ ਅਤੇ ਮੈਨੀਟੋਬਾ ਵੱਸਦੇ 250 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਓਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਉਦੇਸ਼ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ, ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਮੁੱਢਲੇ ਦੌਰ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਲੇਖਕ ਜਗਜੀਤ ਸੰਧੂ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰਜਣਾ ਸਫਰ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਸਮੇਤ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਸਨਮੁੱਖ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਕੱਤਰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ, ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ . ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜੀ. ਜੀ. ਐਨ. ਆਈ. ਐਮ. ਟੀ., ਸ਼ਾਇਰ ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ, ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੋਚਰ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਡਾ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸੁਸ਼ਮਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ, ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਤੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ।

ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਬਾਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਵਾਉਣ ਹਿੱਤ ਵੈਬੀਨਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵੈਬੀਨਾਰ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ

ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਹੀ ਮੁੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਠਕ ਵਰਗ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਚਰਚਿਤ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਹਰਜੀਤ ਦੀ ਨਵ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਬਾਲ ਪੁਸਤਕ ‘ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੋ’ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਸ਼ਟ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੰਛੀ ਜਗਤ ਬਾਰੇ ਰੌਚਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਮੁਹਾਰਾਪਨ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹਨ। ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦੇ ਲੇਖਕ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜੂ ਦੇ ਨਾਵਲ ‘ਚੱਲ ਨਗੀਨੇ ਤਰਾਸ਼ੀਏ’ ’ਤੇ ਸਤਪਾਲ ਭੀਖੀ ਉਘੇ ਕਵੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਲੇਖਕ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸਤਪਾਲ ਭੀਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਲੰਬੇ ਲੰਬੇ ਲੈਕਚਰ ਅਤੇ 1960-70 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵਾਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਚਨਾ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਇਸ ਵੈਬੀਨਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ।

**ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ
ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ ਦਾ ਪਲੇਠਾ ਨਾਵਲ 'ਚਾਲੀ ਦਿਨ' ਲੋਕ
ਅਰਪਨ**

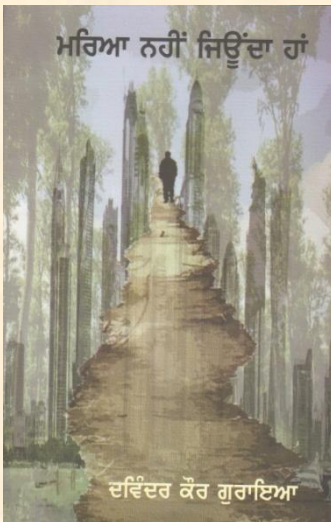
ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਫੇਅਰਫੀਲਡ ਵੱਸਦੇ ਡਾ. ਧੁੱਗਾ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਅੱਟਮ ਆਰਟ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਛਪੇ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ “ਚਾਲੀ ਦਿਨ” ਨੂੰ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ(ਕੈਨੇਡਾ) ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ। ਨਾਵਲ ਤੇ ਨਾਵਲਕਾਰ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਧੁੱਗਾ ਕਲਾਂ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਵੈਟਰਨਰੀ ਕਾਲਿਜ ਦਾ 1990-91 ਨੇੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਯੰਗ ਰਾਈਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਦੋਂ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਵਲ ਦੀ ਗੱਲ ਉੱਭਰੀ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਨਾਲ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਲੰਮੀ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਨਾਵਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਧਰਮ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਆਦਿ ਵਿਭਿੰਨ ਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲਕਾਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਾਵਲ ਹੈ। ਫਕੀਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਅਮੁੱਕ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ੀ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਨਾਵਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਾਠਕਾਂ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਰਥਕ ਚਿਣਗਾਂ ਜਗਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਤੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਐਜ਼ੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ ਦਾ ਨਾਵਲ ਫੁਪਣਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸ ਹੰਢਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਸੂਰਮਗਤੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸਥਿਤ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੇੜ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਵਲ ਬਾਰੇ ਔਨਲਾਈਨ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੜਚੋਲਵੀਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ ਨੂੰ 8-9 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਰੀ ਵਿਖੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਵੀ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਬਾਰੇ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਚ ਵੱਸਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ ਦੀ ਨਾਵਲ ਨਿਗਾਰੀ ਅਸਲੋਂ ਨਿਵੇਕਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਾਤਰੀ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਡਾ. ਧੁੱਗਾ ਦੀ ਅਗਲੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਰਚਨਾ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਿੱਤ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਏ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਨੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ. ਹਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ. ਪਿਰਬੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ(ਥਾਈਲੈਂਡ) ਉੱਘੇ ਕਵੀ ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ, ਜੀ ਜੀ ਐਨ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਣਮੀਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਲੋਚੀ, ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਰੰਧਾਵਾ, ਸ. ਜੀ. ਕੇ. ਸਿੰਘ ਮੋਹਾਲੀ, ਸ. ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਜੀ. ਜੀ. ਐਨ. ਆਈ. ਐਮ. ਟੀ., ਇੰਜ. ਡੀ. ਐਮ. ਸਿੰਘ, ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਵਾਰਡੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਹੀਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

**ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ
ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ
'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ' ਲੋਕ ਅਰਪਨ**

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ. ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਿਕਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਸਾ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਹਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਨਰੂਲਾ ਨੇ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ। ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ, ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਦੀ ਛੱਤ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦਿਆਂ ਉਸ ਅੰਦਰ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਵੀ ਕਰਵਟ ਲੈਣੀ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਵ: ਡਾ. ਨਿਰਮਲ ਆਜ਼ਾਦ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

(ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ) ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਇਆ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਨੇ ਸਰਹੱਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰਣਸੀਂਹਕੇ ਮੀਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੀਕ ਉਡਾਰੀ ਭਰਦਿਆਂ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਤੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਲੇਖਕ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਦੂਤ ਹਨ। ਉਹ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਹਿਕ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੋਅ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਾਇਆ ਪਰਿਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਤੁਰ ਸੁਚੇਤ ਜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਡਾ. ਨਿਰਮਲ ਆਜ਼ਾਦ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬਣੇ। ਉੱਥੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਇਆ ਨੇ 'ਜੱਗਾ ਸੂਰਮਾ', 'ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ' ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਪੁਸਤਕ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ 1857 ਗਦਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਰਮੇ 'ਰਾਇ ਅਹਿਮਦ ਖਾਂ ਖਰਲ' ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕ 'ਰਾਵੀ ਦਾ ਰਾਠ' ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਜ਼ਾਵੀਏ ਵਿਖਾਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਖੜਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ' ਕਹਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵੱਸਦੀ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਦਾ ਸਫਰ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੇਖਿਕਾ ਭਾਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਸੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦੇ ਪੁਰ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਇਥੋਂ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਰਹਿਤਲ-ਬਹਿਤਲ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਸੂਖਮ ਵਿਆਕਰਨ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਲੇਖਿਕਾ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਭਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਆਸ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਹਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਨਮੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਰੰਧਾਵਾ, ਡਾ. ਸੁਸ਼ਮਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਪਰਵਾਸ ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲੋਕ ਅਰਪਨ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਪਰਵਾਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ 34ਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਉੱਘੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਵੀ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅੰਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅੰਕ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾ, ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ, ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ, ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ, ਪ੍ਰਿੰ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਕੌਰ ਬਰਾੜ, ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ, ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ, ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ, ਐਸ਼ਕੁਮ ਐਸ਼ਵਿਕ (ਐਸ਼) ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜੋ ਕਿ 8—9 ਅਕਤੂਬਰ 2023 ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਂਝਾ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਯਤਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅੰਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ ਸਰੀ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ
ਯੁੱਗ ਕਵੀ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ
ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ
ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ
ਯੁੱਗ ਕਵੀ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ
ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ
ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਵੀ
ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ
ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ
ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ
ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ
ਨੇ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋ.

ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕੈਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ।

ਸੁਆਗਤੀ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮਾਣਮੱਤਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਉਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਜਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਦ ਤੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਉਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਅਦੀਬਾਂ ਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵਾਗਤੀ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਕਹੇ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਨਿੱਘੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਉਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਣ ਕਣ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਕਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸਪੂਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ 1936 ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਜੋਂ ਇਹ ਲਿਖ ਕੇ ਤਿਆਗ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਪੰਜ ਦਰਿਆ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਰੰਭਿਆ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ, ਸ. ਸ. ਨਰੂਲਾ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤਖ਼ਤ ਸਿੰਘ, ਸ. ਸ. ਮੀਸ਼ਾ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਛਾਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨੇਹ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਛੱਡਦੇ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣ ਵੱਲ ਤੁਰੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਮਨਜੀਤ ਇੰਦਰਾ (ਮੋਹਾਲੀ), ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਆਸਟਰੇਲੀਆ), ਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ), ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਵੀ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਮਨਜਿੰਦਰ ਧਨੋਆ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ, ਡਾ. ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ, ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਮੇਤ ਸਭਨਾਂ ਨੇ (ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ) ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਹੁਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਲ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵੀ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਗਹਿਰੇ ਅਨੁਭਵਾਂ 'ਚੋਂ ਉਗਮੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਯੁਗ ਕਵੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਤਰ ਜੀ ਨੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬੜੀ ਹੀ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਜ਼ਮ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਅਧੀਨ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸੁਸ਼ਮਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ, ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਕਲਾਨੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਈ।

ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਯੂ. ਕੇ. ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਯੂ.ਕੇ. 2023 ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਪਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਣ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀਪੀਡੀ (ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ) ਦਾ ਕੋਰਸ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ‘ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਸਲੇ’ ਉੱਪਰ ਅਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਰਸ਼ਪਾਲ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਦੂਜਾ ਪਰਚਾ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ’ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਦੇਲਾ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੰਵਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਤੀਸਰਾ ਪਰਚਾ ‘ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਕਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ’ ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਸੁਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਆਏ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਅਤੇ ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕਬੂਰੀਆ, ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਸਰਾਏ ਸੰਚਾਲਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ ਯੂ.ਕੇ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੰਵਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ‘ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ’

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਰਚਾ ਪੜਿਆ। ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਵਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੁਜ਼ਹਤ ਅੱਬਾਸ ਅਤੇ ਅਬੁਜ਼ਰ ਮਾਦੂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਉੱਪਰ ਨਾਟ ਕਲਾਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਸਗੋਂ ਬੋਲੀ ਬਾਰੇ ਚੰਗਾ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਛੱਡਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਪਰਚਾ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖ' ਬਾਰੇ ਅਸਮਾ ਕਾਦਰੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਪਰਚਾ 'ਖੋਜ ਵਿਧੀਆਂ, ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਖੋਜ' ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਯੂਕੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸਦੇ ਬਾਅਦ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਡਾ. ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪੂਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਰਹੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਯੂਕੇ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਯੂਰਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ ਯੂਕੇ ਵੱਲੋਂ ਫਰੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸਟਾਲ ਵੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਰਿਹਾ। ਦੋਵੇਂ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲੈਸਟਰ ਵੱਲੋਂ ਲੰਗਰ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਰੂਪ ਦਵਿੰਦਰ, ਕੰਵਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ ਵੁਲਵਰਹੈਂਪਟਨ ਦਾ ਸਲਾਨਾ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਦੋਸਤਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸਮੇਤ 23 ਸਤੰਬਰ 2023 ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਸੰਪੰਨ ਹੋਇਆ। ਏਸ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਡਾ. ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ। ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਸਭਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਭਿੱਜੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਨਮੋਹਨ ਮਹੇਤੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੋਨ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਨਮੋਹਨ ਮਹੇਤੂ ਜੀ ਦੀ ਬੇਟੀ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ ਚੰਦ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ। ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੀ ਸਟੇਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬੜੀ ਸੁਚੱਜਤਾ ਨਾਲ ਦਲਵੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਡਾ. ਸੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੇਪਰ 'ਸਮਕਾਲੀ ਬਰਤਾਨਵੀਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਸੰਦਰਭ' ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪਰਚੇ ਤੇ ਨਿੱਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾ. ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਕੰਧਾਲਵੀ, ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਚਾਹਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸੁਖਦੇਵ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਮਾਨਵ ਵਾਦੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਗਹਿਰੇ ਚਿੰਤਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਨ ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਮਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਢਿੱਲੋਂ, ਹਰਜੀਤ ਅਟਵਾਲ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਲ ਪੂਨੀ। ਯੂ.ਕੇ. ਭਰ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਰੰਗੀਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਜ਼ਰ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ, ਸੰਤੋਖ ਹੇਅਰ, ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ, ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ, ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਮਨ, ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਕੌਰ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਾਨ, ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲ, ਬਲਦੇਵ ਦਿਬਲ, ਕਿੱਟੀ ਬੱਲ, ਮਹਿੰਦਰ ਦਿਲਬਰ, ਜਤਿੰਦਰ ਅਰਸ਼, ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਦਲਵੀਰ ਕੌਰ, ਭਿੰਦਰ ਜਲਾਲਾਬਾਦੀ, ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ, ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਸੋਨੀਆਂ ਪਾਲ, ਗਗਨ ਬਰਾੜ, ਕਿਰਪਾਲ ਪੂਨੀ, ਮਨਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੱਧੂ, ਤੁਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਚੰਨ, ਰਜਿੰਦਰਜੀਤ, ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੁੰਦਰਾ, ਸ਼ਿਵਦੀਪ ਕੌਰ ਢੇਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਕੰਧਾਲਵੀ।

ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ, ਵੁਲਵਰਹੈਂਪਟਨ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਪ੍ਰੇਮ ਕਣੀਆਂ' ਰਿਲੀਜ਼

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ “ ਪ੍ਰੇਮ ਕਣੀਆਂ “ ਪੁਸਤਕ 12 ਅਗਸਤ 2023 ਸੀਨੀਅਰ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਸਰੀ (ਬੀ.ਸੀ.) ਕਨੇਡਾ ਵਿੱਖੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ (ਕਨੇਡਾ) ਵੱਲੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਮਰੀਕ ਪਲਾਂਹੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ ਅਤੇ ਸਤਵੰਤ ਦੀਪਕ ਵੱਲੋਂ ਪਰਚੇ ਪੜੇ ਗਏ। ਪ੍ਰੋ. ਕਸ਼ਮੀਰਾ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਦੇ ਯਥਾਰਥਕ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਅਮਲ 'ਚ ਰੂਪਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਤਾਂਘ ਦੱਸਿਆ। ਡਾ. ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ, ਪ੍ਰੋ. ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਡਾ. ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਕੂਨਰ ਅਤੇ ਡਾ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਸਭਾ ਦੀ ਮਾਸਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਸੱਕਤਰ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

ਤ੍ਰੈ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਪਰਵਾਸ

ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2024 ਦੇ ਅੰਕ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਪਾਸਪੋਰਟ ਸਾਈਜ਼ ਫੋਟੋ, ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ ਬਿਓਰਾ ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਤੇ ਸਮੇਤ parvasggn@gmail.com 'ਤੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ

ਸੰਪਰਕ:

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
+9187290-80250

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
+9195010-27522

ਬ੍ਰਿਸਬੇਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾ ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਆਫ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਨਕ ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਇਨਾਲਾ ਵਿਖੇ ਮਾਸਿਕ ਅਦਬੀ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅਦਬੀ ਬੈਠਕ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਨਾਮਵਰ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਵਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਭੱਟੀ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਪਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ ਸਵਾਗਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨਜੀਤ ਬੋਪਾਰਾਏ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਦਾ ਤੁਆਰਫ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਸਰਬਜੀਤ ਸੋਹੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੋਜ, ਅਧਿਆਪਨ, ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਮਾਨਾਂ-ਸਨਮਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਤਹਿਤ ਆ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਟੀਕ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਆਧਾਰਿਤ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ ਬਾਰੇ ਤੌਖਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਆਫ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਰਜ ਕੀਤਾ। ਇਪਸਾ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਇਪਸਾ ਸੇਵੀਨਾਰ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਜੰਡਾਲੀ, ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਮਾਸਟਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜਗੋੜਾ, ਪਾਲ ਰਾਊਕੇ, ਗੁਰ ਰਾਊਕੇ, ਕਮਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘੇੜਾ, ਸੁਰਜੀਤ ਸੰਧੂ, ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦੀ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਸੁਖਮੰਦਰ ਸੰਧੂ, ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਖੱਟੜਾ, ਗੁਰਮੀਤ ਬਾਰੀਆ, ਰਾਜਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ, ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੋਜ਼, ਦਲਵੀਰ ਹਲਵਾਰਵੀ, ਹੈਪੀ ਚਾਹਲ, ਅਰਸ਼ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਆਦਿ ਨਾਮਵਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਇਪਸਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੋਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਈ ਗਈ।

ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ 'ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ
ਸਾਹਿਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ (ਰਜਿ.) ਵੱਲੋਂ 'ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਮਲੂਪਸ ਵਸਦੇ ਨਾਮਵਰ ਸ਼ਾਇਰ, ਥਾਮਸਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਮੈਰੀਟਸ ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਸਰੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਬੈਂਕੁਇਟ ਹਾਲ ਇਕ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਨਾਮਵਰ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ, ਨਾਮਵਰ ਨਾਵਲਕਾਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾ, ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ ਅਤੇ ਮੰਗਾ ਬਾਸੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸਟੇਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਉੱਘੇ ਸ਼ਾਇਰ ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੈਮਲੂਪਸ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਮੰਗਾ ਬਾਸੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਐਵਾਰਡ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤ ਨਾਮਵਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕ ਪਲਾਹੀ ਦੀ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਨਜ਼ਮ ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਮਿੱਤਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਡਾ. ਪੰਜਲ ਨੂੰ ਇਹ ਐਵਾਰਡ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਡਾ. ਪੰਜਲ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਡਾ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ (ਭਾਈਆ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਅਤੇ ਚੱਕ ਭਾਈਕੇ ਦੇ ਬਾਈ ਰਲਾ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਬੜੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜ਼ਸ਼ਨ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਪੰਜਲ ਅਤੇ ਮੰਗਾ ਬਾਸੀ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੱਤੀ।

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾ, ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਘੇੜਾ, ਡਾ. ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ, ਪਰਮਜੀਤ ਗਾਂਧੀ, ਸ਼ਿੰਦਾ ਢੇਸੀ, ਨਦੀਮ ਪਰਮਾਰ, ਡਾ. ਪਿਰਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ, ਪ੍ਰੋ. ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਮੱਲੂ, ਡਾ. ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਧੋਪੁਰੀ, ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਰਗਵ ਨੇ ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਧੰਜਲ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰਿੰਦਰ ਧੰਜਲ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ, ਆਲੋਚਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਨਾਟਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਬੀ.ਸੀ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ (ਰਜਿ.) ਵੱਲੋਂ ਮੰਗਾ ਬਾਸੀ ਨੇ ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਧੰਜਲ ਨੂੰ ਇਕ ਸਨਮਾਨ ਪੱਤਰ, ਸ਼ਾਲ ਅਤੇ 1100 ਡਾਲਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਆਰਟਿਸਟ ਨੇ ਸਨਮਾਨ ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਧੰਜਲ ਨੇ ਇਸ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੰਗਾ ਬਾਸੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮੁੜਕੇ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜੁੜ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲਕਸ਼ ਅੰਦਾਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੰਗਾ ਬਾਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ

ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਭਚਿੰਤਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ

ਨਦੀਮ ਪਰਮਾਰ, ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਤੇ ਮਨਜੀਤ ਗਿੱਲ ‘ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਬਾਠ’ ਯਾਦਗਾਰੀ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ।

ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਦੀ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਸਿਰਮੋਰ ਰੁਤਬੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨ ਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਵੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਲੀਕਦੀ, ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਤੇ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ‘ਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ‘ਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਤਨ, ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਸਮੇਤ ਦੋਵਾਂ ਪੰਜਾਬਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਤੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉੱਪਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀ ਜਿੱਥੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜੀ। ਉੱਥੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਵਲੋਂ ਇਥੋਂ ਦੀ ਤਾਜ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਇਸ ਪੰਜਵੀਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ‘ਚ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ‘ਚੋਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵੀ. ਸੀ. ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਰਾਏ ਅਜੀਜ ਉਲਾ ਖਾਨ, ਡਾ. ਬੀ. ਐਸ. ਘੁੰਮਣ, ਡਾ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ, ਡਾ. ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਬਬਨੀਤ ਕੌਰ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਦੀ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਪੁੱਜੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜੀ ਆਇਆ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪੁੱਜੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਿੰਤਕ ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ

ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਸਮੇਤ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੋਹ ਮਨਾਂ 'ਚ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਨੇ ਇਸ ਮਿਲਣੀ ਲਈ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਤੇ ਟੀਮ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪੁੱਜੇ ਬਾਬਾ ਨਜ਼ਮੀ ਨੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਰਤੀਆਂ ਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਤਾਹਿਰਾ ਸਰਾ, ਗੁਰਤੇਜ ਕੋਹਾਰਵਾਲਾ, ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਡਾ. ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੱਧੂ, ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਟਰਾਂਟੋ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਧਾਮੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਨਾਮੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਪੁੱਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਸਹਿਯੋਗ ਮੰਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪਹਿਚਾਨਣ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ, ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਬਾਰੇ ਬੌਧਿਕਤਾ ਭਰਪੂਰ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹੇ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਟਕਕਾਰ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕਾਂ ਸੰਦੂਕੜੀ ਖੋਹਲ ਨਰੈਣਿਆਂ ਅਤੇ ਲੱਛੂ ਕਬਾੜੀਆ ਦੀ ਸਫਲ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਕੇ ਪੁੱਜੇ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਭਾਰੀਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਘੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨਦੀਮ ਪਰਮਾਰ, ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਤੇ ਮਨਜੀਤ ਗਿੱਲ ਨੂੰ 'ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਬਾਠ' ਯਾਦਗਾਰੀ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਉਘੇ ਲੇਖਕ ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕ ਪਲਾਹੀ ਨੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਬਾਖੂਬੀ ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ। ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਸਮੇਤ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਦੌਰਾਨ ਰੂਪ ਦਵਿੰਦਰ ਨਾਹਲ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਵੈਚ, ਜਸਵੀਰ ਮੰਗੂਵਾਲ, ਨਵਜੋਤ ਢਿੱਲੋਂ ਤੇ ਜੈਸਮੀਨ ਨੇ ਵੀ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੇਖਕ, ਕਵੀ ਤੇ ਸਰੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਦੋਵੇਂ ਦਿਨ ਸਰਬਜੀਤ ਚੀਮਾ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਭੰਗੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ

ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸੈਸ਼ਨ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸਿੰਘ ਚੋਹਲਾ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਟਾਈਮਜ਼ ,ਜੇ ਮਿਨਹਾਸ, ਬਿੱਲਾ ਸੰਧੂ ਸਾਂਝਾ ਟੀਵੀ, ਦਵਿੰਦਰ ਬੈਨੀਪਾਲ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਗਰਾਉਂ, ਮਹੇਸ਼ਦਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧੰਜੂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਜੀਤ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਧੋਪੁਰੀ, ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਲੇਹਲਾ ਯੂ ਐਸ ਏ, ਕੁਲਜਿੰਦ, ਮਨਧੀਰ ਕੌਰ ਮਨੂ ਵਿੰਨੀਪੈਗ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ, ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁੱਦੋਵਾਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਵਾਨਾ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਚਾਹਲ, ਪਰਮਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ‘ਚ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਬਹੁਵਿਧਾਈ ਲੇਖਕ ਨਦੀਮ ਪਰਮਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ (ਰਜਿ.) ਸਿਆਟਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ

ਜਤਿੰਦਰ ਹਾਂਸ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਸੂਰਜ ਹੈ' ਲੋਕ ਅਰਪਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਜਤਿੰਦਰ ਹਾਂਸ ਦੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਮੰਗਲ ਚੱਠਾ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵੀਰ ਗੋਰਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੇਵਿੰਦਰ ਮਲਹਾਂਸ ਸੁਹਿਰਦ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਜਰਨੈਲ ਤੱਗੜ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਨ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸੋਗ ਮਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕਾਲੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਵੀ ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਅਤੇ ਨਾਮਵਰ ਗਜ਼ਲਗੋ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਦੇ ਸਦੀਵੀਂ ਵਿਛੋੜੇ ਤੇ ਗਹਿਰੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਛੱਤਰ ਪੁਰਬਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਤੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਸਵੀਰ ਸਹੋਤਾ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਜੀਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। ਹਰੀਪਾਲ ਨੇ ਜਤਿੰਦਰ ਹਾਂਸ ਦੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਸੂਰਜ ਹੈ' ਤੇ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕੁਝ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਵਿਖਿਆਨਿਆ ਅਤੇ ਜਤਿੰਦਰ ਹਾਂਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਣੀ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਘੁੰਡ ਚੁਕਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਭਰਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਮਲਹਾਂਸ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਿਤਾਬ ਰਿਲੀਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੰਘਾ ਨੇ ਹਾਂਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਂਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੇਵਿੰਦਰ ਮਲਹਾਂਸ ਨੇ ਹਾਂਸ ਦੀ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਜਰਨੈਲ ਤੱਗੜ ਹਰਕੰਵਲਜੀਤ ਸਾਹਿਲ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਉੱਪਲ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੋਹਕਾ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਤਿੰਦਰ ਹਾਂਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਬਲਵੀਰ ਗੋਰਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ
ਮੰਗਲ ਚੱਠਾ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ

29-30 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਬਰੈਂਪਟਨ ਵਿਚ 'ਸਮਕਾਲੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਰੰਭ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ 'ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਕੌਮੀ-ਗੀਤ 'ਓ ਕੈਨੇਡਾ' ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਦਘਾਟਨੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕੁੰਜੀਵੱਤ ਭਾਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਫ਼ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸ਼ਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਲਈ ਧਰਮ ਵੱਲੋਂ ਨਿਭਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਬੁਲਾਰੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਲਚਰ, ਕਸਟਮ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਪੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਤ, ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਅਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੰਵਲਜੀਤ ਲਾਲੀਕਿੰਗ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਮੂਹ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫ਼ੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ' ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਪੇਪਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਦੁਲੇ, ਦੀਪਕ ਸ਼ਰਮਾ ਚਨਾਰਥਲ, ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਪਾਂਧੀ, ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਬੱਲ, ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪਾਹਵਾ ਅਤੇ ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਵੱਲੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਕੰਵਲਜੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਜਦਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਉਜ਼ਮਾ ਮਹਿਮੂਦ ਸਨ।

ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਟੋਰਾਂਟੋ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ 'ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ' ਸੀ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਬੁਲਾਰੇ ਰੇਖਾ ਮਹਾਜਨ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇਵਲ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਤੀਸਰੇ, ਚੌਥੇ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਬਨੀਤ ਕੌਰ, ਸੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ

ਵੱਲੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਥਿਤੀ, ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਗਲੋਬਲ ਮੰਡੀਕਰਨ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਪਏ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਪੇਪਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਆਏ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਪ੍ਰੋ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੇ ਸੈਸ਼ਨ 'ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ' ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪੇਪਰ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਨਾਬ ਮਤਲੂਬ ਵੜੈਚ ਦਾ ਪੇਪਰ '1947 ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ', ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦਾ ਪੇਪਰ 'ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ' ਅਤੇ ਡਾ. ਡੀ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੇਪਰ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਆਰਟੀਫਿਸ਼ਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ' ਬਾਰੇ ਸੀ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪਾਹਵਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਡਾ. ਅਮਰਦੀਪ ਬਿੰਦਰਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਪ੍ਰੋ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪੇਪਰ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ 'ਗੁਰਮੁਖੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗਤਕਾ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਪੇਪਰ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ ਦਾ 'ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ' ਉੱਪਰ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਬੁਲਾਰੇ ਉੱਘੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਡਾ. ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ' ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਪੇਪਰ ਬਰੈਂਪਟਨ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਮਾਹਿਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ ਵੱਲੋਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰੀਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ' ਸਬੰਧੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਬੁਲਾਰੇ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਝੰਡ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੇਪਰ ਵਿਚ 'ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਉੱਤੇ ਪਏ ਪ੍ਰਭਾਵ' ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਦਕਿ ਤੀਸਰੇ ਬੁਲਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨਦੀਪ ਅਰੋੜਾ ਵੱਲੋਂ 'ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ' ਉੱਪਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਏਸੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਸੰਚਾਲਕ ਪਲਵਿੰਦਰ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਨੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਉੱਪਰ ਪੈ ਰਹੇ ਚੰਗੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰੋ. ਆਸ਼ਿਕ ਰਹੀਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵੀ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਨਾਬ ਅਫਜ਼ਲ ਰਾਜ ਸਨ, ਜਦਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਡਾ. ਅਮਰਦੀਪ ਬਿੰਦਰਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਝੰਡ

1 647 567 9128

ਪੰਜਾਬ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਾਂਝਾਂ ਵੱਲੋਂ ਯੁੱਗ ਸ਼ਾਇਰਾ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਰਵਾਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਵਿ ਮਿਲਣੀ

ਪੰਜਾਬ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਾਂਝਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਪਰਾਲੇ ਨਾਲ ਯੁੱਗ ਕਵਿਤਰੀ ਅਤੇ ਉੱਘੀ ਲੇਖਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ‘ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਵਿ ਮਿਲਣੀ’ ਆਨ ਲਾਈਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਕਾਡਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਸੋਹਲ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਾਂਝਾਂ ਦੀ ਫਾਊਂਡਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਮੈਡਮ ਰਮਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚੀਫ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁੱਦੋਵਾਲ, ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੈਡਮ ਰਿੰਟੂ ਭਾਟੀਆ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਆਨਲਾਈਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵੱਜੋਂ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਚਰ, ਡਾ. ਜਗਮੋਹਨ ਸੰਘਾ ਅਤੇ ਮੈਡਮ ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਕੇ ਪਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਨਵੇਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਹੌਂਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਅਮਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਸੈਕਟਰੀ ਜਨਰਲ, ਅੰਜੂ ਗਰੇਵਰ, ਅਨੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨੂਪ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਤ, ਰਾਣੀ ਕਾਹਲੌਂ, ਸੁੱਖਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ, ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਰੇਨੂੰ, ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਫਲਕ, ਕੁਲਦੀਪ ਚਿਰਾਗ ਆਦਿ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਮੈਡਮ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਕੀਤਾ। ਪਰੋਗਰਾਮ ਬੜਾ ਹੀ ਦਿਲ ਖਿੱਚਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁੱਦੋਵਾਲ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਫਸੀਲ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਡਮ ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਸੋਹਲ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਅਫਸੋਸ ਜਤਾਇਆ। ਮੈਡਮ ਰਿੰਟੂ ਭਾਟੀਆ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਦੀ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਗਾਇਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਡਮ ਰਮਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਮ ਸਭ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਨੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਾਬਿਲੇ ਤਾਰੀਫ਼ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਆਰ. ਆਸ. ਐਫ. ਓ. ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਝੀਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਥੂਰੀਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਵੈਬੀਨਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਰਮਿੰਦਰ ਰੰਮੀ

ਫਾਊਂਡਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਾਂਝਾਂ

ਸਰਧਾਂਜਲੀ

ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਸੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਲੇਖਕ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜੇ 'ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪੱਖੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ' ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛਲੇ ਲਗਪਗ ਡੇਢ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਟਰਾਂਟੋ, ਕਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਕਾਰਕੁੰਨ ਸਨ। 1953-54 ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਲੋਕ ਯੁੱਗ' ਪਰਚਾ ਕੱਢਿਆ। ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਇਹ ਪਰਚਾ ਚੱਲਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ' ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੇ ਐਡੀਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਸੰਪਾਦਕ ਰਹੇ। 1962 ਵਿਚ 'ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ' ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਤਕ ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਸੰਪਾਦਕ ਰਹੇ। ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੇ ਚੰਡੇ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਮਿਆਰੀ ਮਾਰਕੇ ਮਾਰੇ ਹਨ। ਟੋਰਾਂਟੋ ਵਿਚ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ 'ਵਿਰਾਸਤ ਪੀਸ ਸੰਸਥਾ' ਵੱਲੋਂ 'ਲਾਈਫ ਟਾਈਮ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਐਵਾਰਡ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦਾ ਰਚਨਾ ਸੰਸਾਰ: ਇਹ ਹੈ ਬਾਰਬੀ ਸੰਸਾਰ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖ, ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ: ਇੱਕ ਅਦਭੁੱਤ ਗਾਥਾ, ਖ਼ਯਾਮ ਦੀਆਂ ਰੁਬਾਈਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ: ਕੁੱਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਦੇ ਮੁਖੌਟੇ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੀ ਦਰਿੰਦਗੀ, ਦੋ ਗੱਲਾਂ 'ਮੇਰੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਰੰਗ' 'ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਬੀਮਾਰ ਹੈ' ਆਦਿ। ਇਕਬਾਲ ਮਾਹਲ ਤੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕਲਸੀ ਨੇ ਵਿਯਨਜ਼ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 85ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਗੱਦ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਉ ਸੱਚ ਜਾਣੀਏ ਅਤੇ ਬਾਰਬੀ ਸੰਸਾਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਭੇਖ, ਆਡੰਬਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ੀਰਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਅਦੀਬ ਸੀ। ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਦੇਣ ਸਦਕਾ ਇਹ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ

ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਯੁੱਗ ਕਵੀ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

23 ਅਕਤੂਬਰ 2023 (ਸੋਮਵਾਰ), ਸਵੇਰੇ 10:00 ਵਜੇ

ਉਦਘਾਟਨੀ ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ

ਧੰਨਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ

ਪ੍ਰਧਾਨ

ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਥ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਪ੍ਰਧਾਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਸੇ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸ਼ਾਇਰ

ਮਨਜੀਤ ਇੰਦਰਾ
ਮੋਹਾਲੀ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਮੋਹਾਲੀ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ
ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਅਰਜਿੰਦਰ ਸੰਧੂ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਵੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ
ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੇਸ਼ਰ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਧੂ
ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਮਲਵਿੰਦਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਮਨਜਿੰਦਰ ਧਨੋਆ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਲਖਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ
ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ
ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ
ਸੰਚਾਲਕ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ

ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੰਜਵੀਂ ਵਿਸ਼ਵ
ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਨਮਾਨਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ

ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੰਜਵੀਂ
ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ